

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของการวิจัย

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นอำเภอที่อยู่เหนือสุดแดนของสยาม มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งในอดีตสามารถไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบาย ทำให้มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์ได้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามข้อมูลที่บ้านทีกไ้วมี ๑๐ ชาติพันธุ์ ได้แก่ ชาติพันธุ์ไทใหญ่ ไทจีน ไทลื้อ ไทยวน อาข่า ดาระอั้ง ลahu ลัวะ คนไทยเชื้อสายจีน และ ไทหย่า ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างก็มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมแต่สามารถผสมกลมกลืนและอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว ทำให้อำเภอแม่สายได้เป็นดินแดนแห่งความงดงามทางวัฒนธรรม อีกอำเภอหนึ่งของประเทศไทย

ชาติพันธุ์ไทหย่า คือชาวไทกลุ่มหนึ่ง ที่รู้จักกันในชื่อกลุ่มของชาติพันธุ์ไต ในประเทศจีน ถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม คือตำบลโม่ซาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยี่วี่ มณฑลยูนนาน ซึ่งอยู่ทางตอนบนของแม่น้ำแดง ชาวจีนเรียกขานว่า ฮว่ายาไต (Huayao dai) แปลว่า ไทเอยลาย (Flowery Belted) เหตุที่ได้ชื่อเช่นนี้เนื่องจากการแต่งกายของสตรีที่มีลักษณะโดดเด่นของ ผ้าคาดเอวที่ปักลวดลายและตกแต่งด้วยแถบผ้าหลากสีสันทวยงามบริเวณ รอบเอว

ข้อมูลด้านการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวไทหย่านั้น รุจพร ประชาเดชสุวรรณ และ ญาณุภาพ (๒๕๓๒ : ๔๖-๔๗) ศึกษาพบว่า ชาวไทหย่าอพยพเข้าสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยเดินทางมาด้วยกัน ๑๐ ครอบครัว เป็นการเดินทางจากเมืองหย่า ผ่านเมืองซือเหมา สิบสองปันนา เมืองยอง และแม่สาย ได้หยุดพักรวมกันที่หมู่บ้านหนองกลม (บ้านสันธาตุ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน) ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ เดือน แล้วไป ตั้งหลักแหล่งแถวทางที่เดินทางมาหาถิ่นที่หมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นชาวไทหย่ากลุ่มหนึ่งได้แยกตัวออกมาหาที่อยู่ใหม่ คือในหมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก และชาวไทหย่ายังคงอาศัยอยู่จนถึงปัจจุบัน ชาวไทหย่าได้ผสมกลมกลืนกับคนไทย โดยการแต่งงานมีลูกหลาน ย้ายถิ่นฐานไปอยู่หลายที่หลายแห่งของประเทศไทยและในต่างประเทศ โดยประมาณแล้วจำนวนชาวไทหย่าในประเทศไทยมีประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าคนเท่านั้น

และจากบันทึกของ พิษณุ อรรถมฤณ (๒๐๐๓ : ๘๔) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวไทหย่าย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรก คือจากการที่คณะมิชชันนารีที่ไปประกาศศาสนาคริสต์ที่เมืองหย่า ได้เสร็จสิ้นภารกิจ เมื่อถึงเวลากลับประเทศไทยชาวไทหย่าจึงได้อาสาสมัครหาบของมาส่งให้ เพราะต้องการมาเห็นประเทศไทยด้วย เมื่อได้มาเห็นประเทศไทยบางคนก็ไม่กลับไปอีก แต่มีบางคนได้กลับไปแล้วไปบอกเล่าให้ พี่น้องไทหย่าใน โม่ซาเจียงฟังถึงความสะดวกสบาย ความมีอิสรภาพ ทำให้หลายคนเกิดความสนใจและตัดสินใจย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวรจนถึงเวลานี้

จากหนังสือเรื่อง ๓๐ ชาติในเชียงราย ได้บันทึกไว้ว่า ก่อนที่ชาวไทหย่าจะรู้จักว่ามีประเทศไทย และคนไทย ที่เป็นเชื้อสายอันเดียวกันอยู่ทางทิศใต้นั้น หมอวิลเลียม คลิฟตัน ดอร์ด อาจารย์

ปี.ปี. และอาจารย์คาแลนเดอร์ หมอสอนศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ชาวอเมริกัน ได้เดินทางผ่านประเทศไทยไปเผยแผ่ศาสนาอยู่ในดินแดนเหล่านี้เป็นเวลาหลายปี โดยเฉพาะอาจารย์ ปี.ปี. ได้ใช้เวลาอยู่คลุกคลีกับชาวเมืองไถหย่าเป็นเวลานาน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้นำเด็กชาวไทหย่า ๒ คน มาเรียนหนังสือไทยอยู่ ณ โรงเรียนคริสเตียนวิทยาเขต จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันคือโรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ภายหลังอาจารย์ ปี.ปี. กลับอเมริกา เด็กไถหย่าทั้งสองได้เดินทางกลับไปบ้านเกิดเมืองนอนของตน ประจวบกับมีเหตุการณ์ยุ่งยากเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองของชาวจีนยูนนาน จนก่อความเดือดร้อนให้แก่ชาว ไถหย่า จึงได้ชักชวนกันอพยพมาอยู่ (บ้านน้ำบ่อขาว) ตำบลห้วยไคร้ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ๒๕๔๗ : ๗๒) ตระกูล ต่าง ๆ ที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวไถหย่าเช่น รัฐเจ้าเจริญพร เจริญพร ลีตระกูล วิวรรณ นาวัน นาคา สาคร บรมพิชัยชาติกุล นนทวาสี และ มหาสุคนธ์ เป็นต้น (ยิ่งยง เทาประเสริฐ, บรรณาธิการ. ๒๕๔๒ : ๒๕)

ชาวไถหย่าได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานานกว่า ๘๕ ปี ทำให้วิถีการดำรงชีวิตได้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย จนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไถหย่าบางอย่างสูญหายไป ลูกหลานรุ่นใหม่ลืมรากเหง้า ของตน เนื่องจากการสืบทอดวัฒนธรรมภายในครอบครัวได้ถูกละเลย แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีชาวไถหย่าที่อยู่รวมกันเป็นชุมชนมีวิถีชีวิต และรักษาวัฒนธรรมไถหย่าไว้อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงชุมชนเดียวในประเทศไทยคือที่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว สมาชิกชุมชนจึงมีความเห็นร่วมกันในการธำรงค่อนรักษาสถิติวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึก และถ่ายทอดฟื้นฟูวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ไถหย่ามิให้สูญหาย ด้วยการฟื้นฟูภาษาไถหย่า การแต่งกาย การเต้นรำ บทเพลง อาหาร และสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้จากผู้สูงอายุที่ยังคงถ่ายทอดได้ รวมถึงการสร้างสายสัมพันธ์อันดีกับญาติพี่น้องชาติพันธุ์ไถหย่าที่อยู่ในประเทศจีน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ ไปมาหาสู่กันมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น เพื่อให้การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไถหย่าคงไว้ เพื่อถ่ายทอดและเป็นแหล่งเรียนรู้การศึกษาฐาน แก่ผู้สนใจด้านชาติพันธุ์ศึกษา รวมถึงเป็นการอนุรักษ์กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของประเทศไทยไว้แม้จะมีจำนวนประชากรไม่มากก็ตาม เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่กล่าวว่า “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” รวมทั้งยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ที่มุ่งให้สังคมไทยมีค่านิยมและวัฒนธรรม ที่ดีงาม ความเป็นไทยได้ถูกสะท้อนอยู่ในวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมของประเทศ วัฒนธรรมไทยที่ดีงามสามารถยึดโยงคนไทยให้เป็นเอกภาพ ลดอิทธิพลของความทันสมัยและความขัดแย้งในสังคมไทย ประชาชนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ครอบครัวบ่มเพาะความเป็นไทยที่มีจิตสำนึก รักษาและ ดำรงอัตลักษณ์ให้บุตรหลานได้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง

การสร้างศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมไถหย่าจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ชุมชนมีแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม สถานที่จัดแสดงรูปแบบของวิถีชีวิต สิ่งของที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และวัฒนธรรมเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไถหย่ามิให้สูญหาย และเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรียนรู้ของผู้สนใจศึกษาอีกทั้งยังจะทำให้เกิดการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ให้เข้ามาร่วมมือกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน ชุมชนมีความเข้มแข็งบนพื้นฐาน

ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม พร้อมทั้งจะก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี ๒๕๕๘ และสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในอนาคต ทำให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกทั้งในชุมชนและในพื้นที่ใกล้เคียงมีการพัฒนาที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการสร้างศูนย์เรียนรู้ขึ้นอยู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ศูนย์เรียนรู้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงควรทำการศึกษาเรื่องนี้ไว้เพื่อรวบรวมเป็นองค์ความรู้ในการเผยแพร่ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชนอื่น ๆ ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดหมู่บ้านที่เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมได้อย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า
บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับประโยชน์ เชิงวิชาการ และประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ประโยชน์เชิงวิชาการ

- ๑.๑ ได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรม และ รูปแบบการรักษาอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทหย่า
- ๑.๒ ได้แนวทางด้านรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
- ๑.๓ ใช้เป็นข้อมูลในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า และข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

๒. ประโยชน์ต่อหน่วยงานที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้

๒.๑ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่จัดการศึกษาได้แก่ สาขาวิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา สาขาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชามิปัญญาท้องถิ่น ชาติพันธุ์วรรณนา และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมได้

๒.๒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปบรรจุเป็นแผนในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีแหล่งเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ และผู้สนใจทั่วไปได้

๒.๓ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ให้เข้ามามีกิจกรรมทางวัฒนธรรม สามารถพัฒนาต่อยอดให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. แนวคิดและความหมายของวัฒนธรรม
๒. แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
๓. แนวคิดด้านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรม
๔. ทฤษฎีด้านการขัดเกลาทางสังคม
๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียด ดังนี้

แนวคิดและความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม (culture) มาจากรากศัพท์ภาษาละติน ๒ คำ คือ คำว่า colere แปลว่าปลูกฝังหรือสั่งสอน และคำว่า coltus แปลว่าการปลูกฝังหรือการอบรม เมื่อรวมกันในภาษาอังกฤษได้คำว่า culture ใช้ในความหมายที่กว้าง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ตกทอดเป็นมรดกทางสังคม ดังศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาคนแรกของโลกที่เป็นชาวอังกฤษคือ เอ็ดเวิร์ด ไทเลอร์ (Edward Tylor) ได้นิยามคำว่าวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน.๒๕๔๓ : ๒๑)

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับชีวิตของผู้คน (way of life) เป็นเรื่องราวทั้งหลายของชีวิตมนุษย์ซึ่งจำแนกออกได้เป็น ๓ ประเภทหลักคือ

๑. มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) เช่น โบราณสถาน อนุสรณ์สถาน
๒. วัฒนธรรมร่วมสมัย (living or contemporary culture) เช่น การทำมาหากิน การแต่งกาย การผลิตงานศิลปะ ที่อยู่อาศัย การอยู่รวมกันในหมู่เครือญาติ ความสัมพันธ์ของชุมชน ภาษา ศาสนา สุนทรียศาสตร์ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคม
๓. ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี (wisdom and technology) ที่เป็นองค์ประกอบทั้งมวลของสังคมหรือกลุ่มคนซึ่งได้แก่ องค์ประกอบทางจิตวิญญาณ ทางวัตถุ ทางความคิด ทางอารมณ์ และรวมเอาวิถีชีวิตแบบต่าง ๆ อาทิ ระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า ระบบการดำรงชีวิต ระบบการให้การศึกษา และการขัดเกลาทางสังคม รวมทั้งระบบภาษาและวรรณกรรม ซึ่งเป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมด้วย (จุฑาพรรธ (งามจุรี) ผดุงชีวิต. ๒๕๒๑ :๕-๖)

วัฒนธรรม ตามที่ นิยพรรณ (ผลวัฒนธรรม) วรรณศิริ (๒๕๕๐ : ๓๔) สรุปไว้ กล่าวว่า วัฒนธรรมมีความหมายแตกต่างกันอย่างเด่นชัด ๒ ความหมายด้วยกัน คือ

๑. ความหมายในเชิงมนุษยศาสตร์ ซึ่ง วัฒนธรรม หมายถึง ความดีงามไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมของคนหรือสิ่งของ จะต้องแสดงออกถึงความดีงามจึงจะเป็นวัฒนธรรม

๒. ความหมายในเชิงสังคมศาสตร์ ที่เด่นชัดอยู่สองแขนงในสาขาวิชาสังคมศาสตร์ คือ การให้ความหมายของวัฒนธรรมในเชิงสังคมวิทยา (Sociology) หมายถึงขบวนการอบรม ปลุกฝัง สั่งสอน เรียนรู้ถึงการดำรงวิถีชีวิตที่เป็นรูปแบบเดียวกันแล้วเก็บไว้เป็นมรดกตกทอดส่งต่อให้สมาชิก รุ่นใหม่ ๆ ของสังคมต่อไป ส่วนนักมานุษยวิทยา (Anthropology) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ พฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์อันได้แก่การตอบสนองความจำเป็นที่มนุษย์จะ ยืนหยัดในการอยู่รอดเป็นคนได้ในสังคม

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น (basic assumption) บางประการเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ควรทราบคือ

๑. วัฒนธรรมมีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมของมนุษย์ อีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์จะอยู่โดยปราศจากวัฒนธรรมไม่ได้

๒. วัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาโดยกำเนิด และไม่ใช่ว่าสิ่งนี้อาจถ่ายทอดผ่านไปทาง พันธุกรรมได้

๓. วัฒนธรรมของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน และความแตกต่างนี้มีอาจนำมา เปรียบเทียบพิจารณาว่าวัฒนธรรมใดดีกว่าวัฒนธรรมอื่นได้โดยถูกต้องอย่างแท้จริง เพราะวัฒนธรรม ย่อมมีความเหมาะสมถูกต้องตามสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม

๔. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ โดยอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใน วัฒนธรรมอันได้แก่การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ และการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกคือจากการ ติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น เป็นการลอกเลียนแบบแผนจากวัฒนธรรมอื่น ในทางมานุษยวิทยาเรียกว่า การขอยืมทางวัฒนธรรม (cultural borrowing) (สนธิ สมครการ. ๒๕๔๙ : ๕๑ – ๕๔)

วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็น การประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม และ/หรือความคิด ตลอดจนวิธีการ หรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้นมิใช่ระบบที่เกิดขึ้น โดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ (อมรา พงศาพิชญ์. ๒๕๕๑ : ๒๕)

แม้ว่าโลกจะเปลี่ยนไป สังคมมีการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปจากเดิม การ ทบทวนวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ควรเริ่มจากสิ่งใกล้ตัว เช่นการละเล่นพื้นบ้านของเด็ก ๆ ที่ถูกระแสของ เล่นใหม่เช่น ทวี วิดีโอเกมส์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เข้ามาแทนที่ ของเล่นใหม่เหล่านี้เองทำให้พวก เขาเสื่อมค่าพื้ดที่เป็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง (ฉลอง พินิจสุวรรณ : ๒๕๕๑ : ๘๘)

จากการศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั่วโลก นักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐาน ที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ ๖ ประการด้วยกันคือ

๑. วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วม (shared ideas) และค่านิยมทางสังคมเป็น ตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรม คนในวัฒนธรรมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่น ในสถานการณ์ต่างๆ ได้

๒. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (culture is learned) จากการเกิดและเติบโต มาในสังคมแห่งหนึ่ง วัฒนธรรมเปรียบเสมือนมรดกทางสังคม ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่

คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม หรือกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (enculturation)

๓. วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ (symbol) พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดมาจากการใช้สัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สัญลักษณ์ที่สำคัญที่มนุษย์ใช้ก็คือ ภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อความหมายระหว่างกันและกัน

๔. วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญา มีหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ วางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้สังคมทำงานไปได้อย่างมีระบบ และช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์

๕. วัฒนธรรมคือกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา อาจจะถูกมองในรูปของศาสนา พิธีกรรม ทำให้มนุษย์สร้างสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รองรับการตีความดังกล่าว

๖. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงอาจเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (diffusion) และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี (ยศ สันตสมบัติ. ๒๕๔๔ : ๑๑ – ๑๓)

วัฒนธรรมมิใช่เป็นแต่เพียงเรื่องของอาหาร ดนตรี การแต่งกาย หรือกิจกรรมต่าง ๆ ในวันหยุดที่ผู้คนได้แลกเปลี่ยนกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มองไม่เห็นเช่นประเพณีต่าง ๆ วัฒนธรรมเป็นผลรวมของความคิด ความรู้สึก ค่านิยม ความเชื่อ และแบบแผนทางพฤติกรรมที่มาจากคนทุกเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ต่างศาสนา หรือกลุ่มสังคมของคนทั่วไป วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่มาจากถิ่นกำเนิดของเราเท่านั้น แต่ยังมาจากที่อื่น ๆ ที่เราได้เข้าไปร่วมด้วย และมีความเป็นพลวัต อันเนื่องมาจากการเดินทางของมนุษย์ที่ไปมาระหว่างวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันด้วย (Shelley Zion. ๒๐๐๔ : ๓)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งดำรงที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามยุคสมัย โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นของคนในสังคม เพื่อนำไปปฏิบัติให้เกิดความยั่งยืนถาวร

แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในปัจจุบันนี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมในทุกระดับมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการพัฒนาจะไม่สามารถทำให้สำเร็จได้หากขาดการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ภาครัฐ ภาคเอกชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ คำว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

๑. ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็น

ในการกำหนดรูปแบบการพัฒนา ที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ของชุมชนและท้องถิ่น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ เพื่อให้บรรลุ "การพึ่งตนเอง" ของชุมชน อันเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง (อสิศรา ชูชาติและคณะ. ๒๕๓๘ : ๙-๑๐)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความก่อให้เกิด ความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันก็คือต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการ หรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น (ยุพาพร รูปงาม. ๒๕๔๕ : ๕)

การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรก จนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ หรือได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ขึ้นตอนใดขั้นตอน หนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. ๒๕๔๖ : ๔ และ ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. ๒๕๓๒ : ๓๕๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมี ส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสีย ต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับ ความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. ๒๕๓๑ : ๑๐)

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. ๑๙๘๑ : ๖) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและอย่างไร
๒. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
๓. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากความสนใจและความต้องการของกลุ่มที่ต้องการให้กิจกรรม โครงการ หรือสิ่งที่กำหนดไว้บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยผู้ที่เข้ามาจะมาด้วยความสมัครใจ เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยที่กิจกรรมนั้นต้องมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ค่านิยม ทัศนคติของสมาชิกกลุ่ม

๒. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการ (process) เป็นการทำงานเป็นขั้นตอนตามลำดับอย่างเป็นระบบ ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้กิจกรรมหรือโครงการประสบความสำเร็จ กระบวนการสำคัญที่มีนักวิชาการได้

เสนอแนวคิดไว้ อาทิเช่น อภิญา กังสนารักษ์ (๒๕๔๔ : ๑๔ – ๑๕) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน ๔ ขั้นตอน คือ

๒.๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒.๒ การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ

๒.๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

๒.๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมีมิติของการพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับแนวตั้งและแนวนอน เป็นการพัฒนาที่มีส่วนร่วมของประชาชนและภาคต่าง ๆ ของสังคม ขั้นตอนสำคัญที่สุดในการพัฒนาคือ การเตรียมด้านสังคม ที่เริ่มด้วยแนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในทุก ๆ ภาค เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและเต็มใจร่วมมือร่วมใจทำงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ ดังนี้ (อลิศรา ชูชาติและคณะ. ๒๕๓๘ : ๑๑ – ๑๒)

- ๑) บทบาทหน้าที่ของภาครัฐหรือข้าราชการในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมพึงมี คือ
 - ก. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และกลวิธีกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างดี
 - ข. เชื่อมโยงแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้ากับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยถือว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในส่วนรวม
 - ค. เข้าใจว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิต มิใช่เป็นของข้าราชการกระทรวงใด กระทรวงหนึ่งแต่เป็นของประชาชน ข้าราชการทุกกระทรวงต้องร่วมมือประสานงานกัน สนับสนุนประชาชนให้สามารถดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการของประชาชนได้ถูกต้อง
 - ง. นิเทศ ติดตามช่วยแก้ไขปัญหาการปฏิบัติของประชาชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอบำรุงขวัญและให้กำลังใจแก่ประชาชนโดยเหมาะสม
 - จ. ประชุมปรึกษาหารือร่วมกันเป็นประจำทุกกระทรวง และฟื้นฟูความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา
 - ฉ. เคารพในความเป็นมนุษย์ของประชาชน และเชื่อว่าชุมชนและประชาชนมีภูมิปัญญาจากประสบการณ์ที่อยู่ในพื้นที่มานาน สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ดีกว่าที่ราชการได้คิดขึ้น
 - ช. ร่วมมือประสานงานกับภาคเอกชน โดยทำความตกลงกันในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาตามโครงการ

- ๒) บทบาทหน้าที่ของภาคเอกชนในการส่งเสริมการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ได้โดย
- ก. ช่วยจัดหาทรัพยากร เมื่อชุมชนหรือประชาชนขาดแคลนด้านการเงิน และกำลังคน
 - ข. ช่วยให้การศึกษารอบด้านความรู้วิชาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านที่ตนเองมี ความถนัด
 - ค. ร่วมมือประสานงานกับภาครัฐเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐเอง หรือการนำแนวคิดที่ดีมาเสนอ ให้ทำการทดลอง วิจัยกระบวนการและวิธีการต่างๆ ที่เคยได้ผลมาในที่อื่นๆ
- ๓) ภาคประชาชนก็เช่นเดียวกัน ประชาชนก็ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดย
- ก. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และกลวิธกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตจนสามารถปฏิบัติในชุมชนของตนเองได้
 - ข. ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนอื่น รวมทั้งติดตามช่วยเหลือให้ชุมชนอื่นปฏิบัติได้เช่นกัน
 - ค. ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นตนเองมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทั้งเรื่องกำลังคนเงิน และวัสดุอุปกรณ์
 - ง. ช่วยเหลือกันเองในปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ภายในชุมชน หรือร้องขอให้ภาคอื่นมาช่วยด้วยหากเห็นว่าจำเป็น
 - จ. พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอยู่เป็นประจำโดยช่วยเหลือกันเองหรือร่วมกับภาคอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างการดำเนินงานพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดยแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมทั้ง ๓ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในการพัฒนา จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐาน ๓ ประการ คือ ทักษะในการแก้ปัญหา (Problem Solving Skill) ทักษะในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร (Communication Skill) และ ทักษะในการทำงานเป็นทีม (Team Building Skill)

แนวคิดด้านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรม

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๕๗ : ๒ – ๕) ได้ให้ความหมายและความสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ดังนี้

๑. ความหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่ง เรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของ

ประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ศูนย์เรียนรู้ชุมชนในความคาดหวังของกรมการพัฒนาชุมชน ไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมประจำหมู่บ้านที่รองรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชนกับเรื่องราวของเขาเองเป็นสำคัญ

๒. หลักการสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกด้าน ทุกรูปแบบไม่เน้น การเรียนการสอนในห้องเรียน เป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามาเรียนรู้ ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งการพบปะ สังสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน

๓.ภารกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ภารกิจสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชนคือจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์รวมของข้อมูล รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายในชุมชน และจัดการให้เป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ที่ประชาชนสามารถเข้าไปสืบค้นศึกษาและ เรียนรู้ได้ทุกเวลา เป็นศูนย์กลางในการจัดการความรู้ ที่ดำเนินการโดยประชาชนและเพื่อประชาชนเป็นศูนย์ประสานและบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้นำ กลุ่ม/องค์กร เครือข่าย ภาคเอกชน และภาคีการพัฒนาภาครัฐ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านเป็นสถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นอาคาร หรือสถานที่ใด ๆ ก็ได้ ที่มีองค์ความรู้ สามารถให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่ต้องการความรู้ สามารถเข้าถึงได้

๔. องค์ประกอบ/รูปแบบศูนย์เรียนรู้ชุมชน

สามารถอธิบายและแบ่งเป็นประเด็นได้ดังนี้

๔.๑ วิธีการก่อเกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชนในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชน จึงควรร่วมกันแนวคิดเข้าเวที ประชุมประชาคมของหมู่บ้าน เผยแพร่ความคิดโน้มน้าวสร้างการยอมรับและชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัติชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กันอย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สม่ำเสมอ โดยเริ่มจากการจัดระเบียบแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชน และให้เป็นไปตามกำลังที่ชุมชนจะสามารถดำเนินการได้ อีกทั้งให้มีขอบเขต และลักษณะตามความเห็นของชุมชน

๔.๒ โครงสร้าง ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย

๔.๒.๑ คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้นำชุมชน กลุ่ม/องค์กร เครือข่ายองค์กรชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อาสาสมัคร ฯลฯ โดยมาจากการคัดเลือกของชาวบ้านเอง และชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งคณะกรรมการจะร่วมมือกันวางแผน และดำเนินตามแผนยุทธศาสตร์ที่

ได้ร่วมกันกำหนด เพื่อระดมพลังให้เกิดการเรียนรู้และบริหารจัดการในศูนย์เรียนรู้ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๒.๒ ที่ปรึกษา เป็นภาคีการพัฒนาภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน การศึกษานอกโรงเรียน เกษตร สาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔.๒.๓ ระเบียบข้อบังคับ ซึ่งคณะกรรมการฯ ได้จัดทำขึ้นที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารศูนย์ฯ

๔.๒.๔ สถานที่ เล็กใหญ่ไม่สำคัญ อาจอยู่ในห้องของอาคาร อบต. บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านผู้นำ บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ศาลาวัด ใต้ต้นไม้ ศาลากลางบ้าน ซึ่งเป็นสถานที่ให้พบปะ ประชุม ทำงานกันได้ตลอดเวลา ให้เป็นสถานที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการรวมตัวกัน เพื่อการเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องหางบประมาณมาก่อสร้างศูนย์ใหม่

๔.๒.๕ การบริหารจัดการศูนย์ฯ คณะกรรมการฯ ที่ได้รับการคัดเลือก มีการบริหารจัดการเพื่อให้ศูนย์ฯ สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔.๒.๖ งบประมาณ เพื่อพัฒนาคณะกรรมการของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ที่จำเป็นในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชน

โครงสร้างทั้งหมดนี้ ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นมาครบถ้วนในระยะเริ่มแรก แต่สามารถเพิ่มเติมในแนวทางการดำเนินงานได้

๔.๓ กิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๔.๓.๑ สถานที่จัดกิจกรรมเรียนรู้ อาจดำเนินการได้ทั้งในอาคารศูนย์ฯ และนอกอาคารศูนย์ฯ โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน เช่น บ้านปราชญ์ชาวบ้าน ในไร่นา เพื่อสาธิตกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

๔.๓.๒ กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียน/การสอน การจัดการความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ ชนบประเพณี วัฒนธรรม การรับความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การจัดเวทีประชาคมเพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน การเรียนรู้ผ่าน E-Learning การสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดสัมมนา อภิปราย ฯลฯ

๔.๔ เนื้อหาสาระข่าวสารความรู้ ประกอบด้วย

๔.๔.๑ ข้อมูล ทะเบียนผู้นำ กลุ่ม/องค์กร ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น อัตลักษณ์ของชุมชน แผนชุมชน โครงการกิจกรรม ฯลฯ

๔.๔.๒ ข่าวสาร (สารสนเทศ) ได้แก่สารสนเทศชุมชน 13 องค์ประกอบ ได้แก่ ประวัติหมู่บ้าน แผนที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ (ภูมิอากาศ/ฤดูกาล) ลักษณะของประชากร (อัตราความหนาแน่น/โครงสร้างประชากร) ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน (เกษตร/อุตสาหกรรม/รับจ้าง ฯลฯ) ผลิตภัณฑ์มวลรวมของหมู่บ้าน ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของหมู่บ้านศิลปะ/วัฒนธรรม/ภูมิปัญญาของหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยว/สถานที่บริการ การคมนาคม(การเดินทางไปยังหมู่บ้าน) ประเพณี/เทศกาลประจำปี ทักษะ/ฝีมือ/แรงงานของหมู่บ้าน อื่น ๆ

๔.๔.๓ ความรู้ ได้แก่ ความรู้ด้านวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ/ผลิตภัณฑ์

ชุมชน องค์ความรู้ที่ชุมชนต้องการ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ความรู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ความรู้ข่าวสารจากภายนอก

ในการศึกษาครั้งนี้ จะมุ่งเน้นในการนำเสนอข้อมูลของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ในการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และ ความรู้ ครอบคลุมทุกด้านของประเด็นที่ศึกษา

ทฤษฎีด้านการขัดเกลาทางสังคม

ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นบุคคลแต่ละคนจะต้องเรียนรู้แบบแผนประเพณีปฏิบัติและการมีความสัมพันธ์ ต่อกันซึ่งเรียกว่า “กระบวนการขัดเกลาทางสังคม” ซึ่งเป็นกระบวนการระยะยาวของชีวิตเริ่มตั้งแต่เกิด เพราะบุคลิภาพเกิดการขัดเกลา และไม่ไข่มรดกทางชีววิทยาและ ครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม (socialization) เป็นสิ่งที่มนุษย์ชาติมิได้ตั้งแต่เกิดจนเป็นผู้ใหญ่ เพื่อจะได้มีการเจริญเติบโตเต็มวุฒิภาวะ ยิ่งกว่านั้น มนุษย์มีความเหมือนกันและต่างกัน มนุษย์จึงต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคมตลอดชีวิต เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ไม่ว่าในด้านความเชื่อ คุณค่า ประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม ที่กำหนดไว้ เพื่อให้บุคคลมีแบบของความประพฤติที่สอดคล้องกับกลุ่ม การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตลอดชีวิต ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่ตนเป็นสมาชิก หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังสังคมอีกยุคหนึ่ง ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ (สุพัตรา สุภาพ. ๒๕๕๑ : ๓๗-๓๘) การขัดเกลาทางสังคมแท้จริงแล้วไม่ใช่จะจำเป็นสำหรับวัยเด็กเท่านั้น แต่ทุกครั้งที่คนเราไม่ว่าจะเป็นวัยใดก็ตามที่ได้เข้ามาอยู่ในกลุ่มสังคมใหม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมใหม่ก็จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มสังคมที่เข้ามาอยู่ใหม่ เช่นเข้ามาอยู่ในสภาพแวดล้อมของรั้วมหาวิทยาลัย หรือกลุ่มสังคมอาชีพ ซึ่งแต่ละกลุ่มสังคมจะมีพลังกดดันให้บุคคลยอมรับและเชื่อฟังในบรรทัดฐานและค่านิยมพร้อมกับให้แสดงบทบาทตามที่กลุ่มสังคมนั้น ๆ ต้องการ (จงจิตต์ ไสภณภณ. ๒๕๕๑ : ๗๒)

ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีชีวิตในสังคมที่แต่ละคนอาศัยอยู่ เพื่อที่จะได้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม อีกทั้งยังเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและกระบวนการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของสังคม เนื่องจากมนุษย์มีการติดต่อสื่อสาร การปะทะสังสรรค์กันตลอดเวลา ทำให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบกันและกัน การเรียนรู้ทำให้มนุษย์มีเหตุผล มีความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ (วราคม ที่สุกะ. ๒๕๒๗ : ๒๓๔ - ๒๓๕)

การขัดเกลาทางสังคม ทำได้ ๒ ทางคือ การขัดเกลาสังคมโดยทางตรง เช่นการที่พ่อแม่ ฝึกอบรมเด็ก ครูอาจารย์สอนนักเรียน การขัดเกลาสังคมโดยอ้อมเช่น การได้รับความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ การเข้ากลุ่มกับเพื่อน ซึ่งช่วยให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิภาพถือเป็นการขัดเกลาทางสังคมได้ทั้งสิ้น (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. ๒๕๔๓ : ๔๓ - ๔๔)

การขัดเกลาทางสังคมในแง่ของสังคม หมายถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมเพื่อทำให้ชีวิตของมนุษย์มีความเป็นระเบียบ และ ในแง่ของบุคคลเป็นกระบวนการที่ทำให้คนสามารถควบคุมพฤติกรรม

ของตนเองให้อยู่ในค่านิยม วิธีปฏิบัติที่สังคมยอมรับได้ โดยการขัดเกลามีความมุ่งหมายหลัก ๔ ด้าน คือ

๑. การปลูกฝังระเบียบวินัย การปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันของกลุ่มเพราะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลอย่างมาก

๒. การปลูกฝังเป้าหมายในชีวิตตามที่กลุ่มยอมรับ คือความมุ่งหวังที่บุคคลได้รับจากสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก ทำให้ยอมทำตามบรรทัดฐานทางสังคมที่กลุ่มวางไว้

๓. การกำหนดบทบาทในสังคม บุคคลจะได้รับการกำหนดบทบาทจากสังคมรวมทั้งรับรู้ทัศนคติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทนั้น ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป

๔. การให้ทักษะหรือความสามารถพิเศษ จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม โดยการเรียนรู้อย่างเป็นทางการซึ่งแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญคือสถาบันการศึกษานั้นเอง (Broom,L.,& Selzick,P. ๑๙๕๘ : ๗๕ – ๗๖)

ในสังคมไทย ถึงแม้บุตรหลานแต่งงานมีเหย้าเรือนไปแล้ว ก็ยังนิยมอยู่ในครอบครัวเดียวกันกับพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น บุตรธิดา นอกจากจะได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่แล้ว ยังได้รับการดูแลจากปู่ย่า ตายาย ที่ช่วยกล่อมเกล้าให้เด็กได้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ผู้สูงอายุจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาในทุก ๆ เรื่อง ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวไทยได้หล่อหลอมความรัก ความเคารพแก่ผู้สูงอายุ ตั้งแต่ดั้งเดิมแล้วแนวคิดเรื่องการขัดเกลาก่อนทางสังคม จะศึกษาถึงการที่บุคคลจะใช้ชีวิตในช่วงสูงอายุอย่างไรรั้น ย่อมมีผลมาจากการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน การบ่มเพาะด้านวัฒนธรรม จากครอบครัวชุมชนสังคมที่แวดล้อมมาตั้งแต่วัยเด็ก อันมีผลต่อพฤติกรรมและการดำรงชีวิตจนกระทั่งเป็นผู้สูงอายุ รวมถึงการศึกษากระบวนการขัดเกลาก่อนครอบครัวต่อบุตรหลาน ที่จะมีแนวคิดการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นแนวปฏิบัติและการวางแผนที่ดีต่อการมีชีวิตในช่วงสูงวัยต่อไป (งามพิศ สัตย์สงวน. ๒๕๔๓ : ๗๗ – ๗๘)

๑. ความหมายของการขัดเกลาก่อนทางสังคม

การขัดเกลาก่อนทางสังคมเป็นการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม สำหรับทางตรง เป็นการสอนหรือบอกกันโดยตรง เช่น พ่อแม่สอนลูก ครูสอนนักเรียน เพื่อนบอกเพื่อน ส่วนทางอ้อม เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการ สังเกต บรูม และเซลซิก (Broom & Selzick. ๑๙๕๘) ได้ให้ความหมายของการขัดเกลาก่อนทางสังคมว่าในแง่สังคมหมายถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมของบุคคลตั้งแต่เกิดจนสามารถเรียนรู้และสามารถมีส่วนร่วมในสังคม ได้จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ การอบรมขัดเกลาก่อนทางสังคมโดยทั่วไปให้วิถีของบุคคลเป็นระเบียบ โดยการเพิ่มคุณค่าบางอย่างของสังคม และของกลุ่มให้แก่สมาชิกของสังคมนั้น หากเข้าไปร่วมในสังคม และสถาบันใหม่จะได้เรียนรู้ระเบียบวินัยและพัฒนาคุณค่าใหม่ และในแง่บุคคล การขัดเกลาก่อนทางสังคมหมายถึง การเพิ่มพูนความสามารถและพัฒนาการบุคคลให้เจริญงอกงาม ทำให้องค์ประกอบทางชีวภาพเป็นมนุษย์ขึ้นมาเป็นแปรสภาพมาเป็น “ตัวตน” เกิดความสำนึกในลักษณะเฉพาะตัว ลักษณะนิสัยอยู่ในระเบียบ ทำให้เกิดอุดมการณ์ คุณค่า และความ

ทะเยอทะยานในแง่นี้ การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นตัวกำหนดอุปนิสัยเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในความเป็นปัจเจกบุคคล

การขัดเกลาทางสังคมหมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ทักษะ คุณธรรม คุณลักษณะ ของสมาชิกสังคมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นไปทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านตัวแทนของสังคมเช่น ครอบครัว สถานศึกษา สื่อสารมวลชน กลุ่มเพื่อน สถานที่ทำงาน และองค์กรทางสังคมต่าง ๆ เพื่อจะได้ทำ หน้าที่ทั้งในส่วนตัวและต่อสังคมได้ สมาชิกของสังคมจะได้รับการขัดเกลาตั้งแต่เริ่มออกจากครรภ์มารดา โดยเฉพาะในช่วง ๕ ปีแรกของชีวิต เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในการสร้างบุคลิกภาพที่ค่อนข้างถาวรให้แก่บุคคล เมื่อพ้น ๕ ปีนี้ไปแล้ว กระบวนการขัดเกลาทางสังคมก็ยังคงดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ แม้จนกระทั่งเราเข้าสู่วัยชราแล้วก็ตาม เพียงแต่ปริมาณความเข้มข้นในการขัดเกลาจะไม่เท่ากันตลอดช่วงชีวิต

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้น ภายใต้สถานการณ์ที่เราเจตนาให้เกิดขึ้นก็ได้ เช่น การที่พ่อแม่พยายามสอนลูก ให้แปร่งฟันสอนลูก ให้ยกมือไหว้ทักทายผู้ใหญ่ ซึ่งเราเรียกว่า การขัดเกลาทางตรงในบางกรณีกระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีใครคาดหวังให้เกิดขึ้น เช่น การพูดคุยในกลุ่มเพื่อนเราสามารถเรียนรู้ทัศนคติแนวคิดของเพื่อน ๆ เราได้ เมื่อเรารู้ว่าเพื่อนเราไม่ชอบสิ่งใด เราก็มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการแสดงพฤติกรรมนั้น ซึ่งเราเรียกกระบวนการตรงนี้ว่า การขัดเกลาทางอ้อม

๒. เป้าหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้ได้รับการอบรมให้เรียนรู้ ทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม เพื่อเอาตัวรอดและสามารถมีชีวิตปกติที่เป็นสุขได้ สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาความสามารถในการพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อให้บุคคลรับเอาความเชื่อพื้นฐาน ค่านิยม ของสังคม กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างกลมกลืน และบุคคลพัฒนา “ตัวตน” (self) ให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลประโยชน์ของการขัดเกลาทางสังคม

๓. กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็น กระบวนการที่จำเป็นต่อสังคมมนุษย์มาก เพราะถ้าไม่มีการขัดเกลาสมาชิกรุ่นใหม่ให้สังคมแล้ว สังคมก็ไม่สามารถพัฒนาหรืออยู่รอดได้ เราสามารถจำแนกประโยชน์ของการขัดเกลาทางสังคมได้ดังนี้คือ

๓.๑ สร้างระเบียบวินัยให้แก่สมาชิกในสังคม ทำ ให้สมาชิกสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข องค์กรทางสังคมจะทำ หน้าที่ขัดเกลาอบรมสั่งสอนให้สมาชิกรู้ว่า เราควรมีพฤติกรรมอย่างไร และเราสามารถคาดหวังได้ว่า ผู้อื่นจะมีพฤติกรรมอย่างไรในแต่ละสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติตนสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้อื่น

๓.๒ สร้างแรงบันดาลใจ คุณธรรม ทักษะ ความเชื่อแก่สมาชิก เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้สมาชิกทำ งานร่วมกัน มีคุณธรรมร่วมกัน และมีเป้าหมายร่วมกัน ทำให้สังคมเกิดความก้าวหน้าขึ้นได้

๓.๓ สร้างความรู้ ทักษะ อันจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกสังคม
ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพรรณิ ไชยอำพร และ คมพล สุวรรณภูมิ (๒๕๕๐) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาศูนย์การเรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการระดับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนแม่ระกา ตำบลแม่ระกา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ที่แต่เดิมนั้นชุมชนแห่งนี้ประสบกับปัญหาตามกระแสทุนนิยม ทำเกษตรกรรมเพื่อการค้า มุ่งแต่ต้องการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรโดยใช้สารเคมีจำนวนมากโดยคิดว่าลงทุนเพื่อให้ได้ผลผลิตมาก ๆ จะนำมาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง แต่ผลที่เกิดขึ้นคือ การกู้หนี้ยืมสิน บางรายต้องสูญเสียที่ดินไปกับการทำกิน ทำให้ชุมชนอ่อนแอลง ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ระกา ได้หาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการพยายามเสนอทางเลือกการพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ นำคนในชุมชนแม่ระกาไปศึกษาดูงานและเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมธรรมชาติและเกษตรผสมผสาน รวมทั้งโครงการพระราชดำริฯ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ชาวบ้านเกิดการเพาะบ่มความรู้สู่การเป็นพ่อครูภูมิปัญญาของชุมชน ต่อมา ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้พยายามคิดหาแนวทางที่เหมาะสมในการพึ่งตนเอง ด้วยการค้นหา ทดลอง เผ่าสังเกต พิสูจน์พิจารณา และปรับปรุงรายละเอียดต่าง ๆ ให้ลงตัว จนสามารถนำมาสู่กระบวนการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ไม่เพียงแต่พัฒนาแนวคิดของพ่อครูภูมิปัญญาในชุมชน แต่ทำให้คนในชุมชนละแวกใกล้เคียงได้ปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ เกิดต้นทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพย้ายถิ่นมาจากภูมิลำเนาเดียวกันในอดีต เป็นความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตนอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันนี้ ชุมชนแม่ระกาเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการชุมชน ที่มีความโดดเด่นด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้จากพ่อครูภูมิปัญญาเกิดกลุ่มเครือข่ายเยาวชนชนตำบลแม่ระกาที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนได้อย่างดี

ปุ่น เทียงบุรณธรรมและคณะ (๒๕๕๓) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการการออกแบบเบื้องต้นและการศึกษาความเป็นไปได้สำหรับพิพิธภัณฑ์มีชีวิตของเมืองแม่ฮ่องสอน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบลักษณะแนวทางและแผนการดำเนินงาน การศึกษารายละเอียดในการตั้งพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน และเพื่อนำเสนอแผนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่าไม่เพียงแต่หน่วยงานในระดับจังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่านั้นที่มีนโยบายในการจัดตั้งโครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิต แต่ภาคประชาชนมีความตื่นตัวที่ต้องการจัดตั้งโครงการนี้เช่นกันเพราะต้องการให้คนในเมืองแม่ฮ่องสอนเกิดความตระหนัก รัก และเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมประเพณีของตนที่นับวันจะสูญหายไป จนทำให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ของตนตามไปด้วย โดยมุ่งหวังให้คนรุ่นใหม่เกิดการสำนึกรักบ้านเกิด เกิดจิตสำนึกในการร่วมกันสร้างเมืองแม่ฮ่องสอนให้เป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิต กำหนดให้มีรูปแบบหนึ่งคือการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา โดยได้มีกลยุทธ์และแนวคิดแผนปฏิบัติการของพิพิธภัณฑ์มีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน ๔ ประการ ดังนี้

๑. กลยุทธ์การป้องกัน มีแผนปฏิบัติการที่รองรับ คือ นโยบายการจัดการเมืองด้วยข้อกำหนดและการควบคุมพื้นที่

๒. กลยุทธ์การจัดการ มีแผนปฏิบัติการที่รองรับ คือ การจัดการการท่องเที่ยวด้วยระบบชุมชนและศูนย์ประสานงานพิพิธภัณฑสถานมีชีวิตเมืองแม่ฮ่องสอน

๓. กลยุทธ์การจัดการ มีแผนปฏิบัติการที่รองรับ คือ การพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมือง

๔. กลยุทธ์การฟื้นฟู มีแผนปฏิบัติการที่รองรับ คือ การจัดการด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

วิทยา เมฆขำ (๒๕๕๔) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่ม OTOP ที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ของกลุ่มชุมชนกลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประเมิน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ กระบวนการผลิตที่เหมาะสมของกลุ่ม และ สร้างรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ด้านกระบวนการผลิตของกลุ่มที่น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน โดยใช้การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่ม ผลการวิจัย สรุปว่าขั้นตอนในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน มี ๙ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ จัดเวทีประชาคม เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

ขั้นตอนที่ ๒ ค้นหาพื้นที่ศูนย์รวมความรู้ประจำหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ ๓ เป้าหมายกิจกรรมต้องมีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ ๔ จัดกิจกรรมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน การค้นหากิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และวิถีการดำเนินชีวิตของคนในครอบครัว

ขั้นตอนที่ ๕ การศึกษาเรียนรู้สิ่งที่มีคุณค่า ค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชนและให้มีเอกลักษณ์

ขั้นตอนที่ ๖ เป็นศูนย์ศึกษาดูงานจากภายนอก ทั้งในรูปของสถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน และกลุ่มองค์กรประชาชนทั่วไป เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

ขั้นตอนที่ ๗ จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ ๘ กำหนดระเบียบการให้บริการแก่บุคคลภายนอก

ขั้นตอนที่ ๙ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการทำงานเชิงบูรณาการทุกภารกิจ ควรมีการประสาน ส่งต่อกิจกรรมที่เกินกำลังความสามารถ ให้มีการประสานภาคีเครือข่าย มีส่วนร่วมพัฒนากลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP ให้มีการเรียนรู้

จากงานวิจัยของ กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลิ้มสุวรรณ (๒๕๕๕) เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของประเทศต่าง ๆ มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้อัตลักษณ์ของประเทศเช่นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องมีรูปแบบและแนวคิดใหม่ในการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การจัดการอย่างยั่งยืน การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็น

อุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่าง ๆ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน หัวใจสำคัญคือต้องคำนึงถึงการรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรมและการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

พรชัย กิตติขัญญ์ธร (๒๕๕๕) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบและการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์ การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันปัญหายาเสพติด : ศึกษากรณีชุมชนธณีนาค แขวงโคกแฝด เขต หนองจอก กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการป้องกันยาเสพติดมีรูปแบบจากการนำแนวคิดทั้งภาครัฐและภาคประชาชนมาผสมผสานและพัฒนาเป็นรูปแบบ ของศูนย์ที่เหมาะสมกับชุมชน โดยนำ ๒ แนวคิดในกระบวนการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้คือ แนวคิด แรกเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงปฏิบัติการ ที่ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอนคือ ขั้นการตระหนักในช่องว่าง ขั้น ความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขอบเขต ขั้นให้เกียรติไม่สร้างความรู้สึกละเลย ขั้นการมีส่วนร่วม ขั้นสามารถพึ่งตนเอง และ ขั้นคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน แนวคิดที่สองเกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชน เข้มแข็งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับยุทธธรรมชุมชนซึ่งประกอบด้วย หลัก ๓ ประการ คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน การระงับข้อ พิพาทหรือการจัดการกับความขัดแย้งด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และ การป้องกัน ปัญหาอาชญากรรมโดยใช้หลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สำหรับความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับงบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการจัดตั้งศูนย์ฯ ด้านสังคม ในด้านความเป็นเครือญาติ การรวมกลุ่ม การสร้างเครือข่าย ด้านการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้านเทคนิค ได้แก่การ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด ในส่วนของการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์ การเรียนรู้ นั้น ต้องมีอาคารสถานที่ที่เหมาะสมเป็นศูนย์รวมของสมาชิกชุมชน มีปัจจัยการจัดการ การ จัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และการมีปราชญ์ผู้รู้ทั้งภายในชุมชน หรือวิทยากรจาก ภายนอกชุมชนตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยศูนย์เรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอีกแห่งหนึ่ง ซึ่ง เอกรัฐ พยัตติกุล (๒๕๕๕) ได้ วิจัยเรื่อง การศึกษามรดกทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน สู่พื้นที่การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ทาง วัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมทั้ง ทางด้านชุมชน วิถีชาวบ้าน อาคารสถาปัตยกรรม บ้านเรือน วัดวาอาราม ตลอดจนขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๒. เพื่อศึกษาการออกแบบศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ๓. เพื่อออกแบบศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วยคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่า ทางด้านประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน ประวัติความเป็นมา คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์หรือความ งามของพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบท คุณค่าด้านเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น การแสดงออกถึงความเป็น

เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ลักษณะทางกายภาพและการดำรงชีวิต คุณค่าทางด้านสังคม การถ่ายทอด ภูมิปัญญา ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ยังคงยึดถือกันสืบต่อ จากรุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดความงามเฉพาะตัว สัมพันธ์กับบริบทของชุมชน การศึกษาศูนย์การเรียนรู้เพื่อ วัตถุประสงค์ประสงค์ในการสร้างพื้นที่กิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญา กระตุ้นให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนวัฒนธรรมเข้มแข็งต่อการเปลี่ยนแปลงบริบท ในด้านแนวคิดสู่การออกแบบภายในโครงการศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมการกำหนดกิจกรรม จาก การถอดรหัสความสัมพันธ์ของรูปแบบทางกายภาพและจินตภาพ สู่กระบวนการถ่ายทอดพื้นที่เรียนรู้ มรดกทางวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางทั้งในเชิงอนุรักษ์และพัฒนา การ ออกแบบภายในโครงการจึงประกอบไปด้วยการถ่ายทอดความเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมในส่วน ต่าง ๆ และการออกแบบเพื่อกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชน การรวมกลุ่มสามัคคี เสริมสร้างทักษะ เพื่อขยายผลต่อการปรับเปลี่ยนใด ๆ อันเนื่องมาจากชุมชนจัดการเพื่อรองรับ นักท่องเที่ยวในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ไม่เพียงแต่ในชุมชนชนบทที่มีการศึกษาด้านแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ในชุมชนเมืองก็ให้ ความสำคัญกับเรื่องนี้เช่นกัน ดังที่ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า (๒๕๕๖) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของ ชุมชนเมืองในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนลาดพร้าว โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วม ศึกษากิจกรรมเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ลาดพร้าว ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนลาดพร้าว และศึกษาผลกระทบต่อบริ การการเรียนรู้ของชุมชนจากการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตจากสมาชิกผู้มีส่วนได้เสีย เด็ก เยาวชน และชาวชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการวิจัยในด้านกิจกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมชุมชนลาดพร้าว พบว่า กิจกรรมที่ชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการมี ทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรม และกิจกรรมศิลปศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมบูรณาการเพื่อการพัฒนาเด็ก เยาวชน และชาวชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการรวม ๒๘ กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมศิลปศึกษา (ทัศน ศิลปศึกษา) จำนวน ๑๖ กิจกรรม กิจกรรมนาฏศิลป์ศึกษา จำนวน ๘ กิจกรรม และกิจกรรมทาง วัฒนธรรมของชุมชน จำนวน ๔ กิจกรรม กิจกรรมเหล่านี้ทุกกิจกรรมถูกออกแบบเพื่อการพัฒนา จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกใฝ่ดีของเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง สมาชิกชุมชนด้วยกัน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรภายนอกที่เห็น ความสำคัญ กิจกรรมศิลปศึกษาที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา สุนทรียภาพ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ เป็นการเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนหันมาใช้ เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เพื่อหลีกเลี่ยงการไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ระบาดในชุมชน ได้อีกทาง หนึ่งด้วย

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ดำเนินการโดยส่วนบุคคล จนประสบความสำเร็จจนได้รับรางวัลเชิดชู เกียรติและเป็นแบบอย่างในการศึกษาดูงานอีกแห่งหนึ่งคือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านแสงจันทร์ ของ ไพรัตน์ ชื่นศรี (<http://www.tlg.rmutt.ac.th/pdf/120.pdf>, ๒๕๕๘) ที่ใช้แปลงเกษตรของ

ตนเองเป็นที่เรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้ามาศึกษาด้านด้านการเกษตร ผสมผสานตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จนเป็นแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมการเกษตร จัดทำหลักสูตรอบรมเพื่อผู้เข้าอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งตนเองได้ หลักสูตรอบรมประกอบด้วย การทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรประณีต การเลี้ยงไส้เดือน การเลี้ยงปลาแบบผสมผสาน การก่อสร้างบ้านดิน การสร้างเตาถ่านขนาดครอบครัวจากถ่านน้ำมัน ๒๐๐ ลิตร การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องพลังงานทดแทนสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน การปลูกสร้างสมุนไพรเพื่อการพึ่งตนเอง จักรยานน้ำเพื่อการเกษตร เครื่องสีข้าวกล้องแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน ปุ๋ยชีวภาพและจุลินทรีย์ท้องถิ่น เลี้ยงหมูพันธุ์พื้นเมืองประยุกต์แบบหมูหลุม และการดูแลเกษตรธรรมชาติบนพื้นฐานแนวคิดเกษตรอินทรีย์จากเกษตรกรต้นแบบ ณ ปัจจุบันนี้ ทางศูนย์มีอาคารฝึกอบรมที่สามารถรองรับผู้เข้ารับการอบรมได้รุ่นละ ๑๐๐ คน มีอาคารที่พักรองรับ มีอาคารเอนกประสงค์ ห้องน้ำ โรงครัว แปลงสาธิตการเรียนรู้ ฐานงานอาชีพเสริม และ วัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมให้การฝึกอบรมเกษตรกร

งานด้านศูนย์เรียนรู้ชุมชนได้มีการจัดการความรู้เพื่อสามารถนำไปเผยแพร่และเป็นประโยชน์แก่ชุมชนอื่น โดยที่ รัชนี้ แสงสว่าง (<https://drive.google.com/file/d/.../view?usp=sharing>. ๒๕๕๘) ได้จัดทำแบบบันทึกองค์ความรู้ (KM) ศูนย์เรียนรู้ชุมชนแบบบูรณาการของชุมชนบ้านโนนไชยงาม ตำบลรุ่งระวี อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ ที่เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗ แต่ยังคงขาดสถานที่ที่จัดประชุม พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมีบริเวณสถานีนอนมัยหลังเก่าไม่ได้ใช้ทำการ จึงเกิดแนวคิดการบูรณาการร่วมกับชุมชนบ้านโนนไชยงามเป็นภาคีพัฒนาปรับปรุงให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนและตำบลขึ้น ทำให้ส่งผลดีต่อชุมชน ๘ ประการดังนี้

๑. คนในชุมชนได้มีโอกาสนำเสนอผลงานที่ภาคภูมิใจ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากคนทั้งในและนอกชุมชน

๒. คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม มีการร่วมแรง ร่วมใจและมีกำลังใจในการพัฒนาหมู่บ้าน

๓. มีต้นแบบด้านอาชีพจากการเรียนรู้ และฝึกปฏิบัติจากศูนย์เรียนรู้ชุมชน

๔. มีรายได้สู่ชุมชน เมื่อมีการจัดกิจกรรมในชุมชน เช่นการนำผลผลิตทางการเกษตร

ผลิตภัณฑ์ชุมชน มาแสดงและจำหน่าย

๕. ชุมชนได้รับการพัฒนา มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

๖. มีการสืบทอดความรู้ และสร้างเยาวชนให้มีความรู้

๗. ภาคีการพัฒนา มีการบูรณาการในการทำงานร่วมกัน

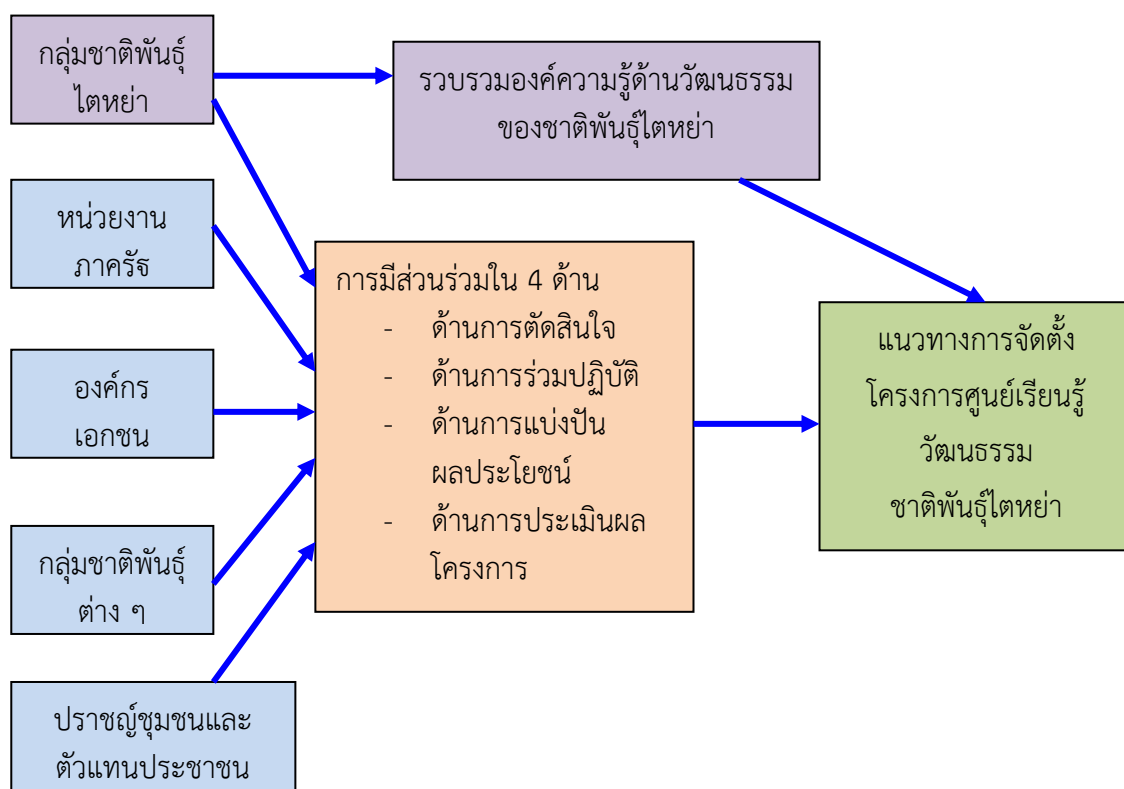
๘. ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวความคิดของการวิจัย และนิยามศัพท์

๑. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งการศึกษาด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นตัวแปรอิสระที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อตัวแปรตามคือทำให้เกิดการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังแผนภาพ ที่ ๑

แผนภูมิที่ ๑ กรอบแนวคิดของการวิจัย

๒. นิยามศัพท์

วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า หมายถึง วิถีชีวิต และสิ่งที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของชาวไทหย่าที่เคยมีในอดีต หรือยังคงปรากฏอยู่ในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษา อาหาร การแต่งกาย การรักษาโรค ศาสนา อาชีพ ประเพณี พิธีกรรม ฯลฯ

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน

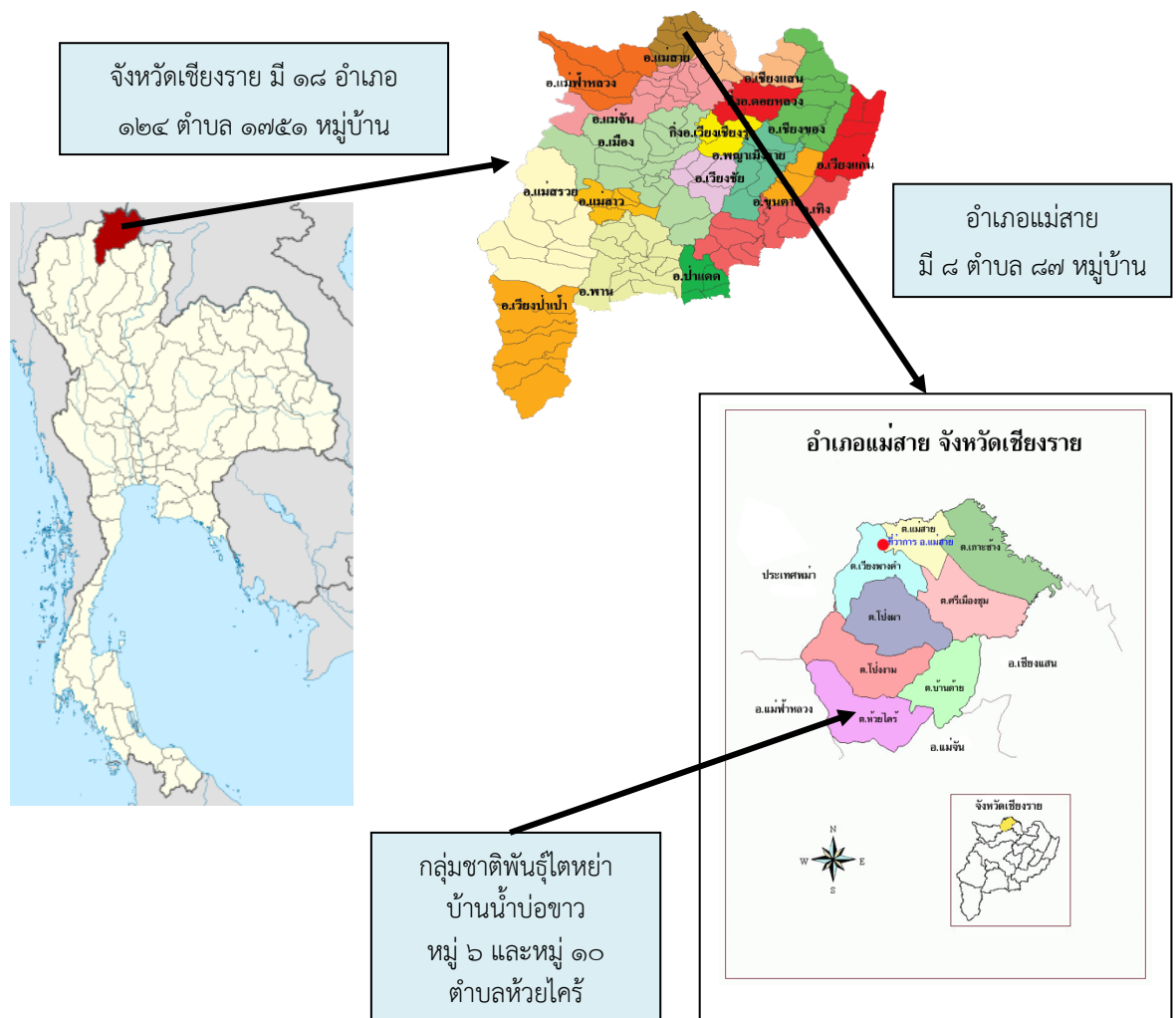
และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในด้านการตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผลโครงการ

ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไตหย่า หมายถึง สถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และ ความรู้ ครอบคลุมทุกด้านของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไตหย่า เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษา และสามารถทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าและชาติพันธุ์อื่น ๆ ในพื้นที่ได้

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง โครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า หมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบล ห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการวิจัยสนามทางมานุษยวิทยาในการเก็บรวบรวมข้อมูล พื้นที่ศึกษาคือหมู่บ้านน้ำบ่อขาว หมู่ ๖ และ หมู่ ๑๐ ตำบล ห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาติพันธุ์ไทหย่าอาศัยอยู่นานกว่า ๗๒ ปี แล้ว

ภาพที่ ๑ แผนที่พื้นที่วิจัย

ขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอนใหญ่ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. รวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า
๒. ศึกษาโครงการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย

วิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ มีขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ รวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า

ขั้นตอนนี้จะเป็นการศึกษาข้อมูลทั้งจากแหล่งทุติภูมิโดยการทบทวนเอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า และข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายคือชาติพันธุ์ไทหย่า โดยมีประเด็นย่อยในการศึกษา ที่มีวิธีการกลุ่มเป้าหมาย และ การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) ศึกษาประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว การตั้งถิ่นฐาน และการย้ายถิ่นฐานไปยังที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน และความเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตจากอดีตถึงปัจจุบัน

วิธีการศึกษาทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทหย่ารุ่นแรก ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน ๔ คน ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน แบ่งเป็น ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน รวม ๙ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และ การบันทึกเสียง

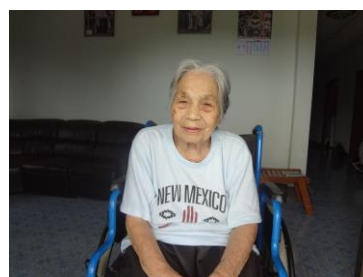
ภาพที่ ๒ ผู้สูงอายุรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่

นางคาง นายจาย ศักดิ์แสน
(อายุ ๘๓ และ ๘๙ ปี)

นางอำม มาริน
(อายุ ๘๖ ปี)

นางกอง เจริญพร
(อายุ ๘๒ ปี เสียชีวิตแล้วเมื่อ
วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๘)

๒) ศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ในทุกด้าน ได้แก่ ภาษา อาหาร และโภชนาการ การแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ศาสนาและความเชื่อ ระบบครอบครัวเครือญาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น

วิธีการศึกษาทั้งจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ยังมีชีวิตอยู่ จำนวน ๔ คน และ ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๖ คน แบ่งเป็น ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน ตัวแทนผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าจำนวน ๕ คน ตัวแทนชาวไทหย่า ที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุ ระหว่าง ๒๖ -๕๙ ปี จำนวน ๖ คน แบ่งเป็น ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน รวม ๒๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และการบันทึกเสียง

๓) ศึกษาข้อมูลด้านการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ การอนุรักษ์และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าให้ดำรงอยู่

วิธีการศึกษา ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม ๒ ครั้ง คือครั้งที่ ๑ สนทนากลุ่ม รุ่นหลานที่เป็นกลุ่มเด็กเยาวชน ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ – ๒๕ ปี จำนวน ๘ คน ครั้งที่ ๒ สนทนากลุ่มตัวแทนชาติพันธุ์ไทหย่ารุ่นลูกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุ ระหว่าง ๒๖ - ๕๙ ปี จำนวน ๑๐ คน เครื่องมือที่ใช้คือประเด็นคำถามที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ และประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุ

ภาพที่ ๓ สนทนากลุ่ม รุ่นหลานที่เป็นกลุ่มเด็กเยาวชน ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๕ – ๒๕ ปี

เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ ห้องทำงานศิษยาภิบาลคริสตจักรนทีธรรม

ภาพที่ ๔ สันทนากลุ่มตัวแทนชาติพันธุ์ไทหย่ารุ่นลูกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ อายุ ระหว่าง ๒๖ - ๕๙ ปี
เมื่อวันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ห้องทำงานศึกษาภิบาลคริสตจักรนทีธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ด้วยการถอดเทปจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มสรุปประเด็นสำคัญ ตีความข้อมูลตามแนวคิดทฤษฎีและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนนี้จะเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของ ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า ชาติพันธุ์ไทหย่า ตัวแทนจาก ๙ กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในอำเภอแม่สาย ชุมชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีประเด็นย่อยในการศึกษา ที่มีวิธีการกลุ่มเป้าหมาย และ การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) การสำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน

วิธีการศึกษา ด้วยการศึกษาภาคสนาม การจัดทำแผนที่ชุมชน การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เก็บข้อมูลด้านศักยภาพของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกภาคสนาม

๒) การสำรวจประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

วิธีการศึกษา ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นจากชาติพันธุ์ไทหย่าที่มาร่วมประชุมใหญ่ชมรมไทหย่าในประเทศไทยที่จัดขึ้นในวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗ และแบบสอบถามความคิดเห็นในด้านปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์ฯ จากผู้มาร่วมประชุมทุกคน รวม ๘๒ คน

ภาพที่ ๕ ประชุมใหญ่ชมรมไต่หย่าครั้งที่ ๒๐ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗ ณ สถาบันพระคริสต์ธรรม เชียงราย บ้านสันหมื่น

๓) ศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต่หย่า
วิธีการศึกษา ใช้การสนทนากลุ่ม จากคณะกรรมการและที่ปรึกษาชมรมไต่หย่า จำนวน ๗ คน
เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง

ภาพที่ ๖ สนทนากลุ่ม จากคณะกรรมการและที่ปรึกษาชมรมไต่หย่า เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมคริสตจักรนทีธรรม

๔) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์
ไต่หย่า วิธีการศึกษา จัดการสนทนากลุ่ม จำนวน ๓ ครั้ง ในกลุ่มเป้าหมาย ๓ กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ
แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง

สนทนากลุ่มครั้งที่ ๑ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวม ๑๐ คน ได้แก่
ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของเทศบาลห้วยไคร้ ๑ คน ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖ และหมู่ ๑๐ รวม ๒ คน ผู้อำนวยการ
โรงเรียนและตัวแทนครูที่อยู่ในตำบลห้วยไคร้ รวม ๒ คน (โรงเรียนละ ๑ คน จากโรงเรียนบ้านห้วย
ไคร้ และ โรงเรียนเฟื่องฟ้าวิทยาคม) ตัวแทนจากองค์กรศาสนาพุทธจากวัดห้วยไคร้ใหม่ ๑ รูป และ

ตัวแทนจากองค์กรศาสนาคริสต์ คือจากคริสตจักรนทีธรรม ๒ คน รองประธานวัฒนธรรมตำบล ห้วยไคร้ ๑ คน ตัวแทนจากองค์กรเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ คือมูลนิธิศุภนิมิต ADP แม่สาย ๑ คน

ภาพที่ ๗ สนทนากลุ่มตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ในช่วงเช้าวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมคริสตจักรนทีธรรม

สนทนากลุ่มครั้งที่ ๒ ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และ ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ รวม ๑๐ คน แบ่งเป็น ชาย ๗ คน และ หญิง ๓ คน

ภาพที่ ๘ สนทนากลุ่มตัวแทนปราชญ์ชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และ ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ในช่วงบ่าย วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๗ ณ ห้องประชุมคริสตจักรนทีธรรม

สนทนากลุ่มครั้งที่ ๓ ตัวแทนจาก ๘ กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย รวม ๑๓ คน

ภาพที่ ๙ สนทนากลุ่ม ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๗
ณ ห้องประชุมคริสตจักรนทีธรรม

ตารางสรุปวิธีการดำเนินการวิจัย

ตารางที่ ๑ การรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหยา

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
๑. ศึกษาประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไทหยา	การทบทวนวรรณกรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึก	ผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทหยา รุ่นแรก จำนวน ๔ คน ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน	แบบสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียง	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญ
๒. ศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมไทหยา	ศึกษาจากเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก	ผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไทหยา รุ่นแรก ๔ คน ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๖ คน ตัวแทนชาวไทหยาอายุระหว่าง ๒๖-๕๕ ปี จำนวน ๖ คน	แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต เทปบันทึกเสียง	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญ
๓. ศึกษาข้อมูลด้านการผสมกลมกลืน การอนุรักษ์ การสืบทอดทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหยา	การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ๒ ครั้ง	ตัวแทนชาวไทหยา รุ่นหลานอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี จำนวน ๘ คน ตัวแทนชาวไทหยา รุ่นลูกอายุระหว่าง ๒๖-๕๕ ปี จำนวน ๑๐ คน	ประเด็นสำคัญสำหรับการสนทนากลุ่ม	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญ

ตารางที่ ๒ ศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว
ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์	วิธีการเก็บข้อมูล	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
๑. การสำรวจข้อมูลทั่วไปของชุมชน	ศึกษาภาคสนาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จัดทำแผนที่ชุมชน	ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา	แบบบันทึกภาคสนาม แผนที่เดินดิน	สรุปภาพรวมของชุมชน
๒. สำรวจประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการ ในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้	ใช้การเสนอความคิดเห็นในการประชุมกลุ่มของชมรมไทหย่าในประเทศไทย และตอบคำถามในแบบสอบถาม	ชาติพันธุ์ไทหย่าที่มาร่วมประชุมในวันประชุมใหญ่ วันเสาร์ที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗ รวม ๘๒ คน	แบบสอบถาม ความคิดเห็น	วิเคราะห์จากการตอบแบบสอบถาม ด้วยการหาค่าร้อยละ และลำดับประเด็นสำคัญ
๓. ศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทหย่า	จัดการสนทนากลุ่ม	คณะกรรมการและที่ปรึกษาชมรมไทหย่า จำนวน ๗ คน	แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญ
๔. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้	จัดการสนทนากลุ่ม ๓ ครั้ง	กลุ่มที่ ๑ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวม ๑๐ คน กลุ่มที่ ๒ ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ รวม ๑๐ คน กลุ่มที่ ๓ ตัวแทนจาก ๑๐ กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย รวม ๑๓ คน	แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการบันทึกเสียง	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และการถอดเทปสรุปประเด็นสำคัญ

วิธีการสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

แนวคำถามของการวิจัยเชิงคุณภาพ สร้างจากการรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี ข้อเท็จจริงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า งานวิจัยและวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง โดยยึดตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล

มีการตรวจสอบข้อมูล คือระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดกระทำกับข้อมูลและมีการตรวจสอบความถูกต้องอยู่เสมอ หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว มีการตรวจสอบข้อมูลโดยการจัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อค้นพบ โดยเชิญตัวแทนของทุกกลุ่ม กลุ่มละ ๑-๒ คน เข้าร่วมตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ และการให้ผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ไตหย่า ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ประธานวัฒนธรรม และ ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ รวม ๕ คน อ่านเอกสารฉบับร่าง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง ก่อนการจัดทำเล่มรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบบสอบถามที่ใช้แบบมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย (กาญจนา วัฒนา, 2545 : 166) โดยปรับปรุงให้เหมาะสม ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับมาก
- ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลตลอดเวลาในระหว่างการทำวิจัย ใช้การบรรยาย หรือพรรณนา ตามกรอบแนวคิดของการทำวิจัย

ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

๑. ระยะเวลาในการวิจัย

ตั้งแต่วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๗ ถึง ๑๗ เมษายน ๒๕๕๘ รวมเวลา ๑ ปี

๒. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

กำหนดระยะเวลาไว้ ๑ ปี โดยมีแผนการดำเนินงานดังแสดงไว้ในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ กิจกรรม ขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	ระยะเวลา (๑๘ เมษายน ๒๕๕๗ ถึง ๑๗ เมษายน ๒๕๕๘)											
	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๑๐	๑๑	๑๒
๑. วางแผนการวิจัย	↔											
๒. เข้าพื้นที่ศึกษาเพื่อประสานงานและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	↔											
๓. สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากผู้สูงอายุชาวไทหย่า		↔										
๔. ประชุมวางแผนการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล			↔									
๕. เก็บข้อมูลภาคสนาม				↔	↔							
๖. จัดระบบข้อมูล						↔						
๗. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น							↔					
๘. รายงานความก้าวหน้าแก่เจ้าของทุน								↔				
๙. จัดเวทีประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูล									↔			
๑๐. ตรวจสอบเอกสารฉบับร่าง										↔		
๑๑. จัดทำและส่งรายงานฉบับสมบูรณ์											↔	↔
๑๒. เผยแพร่ข้อมูล												↔

ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย แสดงไว้ในตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

รายละเอียดแผนงาน	วิธีดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
๑. วางแผนการวิจัย	ประชุมทีมนักวิจัย เพื่อจัดแบ่งบทบาทหน้าที่และกำหนดการดำเนินงาน	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา - ผู้สนับสนุน	ได้แผนการทำงานการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบและกำหนดการดำเนินงาน
๒. เข้าพื้นที่ศึกษาเพื่อประสานงานและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง	ทำหนังสืออนุญาตและชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่ที่ศึกษา	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา - หน่วยงานองค์กรในพื้นที่ทำวิจัย	ทุกฝ่ายรับทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเกิดความร่วมมือในการให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ

ตารางที่ ๔ (ต่อ)

รายละเอียดแผนงาน	วิธีดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
๓. สํารวจพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากผู้สูงอายุชาวไต้หวัน	ทำแผนที่ชุมชน และพบปะกลุ่มผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไต้หวันเพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา - หน่วยงานองค์กรในพื้นที่ ทำวิจัย - ผู้สูงอายุชาติพันธุ์ไต้หวัน	ได้แผนที่ชุมชน และข้อมูลเบื้องต้นด้านประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตการผสมกลมกลืน การอนุรักษ์ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม
๔. ประชุมวางแผนการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล	นำข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากข้อ ๓ มาเป็นประเด็นในการสร้างแบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา	ได้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ
๕. เก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ได้แก่ - กลุ่มผู้นำและตัวแทนชาติพันธุ์ไต้หวัน - ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ - ตัวแทนองค์กรเอกชน - ตัวแทน ๑๐ ชาติพันธุ์ - ประชาชนชุมชน	๑. นักวิจัยเข้าพื้นที่ศึกษา ๒. รวบรวมข้อมูล ตามวิธีการเชิงคุณภาพ จากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๓. นำประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม	คณะวิจัย กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา	ได้ข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิด
๖. จัดระบบข้อมูล	นำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา	ได้ข้อมูลที่เป็นหมวดหมู่พร้อมสำหรับการวิเคราะห์
๗. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น	วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและจัดทำรายงานฉบับร่าง	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา	ได้ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต้หวัน
๘. รายงานความก้าวหน้าแก่เจ้าของทุน วันที่ ๒๕ - ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗	จัดส่งเอกสารรายงานความก้าวหน้าไปยังกลุ่มวิจัยและพัฒนาฯ จำนวน ๔ เล่ม และเตรียมนำเสนอด้วย PPT ในวันประชุม	กลุ่มวิจัยและพัฒนาฯ สำนักวัฒนธรรม	ได้รายงานความก้าวหน้าและรับฟังข้อเสนอแนะเพื่อการจัดทำงานให้สมบูรณ์

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

รายละเอียดแผนงาน	วิธีดำเนินงาน	กลุ่มเป้าหมาย	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
๙. จัดเวทีประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูล	๑. เชิญตัวแทนของกลุ่มเป้าหมายจากทุกกลุ่มมาร่วมในการตรวจสอบข้อมูลและให้ข้อเสนอแนะ ๒. นำเสนอข้อค้นพบด้วยการรายงานและเอกสาร	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา - ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย	๑. ได้ข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องเป็นข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ๒. มีการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านศูนย์วัฒนธรรมร่วมกัน
๑๐. ตรวจสอบเอกสารฉบับร่าง	มอบเอกสารฉบับร่างให้แก่ผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าและผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม รวม ๕ ท่านพิจารณาเอกสารฉบับร่าง	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา - ตัวแทนผู้ตรวจเอกสาร	ได้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงเอกสารให้เกิดความสมบูรณ์
๑๑. จัดทำและส่งรายงานฉบับสมบูรณ์	ปรับปรุงข้อมูลรายงานฉบับร่างจากข้อเสนอแนะในการตรวจสอบข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา	ได้รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม
๑๒. เผยแพร่ข้อมูล	เผยแพร่ข้อมูลในรูปของการนำเสนอผลงานทางวิชาการหรือการตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ	- คณะวิจัย - ที่ปรึกษา	ได้เผยแพร่องค์ความรู้แก่ผู้สนใจทั่วไป

งบประมาณ (ถัวเฉลี่ยทุกรายการ)

ค่าใช้จ่ายตลอดโครงการ ๒๙๐,๐๐๐ บาท (สองแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน) ดังแสดงไว้ในตารางที่ ๕

ตารางที่ ๕ งบประมาณในการวิจัย

รายละเอียดแผนงาน	งบประมาณ
๑. วางแผนการวิจัย ทีมวิจัย ๕ คน ที่ปรึกษา ๑ คน ผู้สนับสนุนจากหน่วยงาน ๒ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยง (๘ คนX๑ วันX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๒,๔๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๘ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑,๖๐๐ บาท - ค่าเดินทางของผู้สนับสนุน ๒ คน (๒ คนX๕๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารสำหรับการวางแผนงาน (๘ ชุดX๕๐ บาท) เป็นเงิน ๔๐๐ บาท	๕,๔๐๐ บาท
๒. เข้าพื้นที่ศึกษาเพื่อประสานงานและสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ๑ วัน - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัย (๕ คนX ๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๕ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒๕๐๐ บาท) เป็นเงิน ๒,๕๐๐ บาท - ค่าเอกสารแนะนำโครงการ (๓๐ ชุดX๒๐ บาท) เป็นเงิน ๖๐๐ บาท	๕,๖๐๐ บาท
๓. สัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์ไต่หย่าจากผู้สูงอายุชาวไต่หย่า ๖ คน จำนวน ๒ วัน - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัยและผู้สูงอายุ (๑๑ คนX๒ วันX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๖,๖๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๑ คนX๒๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๔,๔๐๐ บาท - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒,๕๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำแผนที่ชุมชน เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๑๗,๐๐๐ บาท
๔. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไต่หย่าจากผู้สูงอายุชาวไต่หย่า ๑๒ คน จำนวน ๒ วัน - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัยและผู้สูงอายุ (๑๗ คนX ๓๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๑๐,๒๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๗ คนX๒๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๖,๘๐๐ บาท - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒,๕๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๒๓,๐๐๐ บาท
๕. ประชุมวางแผนการสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัย (๕ คนX๒ วันX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๕ คนX๒๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๒,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ในการทำเครื่องมือ เป็นเงิน ๗๐๐ บาท - ค่าตอบแทนผู้เชี่ยวชาญ ๓ ท่านตรวจสอบเครื่องมือ (๓ คนX๓,๐๐๐ บาท) เป็นเงิน ๙,๐๐๐ บาท - ค่าถ่ายเอกสารชุดแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย(๑๒๐ ชุดX๑๐ บาท) เป็นเงิน๑,๒๐๐ บาท	๑๕,๙๐๐ บาท
๖. เก็บข้อมูลด้านการผสมกลมกลืน การอนุรักษ์ และการสืบทอดทางวัฒนธรรม ด้วยการจัดสนทนากลุ่มตัวแทนชาวไต่หย่า ๒ ครั้ง กับรุ่นลูก ๑๐ คน และ รุ่นหลาน ๑๐ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัยและตัวแทน (๑๕ คนX๓๐๐ บาทX๒ ครั้ง) เป็นเงิน ๙,๐๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๕ คนX๒๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๖,๐๐๐ บาท	๒๑,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

รายละเอียดแผนงาน	งบประมาณ
- ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒,๕๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	
๗. สํารวจประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากชาติพันธุ์ที่มาร่วมการประชุมใหญ่ รวม ๑๐๐ คน - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX ๒๕๐๐ บาท) เป็นเงิน ๒,๕๐๐ บาท - ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าอาหารนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ๑๐ คน (๕๐๐ บาท X ๑๐ คน) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าแบบสอบถามและวัสดุอุปกรณ์ เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๘,๕๐๐ บาท
๘. ศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลของศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไต่หย่า ด้วยการจัด สนทนากลุ่มคณะกรรมการและที่ปรึกษาชมรมไต่หย่า จำนวน ๗ คน จำนวน ๒ ครั้ง - ค่าเบี้ยเลี้ยงที่มิวิจัยและตัวแทน (๑๒ คนX๓๐๐ บาทX๒ ครั้ง) เป็นเงิน ๗,๒๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๒ คนX๒๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๔,๘๐๐ บาท - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒,๕๐๐ บาทX๒ วัน) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๑๘,๐๐๐ บาท
๙. ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ด้วยการจัดสนทนากลุ่ม ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวม ๑๕ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยงที่มิวิจัยและตัวแทน (๑๕ คนX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๔,๕๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๕ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท ครั้งที่ ๒ ตัวแทนปราชญ์ชุมชน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ และผู้นำกลุ่มฯ รวม ๑๔ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยงที่มิวิจัยและตัวแทน (๑๔ คนX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๔,๒๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๑๔ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๒,๘๐๐ บาท ครั้งที่ ๓ ตัวแทนจาก ๑๐ กลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอแม่สาย รวม ๒๐ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยงที่มิวิจัยและตัวแทน (๒๐ คนX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๖,๐๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๒๐ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๔,๐๐๐ บาท - ค่าเดินทางของตัวแทน (๒๐ คนX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๔,๐๐๐ บาท - ค่าเช่าเหมารถตู้ (๑ คันX๒,๕๐๐ บาทX๓ วัน) เป็นเงิน ๗,๕๐๐ บาท - ค่าเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ ๓ ครั้ง เป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท - ค่าบำรุงสถานที่จัดสนทนากลุ่ม ๓ ครั้ง ๆ ละ ๕๐๐ บาท เป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท	๓๙,๐๐๐ บาท
๑๐. จัดระบบข้อมูล ค่าจ้างถอดเทป จากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม จำนวน ๓ คน ค่าตอบแทน ตามเวลา ที่บันทึกเทปไว้ คือชั่วโมงละ ๕๐๐ บาท (๕๐๐ บาทX๒๐ ชั่วโมงX๒ คน) เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท	๒๐,๐๐๐ บาท

ตารางที่ ๕ (ต่อ)

รายละเอียดแผนงาน	งบประมาณ
๑๑. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูล (๕ คนX๑๐ วันX๕๐๐ บาท) เป็นเงิน ๒๕,๐๐๐ บาท - ค่าจ้างพิมพ์งาน เหม่าจ่าย ๒๐,๐๐๐ บาท - ค่าจัดทำเอกสารฉบับร่างเพื่อการตรวจสอบเบื้องต้น (๕ เล่มX๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๔๖,๐๐๐ บาท
๑๒. จัดเวทีประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูลโดยทีมวิจัยและตัวแทนจากทุกกลุ่ม ประมาณ ๓๐ คน - ค่าเบี้ยเลี้ยงทีมวิจัย และผู้แทน(๓๕ คนX๑ วันX๓๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑๐,๕๐๐ บาท - ค่าอาหารว่างและอาหารกลางวัน (๓๕ คนX๓๕๐ บาท) เป็นเงิน ๑๒,๒๕๐ บาท - ค่าเดินทางของทีมวิจัยและตัวแทนผู้เข้าประชุม (๓๕ คน X ๕๐๐ บาท) เป็นเงิน ๑๗,๕๐๐ บาท - ค่าเอกสารประกอบการตรวจสอบข้อมูล (๓๕ เล่มX ๑๐๐ บาท) เป็นเงิน ๓,๕๐๐ บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์ เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท - ค่าสถานที่ในการจัดเวทีประชุม ๑ วัน เป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท	๔๕,๗๕๐ บาท
๑๓. ตรวจสอบเอกสารฉบับร่าง โดยผู้รู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม รวม ๕ คน - ค่าตอบแทนผู้อ่าน (๕ คน X ๑๐๐๐ บาท) เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - ค่าจัดทำเอกสารฉบับร่าง (๕ เล่ม X ๑๕๐ บาท) เป็นเงิน ๗๕๐ บาท	๕,๗๕๐ บาท
๑๔. จัดทำและส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ - ค่าตรวจพิมพ์แก้ไขงานให้สมบูรณ์ เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท - ค่าทำเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ (๒๐ เล่ม X ๒๐๐ บาท) เป็นเงิน ๔,๐๐๐ บาท	๗,๐๐๐ บาท
๑๕. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ - ค่าตอบแทนที่ปรึกษางานวิจัย ๑ คน จ่ายงวดเดียวเมื่องานวิจัยเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท - วัสดุสำนักงาน (กระดาษ เครื่องเขียน หมึกพิมพ์) เป็นเงิน ๗,๑๐๐ บาท	๑๒,๑๐๐ บาท
รวมงบประมาณ ๒๙๐,๐๐๐ บาท (สองแสนเก้าหมื่นบาทถ้วน)	

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ รวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า

๑.๑ ประวัติความเป็นมาของชาวไทหย่าในประเทศไทย และ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว

๑.๒ วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ในด้านภาษา อาหารและโภชนาการ การแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ศาสนาและความเชื่อ ระบบครอบครัวเครือญาติ นันทนาการและการละเล่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑.๓ ศึกษาข้อมูลด้านการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ การอนุรักษ์และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าให้ดำรงอยู่

ตอนที่ ๒ ศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน และ แผนที่ชุมชน

๒.๒ ข้อมูลประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

๒.๓ ข้อมูลรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

๒.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ ๑ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า

เอกสารที่รวบรวมได้และนำมาศึกษาค้นคว้า เป็นการบันทึกเรื่องราวในอดีตของชาวไทหย่า และบางส่วนเป็นการศึกษาจากผู้เฒ่า ผู้แก่ รุ่นแรกที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย ข้อมูลที่ค้นพบจากเอกสารงานวิจัย และการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

๑.๑ ประวัติความเป็นมาของชาวไทหย่าในประเทศไทย และ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว

๑.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของชาวไทหย่าในประเทศไทย ชาติพันธุ์ไทหย่า คือ ชาวไตกลุ่มหนึ่ง ที่รู้จักกันในชื่อกลุ่มของชาติพันธุ์ไต ในประเทศจีน ถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม คือตำบลโม่ซาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยี่วซี มณฑลยูนนาน ซึ่งอยู่ทางตอนบนของแม่น้ำแดง ชาวจีนเรียกกันว่า

ฮวาเยาไต (Huayaodai) แปลว่า ไตที่มีผ้าคาดเอวเต็มไปด้วยลวดลาย (Flowery Belted) เหตุที่ได้ชื่อเช่นนี้เนื่องจากการแต่งกายของสตรีที่มีลักษณะโดดเด่นของ ผ้าคาดบริเวณรอบเอวที่ปักลวดลาย และตกแต่งด้วยแถบผ้าหลากสีสลับสวยงาม

ข้อมูลด้านการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยของชาวไตหย่านั้น รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และ ญาณัท (๒๕๓๒: ๔๖-๔๗) ศึกษาพบว่า ชาวไตหย่าอพยพเข้าสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยเดินทางมาด้วยกัน ๑๐ ครอบครัว เป็นการเดินเท้าจากเมืองหย่า ผ่านเมืองซือเหมา สิบสองปันนา เมืองยอง และแม่สาย ได้หยุดพักรวมกันที่หมู่บ้านหนองกลม (บ้านสันธาตุ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน) ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ เดือน แล้วไป ตั้งหลักแหล่งแผ้วถางที่ดินทำมาหากินที่หมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นชาวไตหย่ากลุ่มหนึ่งได้แยกตัวออกมาหาที่อยู่ใหม่ คือในหมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก และชาวไตหย่ายังคงอาศัยอยู่จนถึงปัจจุบัน ชาวไตหย่าได้ผสมกลมกลืนกับคนไทย โดยการแต่งงานมีลูกหลาน ย้ายถิ่นฐานไปอยู่หลายที่หลายแห่งของประเทศไทยและในต่างประเทศ โดยประมาณแล้วจำนวนชาวไตหย่าในประเทศไทยมีประมาณ ๑,๐๐๐ กว่าคนเท่านั้น

และจากบันทึกของ พิษณุ อรรถภิญญ์ (๒๐๐๓ : ๘๔) ได้กล่าวถึงสิ่งสำคัญที่ทำให้ชาวไตหย่าย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรก คือจากการที่คณะมิชชันนารีที่ไปประกาศศาสนาคริสต์ที่เมืองหย่า ได้เสร็จสิ้นภารกิจ เมื่อถึงเวลากลับประเทศไทยชาวไตหย่าจึงได้อาสาสมัครหาบของมาส่งให้ เพราะต้องการมาเห็นประเทศไทยด้วย เมื่อได้มาเห็นประเทศไทยบางคนก็ไม่กลับไปอีก แต่มีบางคนได้กลับไปแล้วไปบอกเล่าให้พี่น้องไตหย่าในโมซาเจียงฟังถึงความสะดวกสบาย ความมีอิสรภาพ ทำให้หลายคนเกิดความสนใจและตัดสินใจย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวรจนถึงเวลานี้

เรื่องราวการย้ายถิ่นฐานของชาวไตหย่าซึ่งถ่ายทอดจากผู้สูงอายุที่ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทย เมื่อท่านเหล่านั้นยังเป็นเด็ก หรือเป็นหนุ่ม -สาว เช่น นายยี่ วันชัย (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) ได้ให้ข้อมูลแก่ เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์ อาจารย์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ทำวิจัยเรื่องภาษาไตหย่า สรุปได้ว่า ชาวไตหย่าได้อพยพมากับมิชชันนารีที่เดินทางไปเผยแพร่ศาสนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เส้นทาง การอพยพจากเมืองจินคือ เข้ามาทางรัฐฉาน ประเทศพม่า บางพวกไม่สามารถเข้ามาประเทศไทยได้เพราะทางราชการไม่อนุญาต จึงตั้งรกรากอยู่ที่เมืองยองในพม่า พวกที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้ มาตั้งรกรากอยู่ ๒ แห่งในจังหวัดเชียงรายคือ ที่บ้านป่าสักขวาง อำเภอแม่จัน และบ้านน้ำบ่อขาว อำเภอแม่สาย (เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์. ๒๕๓๔ : ๒)

รวมถึงข้อมูลจากหนังสือเรื่อง ๓๐ ชาติในเชียงราย ได้บันทึกไว้ว่า ก่อนที่ชาวไตหย่าจะรู้จักว่ามีประเทศไทย และคนไทย ที่เป็นเชื้อสายอันเดียวกันอยู่ทางทิศใต้นั้น หมอวิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์ ครอบครัวศาสนาจารย์เจโลอา ปิปี และอาจารย์คาแลนเดอร์ หมอสอนศาสนาคริสต์โปรเตสแตนท์ชาวอเมริกัน ได้เดินทางผ่านประเทศไทยไปเผยแพร่ศาสนาอยู่ในดินแดนเหล่านี้เป็นเวลาหลายปี โดยเฉพาะศาสนาจารย์เจโลอา ปิปี ได้ใช้เวลาอยู่คลุกคลีกับชาวเมืองไตหย่าเป็นเวลานาน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้นำเด็กชายชาวไตหย่า ๒ คน มาเรียนหนังสือไทยอยู่ ณ โรงเรียนคริสเตียนวิทยาคม จังหวัดเชียงราย ปัจจุบันคือโรงเรียนเชียงรายวิทยาคม ภายหลังศาสนาจารย์เจโลอา ปิปี กลับอเมริกา เด็กไตหย่าทั้งสองได้เดินทางกลับไปบ้านเกิดเมืองนอนของตน ประจวบกับมีเหตุการณ์ยุ่งยากเกี่ยวกับ

การปกครองบ้านเมืองของชาวจีนยูนนาน จนก่อความเดือดร้อนให้แก่ชาว ไตหย่า จึงได้ชักชวนกันอพยพมาอยู่ (บ้านน้ำบ่อขาว) ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ๒๕๔๗ : ๗๒, ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. มปป. : ๓)

ชาวไตหย่าเดินทางออกจากโมซาเจียง ประเทศจีนเข้ามาสู่ประเทศไทย ครั้งสำคัญ ๒ ครั้ง คือครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๘ (พ.ศ. ๒๔๗๑) และครั้งที่สองในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ (พ.ศ. ๒๔๗๖) เนื่องจากสาเหตุสำคัญ ๕ ประการคือ

๑. ต้องการอาศัยอยู่ในดินแดนที่สงบสุข เนื่องจากขณะนั้นถิ่นที่อยู่อาศัยในโมซาเจียงมีโจรผู้ร้ายชุกชุม เข้ามาปล้นเอาทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของสัตว์เลี้ยงและ ทำร้ายชาวบ้านเป็นประจำ

๒. ต้องการมีที่ดินทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นของตนเอง เนื่องจากในเวลานั้นชาวไตหย่าถูกชาวฮั่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐกีดกัน ไม่ให้มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน

๓. ถูกกีดกันด้านการศึกษา จากการที่มิชชันนารีได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในอำเภอซินผิง ชาวฮั่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้พยายามขัดขวางไม่ให้ชาวไตหย่าให้ความร่วมมือหรือคบหากับมิชชันนารีเพราะเกรงว่าถ้าชาวไตหย่าได้รับการศึกษา มีความรู้ ฉลาดมากขึ้น อาจถูกมิชชันนารียุยงให้กระด้างกระเดื่องต่อพวกเขาได้

๔. เหตุผลทางการเมือง เป็นเหตุผลในการอพยพครั้งที่ ๒ เนื่องจากในเวลานั้นมีการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาล มีการเกณฑ์ชายฉกรรจ์ครอบครัวละ ๒ คน ไปเป็นทหาร ชายชาวไตหย่าที่ไม่อยากรบราฆ่าฟัน จึงหนีการถูกเกณฑ์ทหารเข้ามาสู่ประเทศไทย

๕. เหตุผลทางความเชื่อในศาสนา เมื่อมิชชันนารีเข้าไปเผยแพร่ศาสนาในจีน ได้มีชาวไทยจากจังหวัดเชียงรายร่วมในทีมเผยแพร่ศาสนาไปด้วย จึงได้สอนให้ชาวไตหย่าเรียนรู้ภาษาและอักษรล้านนา มีหลายคนกลับใจไปนับถือศาสนาคริสต์ และได้รับรู้ข้อมูลว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีอิสระอุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองมีความสุขสงบ ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา

๑.๑.๒ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๔ มีชาวไตหย่า ประมาณ ๑๙ ครอบครัว ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย (ปัจจุบันขึ้นอยู่กับตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย) ได้หาที่อยู่ใหม่เนื่องจากที่อยู่เดิมมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ที่ทำกินไม่เพียงพอ จนได้มาพบพื้นที่ที่มีน้ำไหลผ่านใสสะอาดจึงพากันออกจากบ้านป่าสักขวางมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่และได้ตั้งชื่อว่าบ้านน้ำบ่อขาว จากการที่ชาวไตหย่าเชื่อถือในองค์พระผู้เป็นเจ้า เมื่อตั้งถิ่นฐานที่ใดก็จะมีการสร้างโบสถ์เป็นที่นมัสการพระเจ้าขึ้นที่นั่น ชาวไตหย่าที่มาอยู่บ้านน้ำบ่อขาวจึงสร้างโบสถ์และตั้งเป็นหมวดคริสเตียนบ้านน้ำบ่อขาว ต่อมาในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ได้รับการสถาปนาเป็นคริสตจักรนิตธรรม ปัจจุบันนี้ ชุมชนน้ำบ่อขาวเป็นชุมชนที่มีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวไตหย่า ซึ่งนับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีชาวไตหย่าอาศัยอยู่มากกว่าชุมชนไตหย่าอื่น ๆ

ชาวไตหย่าที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านน้ำบ่อขาวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำเสื่อกก รับจ้างทั่วไป ในขณะนั้นที่ดินมีมากจึงมีการบุกเบิกที่ดินเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน หรือบางครั้งก็ได้มาโดยการซื้อขายในราคาไม่แพงนัก ในชุมชนน้ำบ่อขาวในขณะนั้นมีชาวจีนฮ่ออาศัยอยู่ด้วย จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่

ผู้หญิงชาวไทหย่าได้แต่งงานกับชายชาวจีนฮ่อ ซึ่งในเวลานั้นชาวจีนฮ่อมิบทบาททางสังคมค่อนข้างสูง และเป็นเหมือนชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงกว่าคนกลุ่มอื่นในชุมชน

๑.๒ วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า ในด้านภาษา อาหารและโภชนาการ การแต่งกาย บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ศาสนาและความเชื่อ ระบบครอบครัวเครือญาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น รายละเอียดในแต่ละด้าน มีดังนี้

๑.๒.๑ ภาษา (language)

ชาวไทหย่า มีภาษาพูดเป็นของตัวเอง ที่ฟังแล้วจะคล้ายคลึงกับภาษาไทยลื้อหรือไทยยอง แต่จากการที่ไม่มีตัวอักษรในการจดบันทึก จึงทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงและสูญหายไปมาก

จากการศึกษาของ เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์ (๒๕๓๔ : ๑๗-๒๙) สรุปว่า ภาษาไทหย่า เป็นภาษาถิ่นหนึ่งของภาษาตระกูลไทย หรือตระกูลไต เช่นเดียวกับภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ระบบคำของภาษาไทหย่าจะมีลักษณะคล้าย ๆ กับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ จากการศึกษาระบบคำของภาษาไทหย่าโดยอาศัยรูปคำต่าง ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นหลักแล้ว จะพบว่าเป็นภาษาคำโดด (monosyllabic language) เพราะมีระบบคำที่มีพยางค์เดียวใช้มากกว่าคำที่มีหลายพยางค์ จากการสรุปลักษณะทั่วไปของภาษาไทหย่าที่ศึกษาถึงระบบเสียง ระบบคำ และระบบประโยค ในภาษาพูด ไว้ดังนี้

(๑) ภาษาไทหย่า เป็นภาษาคำโดด จึงมีคำโดดใช้ในชีวิตประจำวันมากกว่าคำหลายพยางค์

(๒) ภาษาไทหย่า มีระบบเสียงรวมกันทั้งหมด ๔๑ หน่วยเสียง คือหน่วยเสียงพยัญชนะ ๑๘ หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ ๑๘ หน่วยเสียง และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ ๕ หน่วยเสียง

(๓) ภาษาไทหย่า มีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เป็นสองทาง คือ ระหว่างอักษรสูงกับอักษรกลาง รวมกับอักษรต่ำ แบบ A / - ๒๓๔

(๔) ภาษาไทหย่าไม่มีหน่วยเสียง / b d r และ eh / (บ ด ร และ ช) ในภาษาไทหย่าเหมือนกับภาษาไทยกลาง จะใช้หน่วยเสียง ว แทน บ หน่วยเสียง ล แทน ด หน่วยเสียง ฮ แทน ร และ หน่วยเสียง จ แทน ช

(๕) ภาษาไทหย่ามีคำยืมมาจากภาษาอื่นน้อยมาก คำที่ยืมมาใช้ส่วนใหญ่ยืมมาจากภาษาจีนฮ่อ (จีนยูนนาน)

(๖) ภาษาไทหย่า มีจำนวนคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันน้อยกว่าภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ที่มีการพัฒนาและได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นหลายภาษา

(๗) ภาษาไทหย่าไม่มีการทำคำกริยาให้เป็นคำนามเหมือนกับภาษาไทยกลาง

(๘) ไม่มีเสียงควบกล้ำใช้ในภาษาไทหย่า คำทุกคำจะมีหน่วยเสียงเดียวเป็นพยัญชนะต้นคำ

(๙) ไม่มีสระประสมใช้ในภาษาไทหย่า กล่าวคือ สระเอีย เอือ อัว ที่มีในภาษาไทยถิ่นอื่น ภาษาไทหย่าจะใช้สระเดี่ยว คือ สระ เอ เอ และ โอ ตามลำดับ

(๑๐) เสียงวรรณยุกต์ตรี (high tone) ของภาษาไทหย่าจะมีเสียงต่ำกว่าระดับเสียงภาษาไทยกลาง และภาษาไทยล้านนา

(๑๑) ภาษาไทหย่ามีคำคุณศัพท์เปรียบเทียบชั้นกว่า และชั้นสูงสุดใช้ดังนี้คือ ใช้คำว่า

หลาย แทนคำว่า กว่า และ หลายเป็น แทนคำว่า ที่สุด

(๑๒) มีคำอุปสรรคเติมหน้าคำอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก เช่น อา เป็นต้น

(๑๓) มีคำสรรพนามใช้อย่างจำกัดเพียง ๗ คำ คือ

บุรุษที่ ๑ เฮา เกา

บุรุษที่ ๒ เมอ สู

บุรุษที่ ๓ มัน เขา เป็น

นอกจากนั้นใช้คำเครือญาติเป็นคำสรรพนาม

(๑) หน่วยเสียง ง จะไม่เกิดขึ้นต้นคำของภาษาไทย ในกรณีที่ภาษาไทยมีเสียง ง ต้นคำ จะแทนด้วยหน่วยเสียง ญ เช่น งาม (ญาม) งู (ญู) เป็นต้น

ในส่วนของภาษาเขียน ชาวไทยเป็นชนกลุ่มเดียวที่มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน แม้ว่ามิชชันนารีซึ่งได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในหวนเกียงจะพยายามประดิษฐ์อักษรสำหรับชาวไทยมาใช้ก็ตาม แต่ก็ไม่สำเร็จ ดังนั้นการเขียนของชาวไทย จึงใช้อักษรของจีนเขียนตามภาษาพูด (กาญจนา เกรียงซี. ๒๕๒๖ : ๓๓) ส่วนไทยในประเทศไทยจะใช้ภาษาไทยเขียนตามภาษาพูด และการพูดภาษาไทยปนกับภาษาไทยมากขึ้น จนทำให้หลงลืมคำเดิม ๆ เนื่องจากไม่ได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

๑.๒.๒ ด้านอาหารและโภชนาการ (food and nutrition)

อาหารหลักของชาวไทยคือข้าวเหนียว นอกจากใช้รับประทานกับอาหารอย่างอื่นแล้ว ยังสามารถนำมาทำเป็นอาหารอีกชนิดหนึ่งคือนำเอาข้าวสารเหนียวปรุงกับหมู ห่อด้วยใบตองนำมามัดติดกันแล้วนำไปนึ่ง เรียกข้าวต้มกับ หรือข้าวจำ อาหารหลักอีกอย่างคือปลา ที่ชาวไทยนิยมนำมาปรุงอาหาร หากมีจำนวนมากก็จะนำไปตองเก็บไว้กินตลอดปี (จุฑพร ประชาเดชวัฒน์ และ ราชู ฤณาท. ๒๕๓๒ : ๓๐) เช่นเดียวกับที่ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ได้บันทึกเกี่ยวกับชนชาติต่าง ๆ และพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือชื่อ ๓๐ ชาติในเชียงรายได้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เกี่ยวกับชาวไทยว่า “ชาวไทยรับประทานอาหารคล้ายชาวจีน คือใช้ตะเกียบ และชอบรับประทานเนื้อสุก” (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. ๒๕๔๗ : ๗๘) ซึ่งเป็นเรื่องจริงที่ชาวไทยไม่ปฏิเสธโดยเฉพาะคนรุ่นแรกที่เข้ามาอยู่ยังมีค่านิยมแบบเดิมที่เคยอยู่ในประเทศจีน โดยแท้จริงแล้วการรับประทานเนื้อสุกเป็นการรับประทานเพื่อสุขภาพโดยเฉพาะในฤดูหนาวการทานเนื้อสุกจะทำให้ร่างกายอบอุ่น แต่ในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่นิยมรับประทานเนื้อสุกแล้ว ชาวไทยไม่บริโภคอาหารดิบ และไม่บริโภคอาหารรสจัด อาหารจะทำให้สุกโดยการหุง ต้ม แกง ตุ่น ทอด คั่ว ปิ้ง หรือย่าง เครื่องปรุงรสอาหารใช้แต่เกลือและน้ำส้ม (น้ำหมักรสเปรี้ยว) ไม่บริโภคเครื่องเทศนอกจากพริกไทย โดยปกติชาวไทยจะเก็บถนอมอาหารไว้บริโภคนาน ๆ ด้วยการหมัก ดอง และตากแห้ง (นงนุช จันทราภัย. ๒๕๒๔ : ๑๒)

จากการวิจัยของ เลหฺล่า ตริเอกานุกูล และ จุไรรัตน์ วรรณศิริ (๒๕๕๒ : ๗๒ – ๗๓) เรื่องการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ชาวไทยในประเทศไทย : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย พบว่าอาหารชาวไทยที่ยังคงรับประทานกันอยู่เพราะเคยรับประทานจากการที่พ่อแม่ทำกินในบ้าน ได้แก่ หุงผักต่าง ๆ เช่น หุงผักกาด ผักกูด ผักปิง ผักแว่น ผักแป้น การหุงเป็นการทำอาหารที่คล้ายกับการจิ้มของคนพื้นเมือง หลู้ผักกาดส้ม คือการนำผักกาดตองมาสับละเอียด ใส่เครื่องในไก่ต้มสุกหั่นเป็นชิ้น ขมิ้น คือการนำเครื่องในไก่มาต้มสุกหั่นเป็นชิ้น ๆ ทำให้มีรสชาติขมด้วยการใส่ดีเกลือไปหรือบางครั้งก็

ใช้ผักที่มีรสขมหันผสมลงไปแทน เนื้อปาดมัน คือการนำเนื้อหมูสามชั้นเป็นชิ้นใหญ่ต้มจนเปื่อย แล้วนำมาหั่นเป็นชิ้น ๆ พอคำ กินกับน้ำจิ้มที่ทำจากกระเทียมสดตำให้ละเอียดหรือพริกไทยเม็ดคั่วกับเกลือเม็ดแล้วนำมาตำให้ละเอียด เนื้อตำขิง คือการนำเนื้อสัตว์เช่นเนื้อวัว หมู นก ตากแห้งแล้วนำเนื้อมาย่างให้สุกตำให้ละเอียด แล้วนำขิงตำผสมลงไป ในส่วนของของหวานได้แก่ ข้าวแกงทาง เป็นขนมที่ทำจากข้าวเหนียวต้มใส่น้ำอ้อย ข้าวเหลกล่อม เป็นขนมคล้ายขนมบัวลอยของไทยแต่ไม่ใส่กะทิ ทำจากการนำแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำแล้วปั้นเป็นก้อนกลมเล็ก ๆ ต้มในน้ำเดือด เมื่อก่อนแป้งสุกแล้วก็ตักขึ้นมากลุกกับน้ำอ้อยที่ซูดเป็นเกล็ดเล็ก ๆ

ภาพที่ ๑๐ ภาพตัวอย่างอาหารคาว หวาน ของชาวไทหย่าที่ยังคงรับประทานกันอยู่

หลู้ผักกาดส้ม

خمไก่

ข้าวแกงท่า

ข้าวเหลกกลม

๑.๒.๓ การแต่งกาย (dressing)

เครื่องแต่งกายของชาวไทหย่า จะมีลักษณะแตกต่างจากชนเผ่าไทกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งกายของสตรี ที่จะสวมผ้าซิ่น ๒ ผืนซ้อนกัน เป็นผ้าพื้นสีดำ ประดับด้วยริ้วผ้าสีต่าง ๆ เย็บเป็นแถบรอบชายซิ่น ขณะสวมใส่จะปล่อยชายด้านขวาห้อยต่ำลงมา นอกจากชายเสื้อและผ้าซิ่น จะประดับด้วยริ้วผ้าสีต่าง ๆ แล้ว ยังใช้แผ่นแร่เงินบาง ๆ ขนาดเท่าเม็ดกระดุมเสื้อปกติ สอยเย็บติดกับชายเสื้อ สิบเสื้อ และขอบแขน เป็นลวดลายต่าง ๆ เสื้อจะมี ๒ ตัว คือ เสื้อน้อย เป็นเสื้อที่ไม่มีแขน คอตั้ง และตัวยาว ด้านหน้าของเสื้อประดับด้วยเม็ดเงินทั้งตัว และมีเสื้อตัวที่สวมทับเรียกว่าเสื้อหลวง ที่เป็นเสื้อเอวลอย แขนยาว เปิดหน้าอกคล้ายเสื้อกั๊ก ขอบของเสื้อบริเวณคอ แขน และเอว จะประดับด้วยแพรสีต่าง ๆ ส่วนชุดแต่งกายของผู้ชายไทหย่า นั้น จะสวมกางเกงขายาวสีดำ หรือสีคราม คล้ายกางเกงสะดอ เสื้อสีดำ คอจีนแขนยาวผ่าหน้าแต่ปลายข้างติดกระดุมผ้าสีดำ ตัวปล่อย แหวกข้าง เรียกว่าเสื้อฮี (นงนุช จันทราภัย. ๒๕๒๔ : ๙, รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และ จินตนา มัธยมบุรุษ ๒๕๔๑ : ๔๐ - ๔๑) ในปัจจุบันผ้าซิ่นของสตรีจะมีการประยุกต์เพื่อความสะดวกในการสวมใส่ โดยมีการตัดเย็บแบบสำเร็จคล้ายกระโปรงแต่ยังคงเอกลักษณ์ด้วยลวดลายริ้วผ้าสีสดใสและรังทางซ้ายขึ้น ติดซิปใส่สบายกว่าแต่เดิม

ภาพที่ ๑๑ ชุดแต่งกายบุรุษและสตรีชาวไตหย่า

๑.๒.๔ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย (residence and home)

ชาวไตหย่าสร้างบ้านเรือนด้วยดินปั้นเป็นก้อนสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด ๗ x ๑๐ นิ้ว ไม่มีการเผา ตากแห้งแล้วนำมาเรียงต่อกันเชื่อมด้วยโคลนหรือดินเปียก ลักษณะบ้านจะเป็นบ้าน ๒ ชั้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นล่างพื้นเป็นดิน ไม่ปูพื้นด้วยไม้หรือสิ่งอื่นใด มีห้องครัว ห้องโถงสำหรับรับประทานอาหาร นั่งเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนชั้นบนจะเป็นห้องนอน บันไดขึ้นชั้นบนอยู่กลางบ้านจะแคบและชันมากจึงมีสายหนึ่งแขวนจากชั้นบนลงมาถึงชั้นล่างเพื่อใช้จับเวลาขึ้นบันได หลังคาบ้านจะไม่มีจั่วแต่จะทำเป็นพื้นเรียบเป็นลาดฟ้า ใช้เป็นที่ตากข้าวเปลือก ตากผัก หรือขึ้นไปนอนในเวลากลางคืนที่อากาศร้อน ภายในบ้านจะมีหน้าต่าง ขนาด ๓๐ เซนติเมตร เพียง ๑ - ๒ บาน จึงทำให้บ้านมืดและอับ บริเวณรอบบ้านจะมีคอกสัตว์ติดกับบ้าน คือคอกวัว คอกหมู คอกเป็ด-ไก่ มีที่เก็บฟืน ซึ่งก่อด้วยดินปั้นเช่นเดียวกับตัวบ้าน นอกจากนั้นยังมีบ่อเลี้ยงปลา และปลูกผลไม้ ผักสวนครัวทุกชนิดไว้โดยรอบด้วย (รุจพร ประชาเดชสุวัฒน์ และ ราญ ฤนาท. ๒๕๓๒ : ๓) แต่ชาวไตหย่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่สร้างบ้านเรือนด้วยดินแล้ว เนื่องจากเคยปลูกสร้างแต่เมื่อถึงฤดูฝนดินในประเทศไทยจะหลุตร้อนเมื่อถูกน้ำฝนชะต่างจากดินในประเทศจีน จึงนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนตามแบบคนพื้นเมืองและใช้วัสดุที่หาได้ทั่วไปแทน

ภาพที่ ๑๒ บ้านเรือนชาวไทหย่าในเมืองหย่าประเทศจีน

๑.๒.๕ ศาสนา และ ความเชื่อ

๑) ศาสนา แต่เดิมนั้นชาวไทหย่าไม่มีศาสนา จะนับถือผี โดยเชื่อว่าพ่อแม่เมื่อตายแล้วจะไปเป็นผี ซึ่งสามารถคุ้มครองปกป้องรักษาลูกหลานที่ยังมีชีวิตได้ ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพัน ความเคารพนับถือ ความเชื่อว่ามีพระคุณเป็นผู้ที่จะต้องยกย่องบูชา ดังนั้นเมื่อพ่อ – แม่ หรือบรรพบุรุษตายไป จึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ลูกหลานจะต้องดูแลโดยการเซ่นไหว้บูชาด้วยข้าวปลาอาหารที่ดีที่สุด และทำให้ท่านพอใจ หากท่านไม่พอใจท่านอาจจะบันดาลให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษ แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ ชาวไทหย่าส่วนหนึ่งได้มานับถือศาสนาคริสต์ โดยมีมิชชันนารีศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์ได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนา

๒) ความเชื่อ การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ก่อนที่จะมีการเลี้ยงฉลองในประเพณีต่าง ๆ หรืองานเทศกาลใด ๆ จะต้องมีการบอกและเลี้ยงผีบรรพบุรุษก่อนทุกครั้ง ไทหย่าที่มีความเชื่อเรื่องผี จึงมีผีมด (ย่ามดหรือพ้อมด) เป็นผู้ทำพิธีให้เพื่อความเป็นสิริมงคล ปัดเป่าความทุกข์ยาก และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ อีกประการหนึ่งคือด้วยความที่ชาวไทหย่ามีชีวิตผูกพันอยู่กับการเกษตร จึงมีความเชื่อว่าผีสิ่งสถิตอยู่กับสิ่งที่ดินเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ผีนา ผีบ้าน ผีป่า ผีวัว ผีควาย ผีแดดไหม้ ผีฟ้า ผีน้ำ ผีภูเขา เป็นต้น และผีเหล่านี้จะต้องมีการบูชาเซ่นไหว้เช่นเดียวกัน

๓) พิธีกรรม กลุ่มไทหย่าที่ไม่ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ ยังคงมีพิธีกรรมในการเซ่นไหว้ผี โดยมีย่ามดหรือพ้อมด เป็นผู้ทำพิธีให้ เช่นพิธีการไหว้ผีประจำปีของย่ามดที่เสื่อบ้าน เรียกว่า กางหว่าน คือการเซ่นผีย่ามด ที่จะทำพิธีเซ่นไหว้ทุก ๓ ปี (จุฬาร ประชาเดชสุวัฒน์ และ จินตนา มัธยมบุรุษ ๒๕๔๑ : ๘๖-๙๒)

๑.๒.๖ ระบบครอบครัว และ เครือญาติ (family and kinship)

ครอบครัวของชาวไทหย่าเป็นระบบครอบครัวขยาย ดังนั้นในครอบครัวหนึ่ง ๆ จะมีตั้งแต่ ทวด ปู่ ย่า พ่อ แม่ ลูก หลาน เหลน อยู่กันพร้อมหน้า โดยอาศัยในชายเดียวกัน ลูกชายของครอบครัว หลังจากแต่งงานแล้วจะต้องอาศัยอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ ด้วยการนำเอาภรรยาซึ่งเป็นสะใภ้เข้าบ้าน เพื่อปรนนิบัติรับใช้คนในครอบครัว จะต้องทำงานทุกอย่างในบ้านและนอกบ้านด้วย เนื่องจากสังคมไทหย่าเป็นเกษตรกร ดังนั้นงานนอกบ้านจะเป็นการทำไร่ ทำนา ทำสวนปลูกพืชผัก

สถาบันครอบครัวและเครือญาติของชาวไทหย่า เป็นสังคมที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต ซึ่งจำแนกได้ ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สืบสายโลหิตชั้นต้น หรือกลุ่มสายตรง ส่วนกลุ่มที่สองคือกลุ่มสายรอง หรือสายอ้อม คือกลุ่มญาติของเขยและสะใภ้ ซึ่งทั้งสองสายนับว่าเป็นญาติกันทั้งสิ้น การสืบสายตระกูลนับทางบิดา การจัดลำดับญาติจะมีระบบนับญาติระดับสูงจากตนเองขึ้นไป ๕ ลำดับ ได้แก่ รุ่นทวด รุ่นปู่ย่า – ตายาย รุ่นป้า น้ำ อา ลุง รุ่นพ่อ – แม่ รุ่นพี่ และญาติระดับต่ำกว่าตนเองมี ๕ ลำดับ เช่นกัน คือ รุ่นน้อง รุ่นลูก รุ่นหลาน รุ่นเหลน รุ่นเหลน

การเรียกชื่อเครือญาติในครอบครัว คำเรียกจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับคำเรียกเครือญาติในภาษาไทยกลางของประเทศไทย คือคำและความหมายประจำรูปคำนั้นใช้ตรงกันเป็นส่วนใหญ่ คำเรียกเครือญาตินอกจากจะบ่งบอกลำดับที่ในวงเครือญาติและสายสัมพันธ์ของการนับญาติแล้ว ยังบอกเพศของผู้เป็นญาติด้วย

พิษณุ อรรถภิญญ์ (๒๕๔๖ : ๙๐-๙๑) ได้บันทึกประเพณีการตั้งชื่อบุตรชาวไทหย่าว่ามีการตั้งชื่อเรียกเป็นลำดับตั้งแต่คนหัวปีไปจนถึงคนสุดท้าย แบ่งตามเพศหญิง ชาย แต่มีข้อแม้ว่า ชื่อลูกแต่ละคนจะต้องไม่ซ้ำกับชื่อของ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ถ้าหากเด็กในลำดับที่เกิดใหม่ จะมีชื่อไปซ้ำกับญาติผู้ใหญ่ที่กล่าวมา จะต้องเลื่อนไปใช้ชื่อในอันดับต่อไป ชื่อเรียกดังแสดงไว้ในตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ การตั้งชื่อบุตรของชาวไทหย่า

ลำดับของบุตร	ชื่อบุตรชาย	ชื่อบุตรสาว	หมายเหตุ
๑	อาหย่า	อาเย่	ถ้าบิดาชื่ออาหย่า ลูก
๒	อาอี	อาอี	คนโตจะใช้ชื่ออาหย่า
๓	อาสาม	อาหย่าม	ซ้ำกับบิดาไม่ได้ ต้องใช้
๔	อาใส่	อาไอ	ชื่อในลำดับถัดไปคือ
๕	อาเหลว	อาเหลว	อาอี แทน
๖	อาแก้ว	อาแก้ว	อา เป็นคำนำหน้าที่ใช้
๗	อาเลน	อาเลน	ได้ทั้งชายและหญิงไม่
๘	อาทอง	อาทอง	เป็นการระบุถึงเพศ
๙	อาหล่า	อาหล่า	หรือมีความหมายอื่นใด

สำหรับชื่อของบุตรชายและบุตรสาว ในลำดับที่ ๕ เป็นต้นไป จะใช้ชื่อที่เหมือนกันได้ และบุตรชายหากมีจำนวนมากกว่าที่ยกตัวอย่างมาแล้ว ก็ยังสามารถที่จะใช้ชื่อว่า อาคาง อาไข่ อาเกิน หรืออาจใช้ผสมกันระหว่างภาษาจีนกับภาษาไทหย่าได้ เช่น บุตรชายลำดับที่ ๓, ๔, ๕, ๖ และ ๗ อาจเรียกชื่อตามลำดับของภาษาจีนว่า อาซาน อาซื่อ อาวู อาหลู่ และ อาฉี เป็นต้น

๑.๒.๗ นันทนาการและการละเล่น (leisure)

การละเล่นของชาวไทหย่าในด้านดนตรีและเพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะคล้ายกับล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ คือมีการเล่นดนตรีและร้องเพลงขณะออกไปแอ่วสาว ชาวไทหย่าเรียกว่า ฮ่อน

สาว ผู้ที่เล่นดนตรีมักจะเป็นชายหนุ่ม ส่วนผู้ร้องนั้นจะมีทั้งหนุ่มและสาว เครื่องดนตรีที่ใช้เล่น ประกอบทำจากวัสดุที่หาได้ง่ายในหมู่บ้าน ได้แก่ ดึงเซ มีลักษณะคล้ายซอด้วงเป็นดนตรีประเภทสี ดึงต่อง มีลักษณะเหมือนพิณของชาวเขา หรือซึงแต่มีขนาดเล็ก เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี และขลุ่ย

การขับหรือการร้องเพลงของชาวไทหย่า นั้นเรียกว่า อ้องกำ เป็นการร้องเพลงเกี่ยวพาราสี ขณะที่ฮ้อนสาว หรือร้องโต้ตอบของหนุ่มสาวขณะเข้าป่าเพื่อไปเก็บพื้น (จุฬพร ประชาเดชสุวัฒน์ และ จินตนา มัธยมบุรุษ ๒๕๔๑ : ๗๔ – ๗๕) อีกประเภทหนึ่งคือ อ้องคาม เปรียบเสมือนการร้องคำว เครือ ซอ ของทางล้านนา เลหลำ ตรีเอกานุกูล (๒๕๕๕) ได้นำเสียงจิ้งหะของเพลงทอผ้าในภาษา ไทหย่าสำเนียงจีน มาใส่คำและให้ความหมายใหม่จากคำบรรยายที่บรรพบุรุษที่ออกจากเมืองหย่ามา อยู่ประเทศไทย ได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ลูกหลานฟัง เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของเมืองหย่ารวมถึง บรรยายภาค สภาพแวดล้อม การทำนาปลูกข้าว ทำสวน ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินในการเพาะปลูก การไถพื้นที่จะกลับไปเยือนบ้านเกิด แต่ส่วนใหญ่แล้วไม่มีโอกาสได้กลับไปเนื่องจากอยู่ในวัยสูงอายุ และการเดินทางค่อนข้างลำบาก จึงเสียชีวิต ผังเรือนร่างกายไว้ในแผ่นดินไทย การได้กลับไปพบญาติ ของรุ่นลูกรุ่นหลาน ดังบทอ้องคามบทที่ ๑ นี้

ห้องคาม ตำวกาเมืองหย่า

กุนเฒ่าออกเมืงหย่า มาอู่เมืงใน
 คอนว่าเมืงหย่าลี โจ๊ะลี หย่า เมืงหว่านไตหย่าลี ลีโย
 ซ่อมเช่า ลีโจ๊ะลี เห็ดเสิน ญามโจญาม เอ...
 ห่อนหล่งไต้ ná ก้อชา คามโขนะ ห่อนหล่งเหนอ ná ก้อชา คามลี เฮ โจ๊ะ อะ ย่อ

ปูย่า อาเต เฮา ต้าวกาเฮินย๋อ
 ออกหวานเมิงหย่ามา ตี้สะนัน ต้าวกาหันหน้ากัน ลีโย
 หม่าเป็ดเห็ด นีอวอง ผักไผ่ใส่ซุ่มไก่ เอ๊...
 ได้จินเข้าคะว่าน ออนกัน โชนะ ได้หันหน้า คะว่านใจ หลายตี้ เฮ ใจ อะ ย่อ

แปลความหมายเป็นภาษาไทยได้ว่า
 ผู้เฒ่าผู้แก่ได้ออกจากเมืองหยามาอยู่ประเทศไทย ได้เล่าให้ฟังว่าเมืองหยาอุดมสมบูรณ์
 บ้านเมืองก็อยู่กันอย่างอบอุ่น ปลูกข้าวได้ผลดี ทำสวนผักก็เติบโตงดงาม ไปเที่ยวบ้านใต้ บ้านเหนือ
 ได้พบปะผู้คนพดคุยกันอย่างสนุกสนาน

ปู่ ย่า บิดาของเรา มีโอกาสกลับไปบ้านเดิมของท่านแล้ว จากบ้านเกิดเมืองนอนมาแสนนาน ได้กลับไปเห็นหน้ากันช่วงเป็นโอกาสดีจริง ๆ ที่ได้พบปะกันอีก จึงมีการต้อนรับด้วยการฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ ทำอาหารอย่างดีมีหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นเนื้อตอง และخمไก่ ระหว่างรับประทานอาหารร่วมกันได้พูดคุยอย่างสนุกสนาน ได้เห็นหน้ากันทำให้มีความสุขใจอย่างที่สุด

ฮ้องคามบพที่ ๒ แต่งในโอกาสรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปยัง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อทรงตรวจเยี่ยมการดำเนินงานของ มูลนิธิชัยพัฒนา และเสด็จยังหมู่บ้านชาติพันธุ์ เพื่อทอดพระเนตรวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ ๑๒ ชาติพันธุ์ ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่า กลุ่มดาราอ้าง กลุ่มลาหู่ กลุ่มลัวะ กลุ่มไทใหญ่ กลุ่มอาข่า กลุ่มจีนหยุนหนาน กลุ่มไทลื้อ กลุ่มไทยวน กลุ่มไทเขิน กลุ่มเมียนมาร์ และกลุ่มลาว เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาขาน้ำมันและพืชน้ำมัน มูลนิธิชัยพัฒนา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อสะท้อนความรู้สึการสำนึกถึงบุญคุณแผ่นดินไทยที่ได้อาศัยอยู่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ได้อยู่ใต้ร่มพระบารมีอย่างมีความสุข มีอิสระเสรี บทฮ้องคาม ดังนี้

ฮ้องคาม ต้อนรับเจ้าฟ้า

เจ้าฟ้ามาฮ่อนเฮาคะวานตั๋ยอ
 ไหล่มาอู๋เมิงใน ตั๊สะหนั้น ไหล่อู๋ลีจิ้นหวาน ตั๊โย
 ซ่อมเช่า ลีจ้อลี เห็ดเสน ญามโจญาม เอ...
 ห่อนหลงไต้่น่าเก้อซา คามโซนะ
 ห่อนหลงเหนอ น่าเก้อซา คามลี เฮ... โจ๊ะ อะ ย่อ

แปลความหมายเป็นภาษาไทยได้ว่า

พระองค์ผู้เป็นเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินมาเยือนพวกเราช่างมีความปิติยินดีอย่างเหลือล้น ตั้งแต่บรรพบุรุษได้เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยเมื่อนานมาแล้ว ก็อยู่กันอย่างมีความสุขสบาย ไม่ว่าจะทำนาปลูกข้าวก็ได้ผลดี ทำสวนปลูกผักก็เติบโตงดงาม ไปเที่ยวบ้านได้ บ้านเหนือพบปะผู้คนได้พูดคุยกันอย่างสนุกสนานจริง ๆ

ภาพที่ ๑๓ เครื่องดนตรีตั้งต่อง

๑.๒.๘ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom)

ชาวไทหย่าเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อาวุโสในครอบครัวโดยวิธีการสาธิต ทำให้เป็นตัวอย่าง และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติจริง ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การทอเสื่อ (สาตไถหย่า) กล่าวได้ว่าเป็นอาชีพที่ริเริ่มโดยชาวไถหย่า เนื่องจากในขณะที่มีการอพยพมาสู่ประเทศไทย ได้มีชายผู้หนึ่งชื่อว่า เล่าหล่าย ได้นำหัวตันกกที่ใช้ทอเสื่อแช่น้ำในกระบอกไม้ไผ่หาบมาพร้อมกับสัมภาระ ระหว่างทางได้โยนทิ้งไปเพราะสัมภาระที่หนัก นางเย่ และสามีที่เดินทางมาด้วยกันได้เก็บหัวตันกกแล้วนำมาจนถึงประเทศไทย เมื่อตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยแล้วก็ได้เพาะหัวกกไว้ถึง ๓ ปี จึงมีเส้นกกพอที่จะทอเป็นเสื่อผืนแรก สามีของนางเย่ ได้เป็นผู้ทำพิมพ์สำหรับการทอเสื่อเป็นคนแรก ต่อมาหัวกกได้แพร่ขยายเพิ่มมากขึ้น ชาวไถหย่าจึงได้ปลูกกกกันเกือบทุกครัวเรือน ในช่วงแรกการทอเสื่อจะเป็นอาชีพเฉพาะของชาวไถหย่าจนถูกเรียกว่า “สาตไถหย่า” การทอเสื่อจึงอยู่ในกลุ่มชาวไถหย่าเกือบทั้งหมด สังเกตได้จากทุกบ้านในเวลานั้น จะมีก้างสาต (ที่ทอเสื่อ) อยู่ใต้ถุนบ้านทุกครัวเรือน การทำพิมพ์ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชาวไถหย่าประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เสื่อมีขนาดต่าง ๆ กันไป เช่นสาต ๒๖ ก็จะมีรูสอดไหม๒๖ คู่ไหม สาต ๒๔ สาต ๒๒ ลดหรือเพิ่มขนาดได้ตามความยาวของเสื่อ ต่อมาเมื่อมีการจ้างคนพื้นเมืองมาช่วยทอเสื่อ และมีการจำหน่ายหัวกกออกไป จึงทำให้อาชีพการทอเสื่อได้แพร่กระจายกลายเป็นพืชเศรษฐกิจไปทั่วจังหวัดเชียงรายและจังหวัดใกล้เคียงจนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ ๑๔ การทอเสื่อ และเสื่อไถหย่าที่ทอเสร็จแล้ว

๒) การจักสาน เป็นการใช้ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตจำเป็น ด้วยวิถีชีวิตด้านการเกษตรจึงได้ทำอุปกรณ์เพื่อใช้ในการบรรจุผลผลิตในรูปแบบของตะกร้าสานด้วยไม้ไผ่ ใช้หาบเรียกว่า ขอนกู่ล่าน ที่มีรูปทรงแตกต่างจากตะกร้าทั่ว ๆ ไป เพราะไม่ใช่เชือกทำสายหาบ แต่ใช้ไม้ไผ่ดัดโค้งเป็นสายหาบแทน รวมถึงการสานตุ้มเหยียน (ที่ดักจับปลาไหล) ที่มีขนาดเล็ก มีที่นำสังเกตคือ การสานรูสำหรับปลาไหลที่จะลอดเข้าไปกินเหยื่อและไม่สามารถลอดออกมาได้ จะมีขนาดประมาณหัวแม่มือเท่านั้น เพื่อไม่ให้ปลาไหลตัวใหญ่กว่ารูลอดเข้าไปได้ เป็นภูมิปัญญาในการรักษาพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ปลาไหลไว้ให้คงอยู่อีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ ๑๕ ขอนกู่ล่าน และ ตุ้มเหยียน

๓) การรักษาโรค ชาวไตหย่ามีวิธีการรักษาโรคเบื้องต้นเมื่อเจ็บป่วยในหลายรูปแบบ ช่วงแรกที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย การไปรักษาตัวที่สถานีนามัย หรือโรงพยาบาลนั้นค่อนข้างเป็นเรื่องยากเพราะต้องเดินทางไกล ผู้รู้ด้านการรักษาโรคจึงใช้ความรู้ที่ติดตัวมาทำการรักษาให้แก่สมาชิกชาวไตหย่าในชุมชน ที่ยังปรากฏและสืบทอดไว้ได้แก่

การนวดท้อง เป็นการรักษาผู้มีอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ หรือจุกเสียด ด้วยการให้ผู้ที่จะรักษานอนราบและต้องทำในเวลาเช้าก่อนทานอาหาร ผู้นวดจะใช้มือกดไปตามช่องท้องบริเวณใต้ลิ้นปี่เรื่อยไป เป็นการไล่ลมที่อยู่ในท้อง จะทำให้เรอระบายลมออกมา หรือบางครั้งก็ทำให้มีการผายลมได้เช่นกัน หลังการนวดจะรู้สึกสบายตัวและทานอาหารได้ดียิ่งขึ้น

การชุดหลัง เป็นการรักษาเมื่อมีอาการเป็นไข้ หรือครั่นเนื้อครั่นตัว ปวดเมื่อย ตามตัว ชาวไตหย่าเรียกอาการเช่นนี้ว่า “โจแล้ง” วิธีการก็คือ การใช้น้ำมันหมู (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นน้ำมันพืช ยาหม่อง ตามความนิยมแทน) ทาบริเวณแผ่นหลัง แขน ขา หน้าอก แล้วใช้กระป๋องทรงกลมบริเวณก้นกระป๋องที่ไม่มีความคมนั้น ชูดลงจากบนลงล่าง เป็นแนวจนทั่ว เชื่อว่าถ้ามีอาการไม่สบาย ก็จะเกิดรอยแดง ยิ่งแดงซ้ำมากเท่าไรแสดงว่าความเจ็บป่วยได้ปรากฏอาการมากเท่านั้น คนเฒ่าคนแก่บางคน แม้ว่าไม่ได้ป่วยไข้ แต่ปวดเมื่อยตามตัวก็มักจะชูดให้หายเมื่อย บางคนจึงชูดทั้งตัวก็มี บางคนชุดหลังจนกลายเป็นความเคยชิน พอมีอาการนิดหน่อยก็จะชูดหลังไว้ก่อน หลังจากการชุดหลังแล้ว จะใช้ผ้าสะอาดเช็ดคราบน้ำมันหรือยาหม่องออก และจะงดอาบน้ำ ๑ วันเพื่อไม่ให้อาการปวดเมื่อยหรือเจ็บไข้กลับมาอีก

ภาพที่ ๑๖ การกำแล้ว (การชูดหลัง) รักษาอาการครันเนื้อครันตัว เป็นไข้ หรือปวดเมื่อยร่างกาย

การกอกหัว หรือบริเวณที่ปวดเมื่อยมาก ๆ ถ้าหากว่ามีอาการปวดหัวรุนแรง หรือปวดตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างผิดปกติ วิธีการกอกจะนำมาใช้แทนการชูด การกอกคือการใช้เขาสัตว์ นิยมเขาแพะ เพราะมีขนาดพอดี เจาะรูบริเวณปลายแหลม เวลาใช้จะเอาครึ่งหนึ่งยาวจุดบริเวณที่เจาะแล้วใช้เหล็กแหลมลนไฟเจาะเป็นรู เพื่อใช้ปากดูดเมื่อเอาเขาสัตว์ครอบลงไปตรงบริเวณที่ปวด เช่นปวดหัวก็จะกอกที่หน้าผาก ปวดไหล่ ก็จะกอกที่ไหล่ จะกอกในบริเวณที่สามารถทำให้กอกดูดแล้วยึดติดไว้ได้เท่านั้น เมื่อดูดแรง ๆ จะทำให้ช่องว่างในเขาสัตว์เกิดสุญญากาศ จึงเกาะติดส่วนที่กอกไว้ จะทิ้งไว้ประมาณ ๓ - ๕ นาทีก็จะเอาออก การกอก มี ๒ วิธี คือการกอกแห้ง เป็นการกอกแบบไม่เอาเลือดออก แต่หลังจากกอกแล้วจะปรากฏรอยแดงช้ำเป็นวงกลมให้เห็นอยู่หลายวัน อีกวิธีหนึ่งคือกอกเปียกหรือการกอกเอาเลือดออก โดยการใช้มีดคม ๆ ชีดเป็นแผลเล็ก ๆ บริเวณที่จะกอกก่อน เวลาใช้เขาสัตว์กอก เมื่อดูดแรง ๆ จะทำให้ช่องว่างในเขาสัตว์เกิดสุญญากาศ และจะดูดเอาเลือดออกมาด้วย เชื่อว่าเลือดที่ออกมาเป็นเลือดไม่ดี เมื่อเอาออกแล้วเลือดที่อยู่ในกอก จะนำไปเททิ้งบนกองขี้เถ้า หลังจากกอกแล้วก็ทำให้ส่วนที่ปวดเมื่อยหายได้ วิธีนี้รอยกอกจะไม่ค่อยแดงช้ำ แต่จะมีรอยของมีดที่ชีดเป็นแผลแทน ทิ้งไว้ประมาณ ๓ - ๕ วัน รอยขีดก็หายไปเอง ในอดีตถ้าเด็กคนไหนเป็นคน ขี้แฉะ งอแงร้องไห้ติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ ก็จะกอกบริเวณกลางหัว โดยที่ต้องโกนผมออกก่อนเชื่อว่าจะทำให้หายอาการขี้แฉะได้ด้วย ในปัจจุบันได้มีการทำกอกด้วยพลาสติกที่ไม่ต้องใช้ปากดูดแทนเขาสัตว์ที่หายาก และการกอกด้วยการใช้ปากดูดไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากมีโรคติดต่อร้ายแรงที่ติดต่อได้จากการสัมผัสเลือด เช่นโรคเอดส์ และโรคอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ ๑๗ การกอกหัวด้วยอุปกรณ์แบบใหม่แทนเขาสัตว์ ที่ไม่ต้องใช้ปากดูด

การสับเลือดฮาม เป็นการรักษาโรคปวดเมื่อยที่เกิดขึ้นติดต่อกันนาน ๆ ผู้เฒ่าบางคน บอกว่ามันเป็นอาการปวดเข้าไปในกระดูก วิธีรักษาคือต้องทำการสับเลือดฮามช่วงเวลาเช้าตอนพระอาทิตย์กำลังขึ้นเท่านั้น ผู้ทำการรักษาจึงจะมองเห็นจุดแดงเล็ก ๆ ที่ทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย แล้วจะใช้ปลายมีดโกนคม ๆ ชีดเป็นแผลเล็ก ๆ ตามจุดที่มองเห็นรอบบริเวณที่ปวดเมื่อย เช่นรอบแขน ขา จะทำให้มีเลือดออกมาซิบ ๆ หลังจากชีดแผลเสร็จแล้ว ก็จะใช้ขิงทุบ หรือเกลือป่นทาโดยรอบอีกครั้งหนึ่ง ผู้ที่ทำการสับเลือดฮามแล้ว จะดื่มน้ำเพื่อให้การรักษาได้ผลดีขึ้น ในปัจจุบันนี้ แม่หมอ พ่อหมอ ที่ยังคงสับเลือดฮามได้นั้นน้อยมาก ที่มีอยู่ก็เป็นผู้สูงวัย สายตามีปัญหาในการดูทำให้การรักษาเป็นไปได้อย่างมากขึ้น

การแทงปาง เป็นการรักษาโรคกระดูกเสียในท้อง สมัยก่อนจะบอกว่าเป็นอาการปางโต คืออาการท้องอืด ก็จะทำให้แม่หมอที่ชำนาญแทงโดยใช้เข็มที่ทำจากซี่ของร่ม นำมาฝนให้แหลมเป็นเหมือนเข็มด้ามยาว เวลาแทงปาง จะมีการเอาหมึกแทงฝนเพื่อทำน้ำหมึกแล้วเอามาจิ้มทำเครื่องหมายไว้ก่อนจะเอาเข็มที่เตรียมไว้แทงลงไป ตามจุดเครื่องหมาย แต่ไม่ได้แทงลึกมากจึงไม่มีเลือดออก แต่ทำให้เกิดรอยช้ำบริเวณที่แทง คล้ายเป็นรอยจากการสัก การรักษาด้วยวิธีนี้ ในปัจจุบันไม่ได้ทำกันแล้ว เนื่องจากแม่หมอที่ชำนาญในการรักษาได้เสียชีวิตไปแล้ว และนิยมรักษาด้วยการแพทย์สมัยใหม่มากกว่าแบบเดิม

การถนอมอาหาร ชาวไทหยานิยมการดองเนื้อทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นเนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อควาย เนื้อเป็ด เนื้อห่าน เนื้อนก รวมถึงปลา เพื่อเก็บไว้ทานนาน ๆ บางครั้งนาน ๑ - ๓ ปี โดยที่ไม่เน่าเพราะภาชนะที่ใช้ดองจะเป็นไห ชาวไทหย่าเรียก ต่อม หรือ ออม มีฝาปิดมิดชิด มีขามรอบปากไหเมื่อบรรจุเนื้อดองแล้วปิดฝาไห เอน้ำใส่ที่ขาม ป้องกันแมลงวันหรือลมที่จะเข้าไปในไห ต้องเคยเติมน้ำที่ขามปากไหอยู่เสมอดังนั้นน้ำแห้งจะทำให้เนื้อข้างในเน่าเสียได้ และจะไม่เปิดฝาไหจนกว่าจะครบกำหนดเวลาในการดองที่ต้องใช้เวลา ๑ ปี ขึ้นไป ปัจจุบันลูกหลานไทหย่าที่ได้รับการถ่ายทอดด้านการดองก็ยังคงมีการดองเนื้อส่วนใหญ่คือเนื้อหมู แต่ไม่ดองนานเหมือนในประเทศจีน เนื่องจากอากาศในประเทศไทยร้อนกว่าทำให้เนื้อดองเปรี้ยวเร็วกว่า เพียง ๑ เดือน ก็สามารถนำมารับประทานได้แล้ว

ภาพที่ ๑๘ ไห (ต่อม หรือ ออม) สำหรับดองเนื้อ

๑.๓ ศึกษาข้อมูลด้านการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไตหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ การอนุรักษ์และการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไตหย่าให้ดำรงอยู่

๑.๓.๑ ด้านการผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไตหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่

จากการศึกษาของ เลหล้า ตรีเอกานุกูล และ จุไรรัตน์ วรรณศิริ (๒๕๕๒) ในด้านการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ของชาวไตหย่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเพิ่มเติมพบว่า มีการผสมกลมกลืนกันได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากวัฒนธรรมบางส่วนมีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมใหม่ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่

ภาษา ชาวไตหย่าสามารถสื่อสารกับชาวพื้นเมืองได้ดี อีกทั้งชาวพื้นเมืองบางคนคิดว่าเป็นภาษาไทยยอง หรือไทยลื้อ เพราะสำเนียงและคำบางคำจะมีความคล้ายคลึงกันเช่น หากในพื้นที่ที่มีชาวไทยใหญ่ หรือไทยลื้อ อาศัยอยู่ด้วยกัน ภาษาจะไม่นับอุปสรรคในการสื่อสารเลย เพราะสามารถเข้าใจกันได้แม้จะมีบางคำที่อาจแตกต่างกันไปอยู่บ้างก็ตาม ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้ชาวไตหย่าสามารถเรียนรู้ภาษาพื้นเมืองได้อย่างรวดเร็ว และใช้ติดต่อสื่อสารกับชาวพื้นเมืองได้ง่ายยิ่งขึ้น นอกจากนี้การมีโอกาสด้านการศึกษา และการแต่งงานกับคนพื้นเมืองหรือคนไทยภาคกลาง ทำให้ชาวไตหย่าพัฒนาทางด้านภาษาได้ดียิ่งขึ้น จนทำให้บางคน หรือบางครอบครัวมีการใช้ภาษาพื้นเมืองหรือภาษาไทยกลางแทนภาษาไตหย่าไปในที่สุด

อาหารและโภชนาการ ชาวไตหย่ากินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ดังนั้น การเข้ามาอยู่ในจังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ของชนพื้นเมืองเหนือและกินข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักเช่นกัน ก็ทำให้ไม่มีปัญหาในการกินข้าว ชาวไตหย่าไม่นิยมกินอาหารที่มีรสหวาน หรือใส่กะทิ เหมือนคนพื้นเมืองเหนือ ถึงแม้ว่ากับข้าวอาจมีความแตกต่างกันบ้าง ชาวไตหย่าเรียนรู้จักอาหารเหนือและนำมาปรุงให้ครอบครัวรับประทานไปด้วย ถ้าหากคู่สมรสเป็นชาวพื้นเมืองเหนือ อาหารก็จะมีการทำแบบหลากหลายผสมกันไประหว่างอาหารไตหย่าและอาหารเหนือ ซึ่งบางอย่างก็ไม่แตกต่างกันเพียงแต่ชาวไตหย่าไม่นิยมใส่กะปิหรือปลาร้าเป็นเครื่องปรุงเท่านั้น

การแต่งกาย ชาวไทหย่าป้องกันตนเองจากการถูกรังเกียจหรือการไม่คบค้าสมาคมด้วยความเข้าใจผิดของคนพื้นเมืองที่ว่าเป็นชาวเขา ด้วยการนิยมแต่งกายแบบคนพื้นเมือง ใส่ผ้าถุง สวมเสื้อเหมือนคนทั่วไปทั้งหญิงและชายที่สวมใส่เหมือนคนทั่วไปในชีวิตประจำวัน เพื่อความสะดวกสบายในการทำงาน ในการทำงาน ง่ายต่อการดูแลรักษาและหาซื้อได้ง่าย

การตั้งชื่อหรือเรียกชื่อของชาวไทหย่า ได้เปลี่ยนแปลงจากแต่เดิมที่ตั้งชื่อตามลำดับการเกิด เป็นการตั้งชื่อลูกเหมือนคนไทยทั่วไป บางครั้งก็ตั้งชื่อลูกตามความนิยมดารหรีอนักร้องในยุคนั้นก็มี และได้มีการตั้งนามสกุลของแต่ละครอบครัวหรือตามกลุ่มเครือญาติ เพราะได้สัญชาติไทยเป็นคนไทยสมบูรณ์ จึงใช้ชื่อและนามสกุลไทยมาจนถึงปัจจุบันนี้

บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไทหย่าอาศัยอยู่บ้านดินในเมืองหย่า เมื่อเข้ามาอยู่เมืองไทยครั้งแรก ได้พยายามสร้างบ้านด้วยดินแต่ว่าดินในประเทศไทยไม่ทนเหมือนดินในประเทศจีน เมื่อถูกฝนชะก็หลุดร่อนเปื่อยยุ่ยไป จึงหันมาปลูกบ้านด้วยไม้ไผ่ มุงคาแทน ต่อมาก็มีการปรับเปลี่ยนบ้านเรือนเป็นแบบสมัยนิยม เป็นบ้านทรงสูงใต้ถุนโล่งเพื่อใช้ประโยชน์ในการทอเสื่อและเก็บอุปกรณ์ด้านการเกษตร จนปัจจุบันนี้จะเป็นบ้านก่ออิฐถือปูนหลังคากระเบื้องเป็นส่วนใหญ่

๑.๓.๒ การสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าให้ดำรงอยู่ สืบเนื่องจาก การที่ชาวไทหย่าในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวมีความเป็นเครือญาติและมีความผูกพันเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนม มีการพบปะกันอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน และมีกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ร่วมกัน การมีสำนึกต่อการเป็นชาติพันธุ์ไทหย่าจึงยังคงมีอยู่ ทำให้การสืบทอดอัตลักษณ์เกิดขึ้นจากรุ่นสู่รุ่น แม้ว่าเด็กรุ่นใหม่จะพูดภาษาไทหย่าไม่ได้แล้วก็ตาม แต่การปลูกจิตสำนึกด้านชาติพันธุ์ทำให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมไทหย่าสืบทอดกันมา การมีโอกาสดำเนินงานแผ่นดินเกิดของรุ่นลูกหลาน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจประวัติความเป็นมาของตนมากขึ้น ได้เห็นสิ่งดีมากมายในแผ่นดินเดิมของบรรพบุรุษโดยเฉพาะเครื่องแต่งกายที่สวยงาม ที่บางคนได้รับเป็นของขวัญจากญาติ ๆ บางคนซื้อนำกลับมา แล้วมีการสวมใส่ในวันประชุมใหญ่ชมรมไทหย่า ทำให้เกิดการรณรงค์ให้ทุกครอบครัวมีชุดไทหย่าไว้ประจำบ้าน และสวมใส่ให้ปรากฏต่อสาธารณชนมากขึ้น เป็นการคืนชีวิตให้กับชุดไทหย่าที่หายไปในช่วงเวลาหนึ่ง ได้กลับมามีชีวิตกับการดำรงชีวิตในสังคมอีกครั้ง

ภาพที่ ๑๙ ลูกหลานชาวไทหย่ากลับไปเยี่ยมญาติครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๕

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีชมรมไต่หย่า ซึ่งได้มีการประชุมใหญ่ชาวไต่หย่าครั้งแรก ในวันเสาร์ที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ ได้มีมติให้ตั้งเป็นชมรม มีการเลือกกรรมการชมรม ที่มีประธาน เลขานุการ และเหรัญญิก เติมรูปแบบ เพื่อบริหารงานชมรม และมีการนัดหมายวันประชุมใหญ่ปีละ ครั้ง ในการประชุมใหญ่ได้มีการรณรงค์ให้มีการแต่งกายในชุดไต่หย่ามาร่วม ทำให้สมาชิกชมรมไต่หย่า ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการจัดหาชุดไต่หย่าทั้งชายและหญิงมาไว้เป็นของตนเองและนำมา สวมใส่ในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ภาครัฐจัดขึ้นทั้งในระดับชุมชน อำเภอ จังหวัดจนถึงระดับชาติ ทำให้ชาวไต่หย่าได้มีโอกาสสวมชุดไต่หย่าออกสู่สายตาสาธารณชนมากขึ้น เมื่อได้รับการติดต่อจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการร่วมประกวดชุดประจำชาติพันธุ์ใน เทศกาลต่าง ๆ ทางชมรมไต่หย่าได้เข้าร่วมประกวด ผลปรากฏว่าชุดแต่งกายไต่หย่าได้รับรางวัล ชนะเลิศ รองชนะเลิศ หลายครั้ง จึงนำมาซึ่งความภาคภูมิใจแก่ชาวไต่หย่าทุกคน ทำให้ชาวไต่หย่าทั้ง ผู้ใหญ่ เยาวชนและ เด็ก มีความภูมิใจในการสวมใส่ชุดไต่หย่าและ เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยชุมชน และภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ ๒๐ ชุดแต่งกายชาติพันธุ์ไต่หย่าได้รับรางวัลจากการเข้าร่วมการประกวด

การฟื้นฟูด้านภาษาด้วยการสอนภาษาไตหย่าให้แก่เด็กรุ่นใหม่ โดยผู้รู้ชาวไตหย่าในชุมชน เป็นการฟื้นฟูภาษาโดยให้เด็ก ๆ ได้เรียนกับผู้รู้ และบรรจงให้ผู้ใหญ่ชาวไตหย่าที่ยังคงพูดภาษาไตหย่าได้ ได้ใช้ภาษาไตหย่ากับลูกหลานเพื่อให้เด็ก ๆ เหล่านี้ได้ยิน ได้ฟังบ่อย ๆ เกิดการเรียนรู้และสามารถฟัง พูดได้

ในด้านการแสดง แต่เดิมนั้น ไม่มีใครเคยเห็นการแสดงเต้นรำของชาวไตหย่ามาก่อน เมื่อมีผู้กลับไปเยือนเมืองหย่าได้ซื้อแผ่นซีดี ที่บันทึกการเต้นรำในชุดไตหย่ากลับมาเผยแพร่ ทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดความสนใจ รวมกลุ่มกันฝึกซ้อม ประยุกต์ทำรำให้เหมาะสม เมื่อมีลูกหลานไตหย่าจากเมืองหย่า ประเทศจีนมาศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จึงได้ติดต่อให้มาสอนการเต้นรำไตหย่าให้แก่เยาวชนและกลุ่มแม่บ้านในบ้านน้ำบ่อขาว ทำให้สามารถนำไปแสดงในที่ต่าง ๆ ได้จนเป็นที่สนใจของหน่วยงาน สื่อ และองค์กรต่าง ๆ ที่เข้ามาเยี่ยมชม ติดต่อให้ไปแสดงในงานต่าง ๆ รวมถึงการเข้ามาถ่ายทำรายการต่าง ๆ ในพื้นที่บ้านน้ำบ่อขาวด้วย ณ วันนี้ การเต้นรำของชาวไตหย่า มีอยู่ ๖ ชุด เป็นของสตรีผู้ใหญ่ ๔ ชุด และ เยาวชน ๒ ชุด ดังนี้

๑. ระเบิดมเหยเย็นเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตในการหาปลาของชาวไตหย่าที่มีสวิง หรือ

ที่ชาวไทหย่าเรียกว่า เสิน และ ตุ่มเหยียนเป็นอุปกรณ์ประกอบ

ภาพที่ ๒๑ การระบำตุ่มเหยียน

๒. นารีเล่นน้ำ เป็นการแสดงท่วงท่าของสตรีที่เน้นความอ่อนช้อย สวยงาม เป็นธรรมชาติ ของความสนุกสนานเมื่อได้ลงเล่นน้ำในลำธาร โดยการแต่งกายจะใส่เสื้อตัวในที่แขนกุดในการแสดง

ภาพที่ ๒๒ การระบำนารีเล่นน้ำ

๓. ระบำทอผ้าเป็นการแสดงที่แสดงถึงวิถีชีวิตในการทอผ้าของสตรีไทหย่า ซึ่งสมัยก่อน นั้นต้องทอผ้าเพื่อนำมาตัดเย็บสวมใส่เอง

ภาพที่ ๒๓ การระบำทอผ้า

๔. บุปผาน่าชม เป็นชุดการแสดงที่นำ หยั่ง ซึ่งเป็นภาชนะที่สตรีจะมัดที่เอว เพื่อเก็บของต่าง ๆ มาบรรจุดอกไม้เพื่อโปรยในตอนท้ายของการแสดง ชุดการแสดงนี้ได้แสดงต่อหน้าพระที่นั่งของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ณ ศูนย์วิจัยขนาน้ำมันและน้ำมันพืช อำเภอมะสา จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘

ภาพที่ ๒๔ การระบำบุปผาน่าชม

๕. ระบำมาลา เป็นการแสดงของเยาวชนที่เน้นท่วงท่าโดยมีการนำหมวกสานที่มีลักษณะเฉพาะของชาวไทหย่ามาประกอบการเต้นรำ

ภาพที่ ๒๕ การระบำมาลาของเยาวชน

๖. เริงรำสายลม เป็นการแสดงของเยาวชนอีกชุดหนึ่งที่บ่งบอกถึงความสุขสนุกสนานในวัยเด็กที่เต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวา สร้างสีสันให้กับผู้ชมอีกทั้งยังทำให้ผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ได้หวนคิดถึงวัยใสในวัยเด็กของตนในอดีตอีกด้วย

ภาพที่ ๒๖ การระบำเริงรำสายลมของเยาวชน

ภาพที่ ๒๗ การเต้นรำไต่หย่าได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ

จากข้อมูลข้างต้น ทำให้การสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไตหย่าได้ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นได้จัดขึ้นเพียงครั้งคราวเมื่อมีงานหรือมีโอกาสพิเศษต่าง ๆ หากมีการรวบรวมข้อมูลไว้เป็นองค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรม พร้อมให้ผู้สนใจได้ศึกษาทุกเมื่อจะสามารถสืบทอดวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไตหย่าให้ต่อไปได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

ตอนที่ ๒ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน และ แผนที่ชุมชน

๒.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ชุมชนบ้านน้ำบ่อขาว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖ และ หมู่ที่ ๑๐ ของตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีจำนวนประชากร รวม ๓๖๐ คน แยกเป็น ชาย ๑๓๔ คน หญิง ๑๗๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ไทหย่า คิดเป็นร้อยละ ๘๐ ชาติพันธุ์ไทใหญ่ ไทลื้อ คิดเป็นร้อยละ ๑๘ ส่วนที่เหลือเป็นชาวจีนยูนาน และคนไทยพื้นเมือง ประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพรับจ้าง เกือบครึ่งหนึ่งของประชากรไปทำงาน และศึกษาต่อในกรุงเทพและต่างจังหวัด สมาชิกในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์

ชุมชนน้ำบ่อขาว ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งจากการจัดทำกิจกรรมพึ่งตนเองมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นช่วงเวลาที่เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย เช่นเดียวกัน คือทำให้ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เกิดภาวะคนว่างงาน และเป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของเอชไอวี เอดส์ ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วไป เช่นเดียวกับชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวที่มีสมาชิกในชุมชนหลายคนไปทำงานที่กรุงเทพ ต้องกลับคืนภูมิลำเนาบ้านเกิดของตนเพราะไม่มีงานทำ บางคนได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ด้วย

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการ ซึ่งผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของชุมชน ร่วมกับ อาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนทางศาสนาประจำคริสตจักร หรือเรียกว่า ศิษยาภิบาล ได้นำปัญหานี้มา ประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไข ปัญหาเอดส์โดยการจัดตั้งโครงการธารน้ำใจด้านภัยเอดส์ เริ่มต้นด้วยการให้ความรู้แก่คณะกรรมการ และถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจด้านโรคเอดส์ที่ถูกต้องแก่ สมาชิกในการป้องกันและแก้ไขอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยใช้เวลาหลังการนมัสการพระเจ้าที่สมาชิกจะมารวมกันที่โบสถ์ทุกวันอาทิตย์ จัดอบรม โดยเชิญวิทยากรจากสถานีนอนามัย โรงพยาบาล และผู้ที่มีประสบการณ์มาให้ความรู้ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะกรรมการโครงการธารน้ำใจด้านภัยเอดส์ ได้ทำโครงการเสนอไปยังกรมควบคุมโรคที่ ๑๐ เชียงใหม่ เพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนในการทำงานด้านเอดส์ และได้รับงบประมาณอย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้การทำงานด้านเอดส์มีรูปแบบชัดเจนมากขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน จากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ประสบกับปัญหาการว่างงาน การขาดรายได้ เกิดการกู้หนี้ยืมสิน โดยเฉพาะเงินกู้นอกระบบ ทำให้สมาชิกของชุมชนหลายคนมีหนี้สินที่ไม่สามารถใช้คืนได้ ขาดทั้งเงินลงทุนประกอบอาชีพ ศิษยาภิบาล คือ ศาสนาจารย์บุญทวี สิทธิวงศ์ ได้นำความคิดด้านการออมทรัพย์ให้แก่สมาชิกของคริสตจักร โดยเริ่มนำความคิดไปยังกลุ่มบุรุษก่อน แต่ไม่สำเร็จ จึงนำความคิดนี้มาเสนอต่อกลุ่มสตรีของคริสตจักร ทางกลุ่มสตรีเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ในอนาคต จึงได้มีการลงหุ้น จัดตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์คณะสตรีคริสตจักรนัถรรวมขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เมื่อกลุ่มพัฒนาขึ้นมาระดับหนึ่ง จึงได้โอนกิจการกลุ่มจากกลุ่มสตรี เป็นกลุ่มออมทรัพย์คริสตจักรนัถรรวม และดำเนินกิจการต่าง ๆ มาจนถึงปัจจุบันนี้

จากความสำเร็จด้านการรวมกลุ่มออมทรัพย์ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอื่น ๆ ต่อมา ได้แก่ กลุ่มร้านค้า กลุ่มเกลือเสริมไอโอดีน กลุ่มเสื่อกก และกลุ่มทำของที่ระลึกตุ๊กตาไทหย่า ผลการทำงานด้าน

เอตส์และการรวมกลุ่มกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวทำให้เกิดการสนับสนุน และการไว้วางใจจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชนจึงได้เป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เกิดการพัฒนาดตนเองของคณะกรรมการ และสมาชิกทุกคนในชุมชน ที่เกิดความตระหนัก และให้การสนับสนุนการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ชุมชนที่อ่อนแอในช่วงวิกฤติ ได้ฟื้นขึ้นมาเป็นชุมชนเข้มแข็งได้อีกครั้ง

ภาพที่ ๒๘ ห้องทำงานและห้องเก็บเอกสารของกิจกรรมพึ่งตนเอง

ภาพที่ ๒๙ อาคารพระวิหารคริสตจักรนที่ธรรม ที่ใช้เป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมพึ่งตนเอง

แนวความคิดการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมพึ่งตนเองจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานพระวอนะของพระเจ้า พระธรรม มัทธิว ๒๒ ข้อ ๓๗ -๓๙ ที่กล่าวไว้ว่า ”จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าด้วยสิ้นสุดใจสุดจิตของเจ้า และด้วยสิ้นสุดความคิดของเจ้า นั่นแหละเป็นพระบัญญัติข้อใหญ่และข้อต้น ข้อที่สองก็เหมือนกันคือจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง” แนวทางการดำเนินกิจกรรมกลุ่มกิจกรรมพึ่งตนเอง จึงเป็นการนำความรักของพระเจ้า ความรักของเพื่อนบ้าน และความรักตนเอง มาปฏิบัติให้เป็นจริงในชีวิตประจำวัน ร่วมแรงร่วมใจกัน แบ่งปันแก่กันและกัน ถือเป็นการรวมคุณค่าชีวิตเข้าด้วยกัน เป็นการแบ่งปันคุณค่าชีวิตของผู้อื่น และที่เราให้ผู้อื่นเราก็ให้คุณค่าชีวิตของเราแก่คนอื่นด้วย กลุ่มกิจกรรมพึ่งตนเองจึงต้องยึดพระวอนะและนำพระวอนะของพระเจ้ามาเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิต ดำเนินงานเพื่อแสดงถึงความรักของพระเจ้า ความรักเพื่อนบ้าน และความรักตนเอง

ผลจากการดำเนินงานของกิจกรรมพึ่งตนเองพบว่า

- ๑) ช่วยแก้ไขปัญหาค่าความยากจน คนว่างงานในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวได้ระดับหนึ่ง
- ๒) มีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพให้สมาชิก กุ้ย้ม ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ
- ๓) ทุกคนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาระบาดของโรคเอดส์ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๔) ทำให้ชุมชนเข้มแข็งในระดับหนึ่ง สามารถเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ในการขอรับงบประมาณและการสนับสนุนด้านต่าง ๆ และชุมชนถูกเลือกให้เป็นพื้นที่ศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านกิจกรรมพึ่งตนเอง และการทำงานป้องกันแก้ไขปัญหาระบาด

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่า กิจกรรมพึ่งตนเองที่ได้จัดทำและดำเนินมาถึงปัจจุบันนี้มี ๖ กิจกรรม ที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง คือมีความก้าวหน้า สามารถปันผลกำไรคืนให้แก่สมาชิก และมีการเติบโตของกลุ่มขึ้นตามลำดับ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้า กลุ่มเกลือเสริมไอโอดีน กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทำของที่ระลึกตุ๊กตาไต่หย่า และ กลุ่มอบสมุนไพรรายละเอียดของแต่ละกลุ่มกิจกรรม ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖ มีดังนี้

กลุ่มออมทรัพย์ เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕ มีสมาชิกเริ่มแรก ๗๒ คนเริ่มต้นด้วยเงินสะสมหุ้น เพียง ๔,๐๒๐ บาท ดำเนินการถึงปัจจุบัน มีสมาชิก ๒๘๘ คน ทุนเรือนหุ้น ๓,๕๒๕,๘๕๐ บาท ทุนสำรอง ๑๓๗,๔๖๐ บาท ทุนรักษาพยาบาล ๕๙,๔๐๐ บาท เงินสวัสดิการเสียชีวิต ๑๓๔,๘๐๐ บาท เงินรับฝากออกทรัพย์แบบถอนได้ ๑,๔๑๕,๐๖๕ บาท รวมเงิน ๕,๒๗๒,๕๗๕ บาท

กลุ่มร้านค้าชุมชน เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๓๙ มีสมาชิก ๑๖๙ คน มีเงินหุ้นรวม ๘๔,๔๐๐ บาท ทุนสำรอง ๙,๒๕๕ บาท เงินฝากออมทรัพย์ ๔๒,๕๐๔ บาท เงินฝากธนาคาร ๖,๘๗๑ บาท เงินอุดหนุนจากเทศบาล ๑๐,๐๐๐ บาท เงินสดในมือ ๗,๓๕๑ บาท รวมเงิน ๑๖๐,๓๘๑ บาท

กลุ่มเกลือเสริมไอโอดีน เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ดำเนินการถึงปัจจุบัน มีสมาชิกจำนวน ๙๙ คน จำนวนหุ้น ๖๑๗ หุ้น เงินหุ้นดำเนินการ ๖๑,๗๐๐ บาท เงินทุนสำรอง ๑๐,๔๘๔ บาท เงินฝากกับกลุ่มออมทรัพย์ ๘,๘๓๐ บาท เงินฝากธนาคาร ๗๙,๗๒๖ บาทได้รับเงินอุดหนุนจากเทศบาล ๔๐,๐๐๐ บาท รวมเงิน ๒๐๐,๗๔๐ บาท

กลุ่มเลี้ยงไก่ หรือ เลี้ยงไต่หย่า เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ด้วยเหตุผลที่ต้องการอนุรักษ์การทอดลูกไก่ เนื่องจากเลี้ยงไก่เป็นสัตว์ที่ชาวไต่หย่าได้นำหัวเสือและการทอดลูกไก่จากประเทศจีนเข้ามาสู่ประเทศไทย ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้การปลูกเสือในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวจะไม่ค่อยมีการปลูกเหมือนใน

อดีตและการทอเสื้อลดน้อยลงอย่างมากก็ตาม ปัจจุบันมีสมาชิก ๔๕ คน เงินหุ้น ๓๒,๑๐๐ บาท
ทุนสำรอง ๑๓,๐๓๐ บาท ทุนดำเนินการ ๑๑๖,๐๖๒ บาท เงินอุดหนุนจากเทศบาล ๑๕,๐๐๐ บาท
เงินกระตุ้นเศรษฐกิจ ๔๕,๙๐๒ บาท รวม ๒๒๒,๐๙๔ บาท

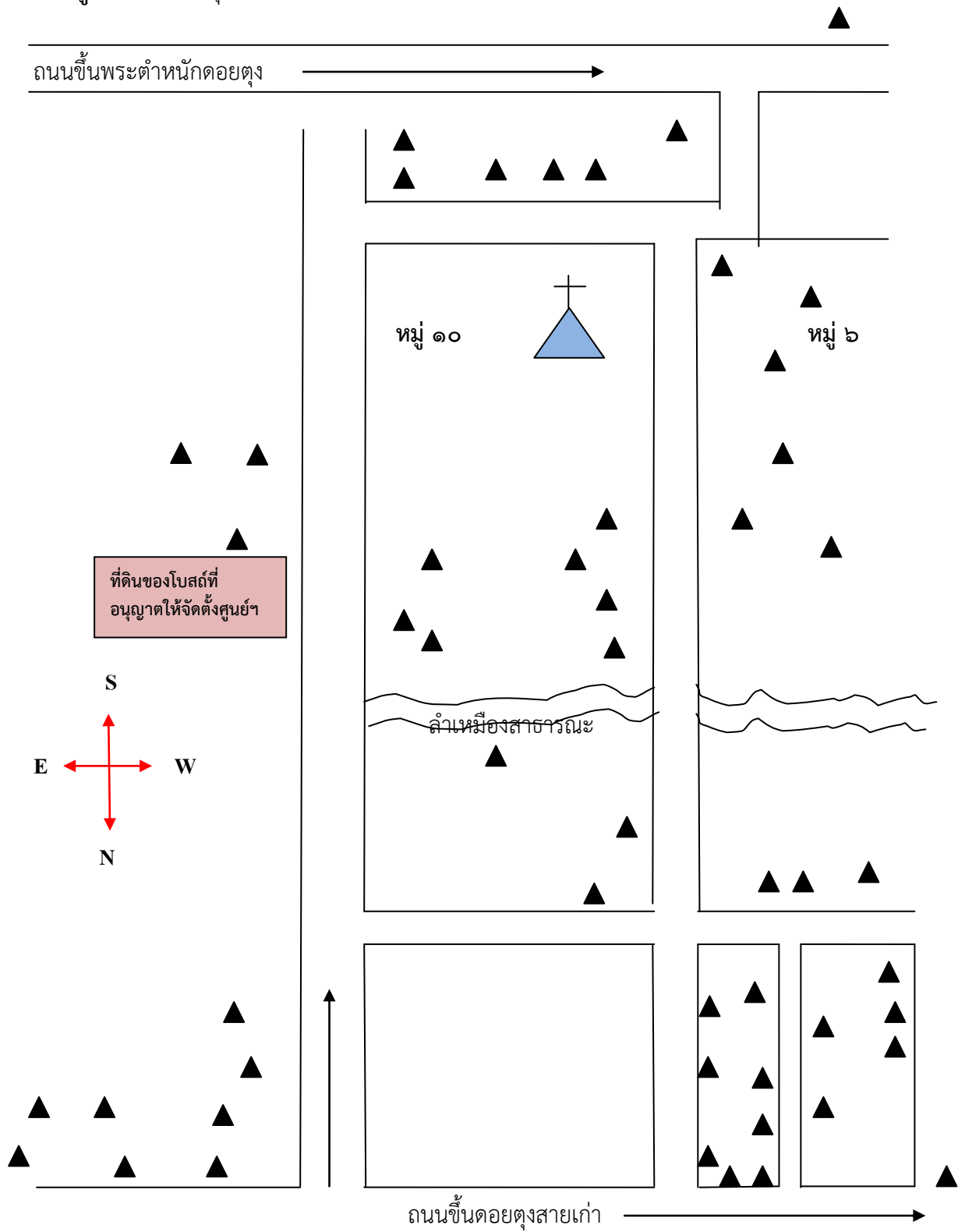
กลุ่มทำของที่ระลึกตุ๊กตาไต่หย่า เป็นกิจกรรมเสริมรายได้ที่เป็นการพัฒนาฝีมือของกลุ่มสตรี
ในคริสตจักรนทีธรรม ที่เริ่มต้น ด้วยเงินพัฒนาสตรีจากโครงการธารน้ำใจต้านภัยเอดส์ ๑,๕๐๐ บาท
ด้วยการระดมความคิด และช่วยกันออกแบบเพื่อทำของที่ระลึกตุ๊กตาไต่หย่า เริ่มดำเนินการเมื่อเดือน
ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ มีสมาชิก ๔๑ คนเงินหุ้น ๑๒,๖๐๐ บาท เงินอุดหนุนจากเทศบาลตำบลห้วยไคร้
๑๕,๙๙๓ บาท ดำเนินการถึงปัจจุบัน มีเงินฝากกลุ่มออมทรัพย์ ๓๗,๑๓๗ บาทเงินฝากธนาคาร
๕,๒๑๘ บาท รวมเงิน ๔๒,๓๕๕

กลุ่มห้องอบสมุนไพร จากการที่ชุมชนได้ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน
ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มีการรวมกลุ่มกันทำห้องอบสมุนไพรไว้
บริการแก่สมาชิกและประชาชนในละแวกใกล้เคียง โดยเริ่มดำเนินการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๕๒ ดำเนินการถึงปัจจุบัน มีสมาชิก ๔๘ คน เงินหุ้นดำเนินการ ๑๗,๖๐๐ บาท เงินสนับสนุนจาก
มูลนิธิศุภนิมิต เอดีพี แม่สาย ๒๐,๐๐๐ บาท เงินจากศูนย์ฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในชุมชนคริสตจักร
นทีธรรม ๒๗,๙๘๐ บาท รวมเงิน ๖๕,๕๘๐ บาท

จากผลการดำเนินงานของกิจกรรมพึ่งตนเอง ทั้ง ๖ กิจกรรม แสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านน้ำ
บ่อขาว ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงชุมชนเล็ก ๆ มีสมาชิกไม่มาก แต่สามารถดำเนินกิจกรรมพึ่งตนเองให้เกิด
ทุนหมุนเวียน เป็นเงินกว่า ๕,๙๖๓,๗๒๕ บาท เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน โดยไม่ต้องรอรับการ
สนับสนุนจากภาครัฐ หรือเงินทุนจากแหล่งอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนและผลสำเร็จ
ของการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและยั่งยืนในระดับหนึ่ง

๒.๑.๒ แผนที่ชุมชน

แผนภูมิที่ ๒ แผนที่ชุมชนที่ตั้งครัวเรือนของสมาชิกชาวไต่หย่าบ้านน้ำบ่อขาว

๒.๒ ข้อมูลประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นในด้านปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอมะขาม จังหวัดเชียงรายจากผู้มาร่วมประชุมใหญ่ชมรมไทหย่าในประเทศไทยที่จัดขึ้นในวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๗ รวม ๑๑๐ คน มีผู้ให้ข้อมูล จำนวน ๘๒ คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย SPSS for Window ผลการวิเคราะห์แบ่งเป็น ๓ ตอน ดังนี้

๒.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๒.๒.๒ การแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหาและความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

๒.๒.๓ ความต้องการและรูปแบบในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า รายละเอียดดังนี้

๒.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	ร้อยละ
ชาย	๓๔.๑๕
หญิง	๖๕.๘๕
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๗ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๘๕ และเพศชาย ร้อยละ ๓๔.๑๕ เนื่องจากการจัดประชุมตรงกับวันเสาร์ ซึ่งผู้ชายส่วนใหญ่ที่ทำงานรับจ้างต้องทำงานจึงไม่สามารถมาร่วมการประชุมได้ จึงให้แม่บ้านมาเป็นตัวแทนครอบครัวในการประชุม

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ	ร้อยละ
อายุไม่เกิน ๒๐ ปี	๑.๒๒
๒๑ – ๓๐ ปี	๗.๓๒
๓๑ – ๔๐ ปี	๓.๖๖
๔๑ – ๕๐ ปี	๑๒.๒๐
๕๑ – ๖๐ ปี	๓๒.๙๓
๖๑ – ๗๐ ปี	๒๙.๒๗
๗๑ ปีขึ้นไป	๑๓.๔๑
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๘ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙๓ รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ ๖๑ – ๗๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๓๗ และ ๗๑ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๔๑ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้มาร่วมการประชุมจะอยู่ในช่วงผู้ใหญ่ จนถึงผู้สูงอายุ ที่เป็นผู้ว่างงาน มีสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทหย่าในระดับสูง ยังมีผู้ที่รู้จักคุ้นเคยกันที่อยากพบปะเจอเจอในการประชุมเพื่อพูดคุยถามไถ่ในสารทุกข์สุกดิบเนื่องจากมีบางคนอาจไม่ได้พบเจอกันเลยในรอบ ๑ ปี การมาร่วมประชุมจึงเป็นโอกาสได้พบปะกันด้วย

ตารางที่ ๙ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัยแยกตามจังหวัด และอำเภอ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย

จังหวัด	อำเภอ	ร้อยละ
เชียงราย	แม่สาย	๓๑.๗๑
เชียงราย	เมือง	๒๔.๓๙
เชียงราย	แม่จัน	๑๙.๕๑
เชียงราย	รอบเวียง	๑.๒๒
เชียงราย	เวียงชัย	๑.๒๒
กรุงเทพมหานคร	คลองสามวา	๒.๔๔
กรุงเทพมหานคร	เขตคันนายาว	๑.๒๒
กรุงเทพมหานคร	บางกะปิ	๑.๒๒
กรุงเทพมหานคร	หนองจอก	๑.๒๒
เชียงใหม่	สันกำแพง	๓.๖๖
เชียงใหม่	เมือง	๓.๖๖
เพชรบุรี	เขาย้อย	๑.๒๒
สระบุรี	เมือง	๑.๒๒
ไม่ระบุ	-	๖.๑๐
รวม		๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๙ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗๑ รองลงมาอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๙ และอาศัยอยู่ในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๑ ตามลำดับ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่า ชาวไทหย่าที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและผู้สูงอายุยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมคือจังหวัดเชียงราย ในขณะที่มีบางส่วนที่เป็นลูกหลานได้ไปทำงาน ศึกษาต่อ และมีครอบครัวอยู่ต่างจังหวัด

ตารางที่ ๑๐ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สถานภาพ	ร้อยละ
โสด	๑๓.๕๘
สมรส	๖๕.๔๓
หย่าร้าง	๘.๖๔
หม้าย	๑๒.๓๕
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๐ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส โดยคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๔๓ รองลงมามีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕๘ และสถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๕ แสดงให้เห็นว่า การใช้ชีวิตสมรสของชาวไต้หวันส่วนใหญ่จะอยู่กันจนแก่เฒ่า การหย่าร้างมีอยู่บ้าง มีส่วนหนึ่งที่ครองตนเป็นโสดจนถึงเป็นผู้สูงวัย ส่วนผู้ที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ผู้ที่มีชีวิตอยู่ก็จะไม่นิยมแต่งงานใหม่ จึงใช้ชีวิตด้วยการครองความเป็นหม้ายเสียเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ ๑๑ แสดงข้อมูลร้อยละชาติพันธุ์ของกลุ่มสมรสของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชาติพันธุ์	ร้อยละ
เป็นชาวไต้หวัน	๔๐.๖๒
เป็นชาติพันธุ์อื่น (คนพื้นเมือง จีน ชาวต่างชาติ)	๕๙.๓๘
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า คู่สมรสของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นชาวชาติพันธุ์อื่น โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓๘ รองลงมามีคู่สมรสเป็นชาวไต้หวัน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๒ ซึ่งแสดงถึงการที่ชาวไต้หวันได้มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมกับชาติพันธุ์อื่น มีการสมรสกับชาติพันธุ์อื่นมากขึ้น เนื่องมาจากการออกจากพื้นที่ไปศึกษาและทำงาน ทำให้พบปะผู้คนภายนอกมากขึ้นด้วย

ตารางที่ ๑๒ แสดงข้อมูลร้อยละจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ร้อยละ
๑	๗.๘๙
๒	๒๑.๐๕
๓	๑๕.๗๙
๔	๒๗.๖๓
๕	๑๘.๔๒
๖	๒.๖๓
๗	๑.๓๒

ตารางที่ ๑๒ (ต่อ)

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	ร้อยละ
๘	๑.๓๒
๙	๑.๓๒
๑๐	๒.๖๓
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๒ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครอบครัว ๔ คน โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๓ รองลงมา มีสมาชิกในครอบครัว ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๕ และมีสมาชิกในครอบครัว ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๒ ตามลำดับ ทำให้เห็นว่าครอบครัวชาวไทหย่าเข้าสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน

ตารางที่ ๑๓ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	๓.๘๐
ประถมศึกษาตอนต้น (ป.๔)	๒๙.๑๑
ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.๖ หรือ ป.๗)	๖.๓๓
มัธยมศึกษาตอนต้น	๘.๘๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย	๗.๕๙
ปวช.	๒.๕๓
ปวส. หรือ อนุปริญญา	๕.๐๖
ปริญญาตรี	๒๖.๕๘
ปริญญาโท	๘.๘๖
ปริญญาเอก	๑.๒๗
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๓ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑๑ รองลงมา มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๘ และมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปริญญาโทเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๘.๘๖ ทำให้เห็นว่าชาวไทหย่าให้ความสำคัญกับการศึกษา บุตรหลานที่เกิดในประเทศไทยส่วนใหญ่ได้เรียนหนังสือจนถึงระดับสูงสุดจนถึงระดับบัณฑิตศึกษา การได้รับการศึกษาส่งผลต่อการปรับตัวและการยกระดับทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับได้อีกทางหนึ่งด้วย

ตารางที่ ๑๔ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ร้อยละ
เกษตรกร	๑๑.๕๔
รับจ้างทั่วไป	๒๐.๕๑
ช่างก่อสร้าง	๑.๒๘
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๗.๖๙
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๑๔.๑๐
ค้าขาย	๗.๖๙
ทำงานเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์	๘.๙๗
แม่บ้าน	๑๒.๘๒
กำลังศึกษา	๓.๘๕
ทำงานบริษัท/องค์กรเอกชน	๕.๑๓
อาชีพอื่น ๆ (ข้าราชการบำนาญ ครูเอกชน)	๖.๔๑
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๔ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๑ รองลงมาคืออาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๐ และเป็นแม่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘๒ แสดงให้เห็นว่าชาวไถหย่ารุ่นลูกหลานได้ไปประกอบอาชีพอื่นแทนภาคการเกษตรที่รุ่นปู่ย่า ตายายที่เข้ามารุ่นแรกได้ยึดเป็นอาชีพหลัก ด้วยเหตุผลจากการศึกษาและการไปอยู่ในพื้นที่อื่น ๆ อาชีพเกษตรกรเดิมจึงมีผู้สืบทอดไว้เพียงจำนวนน้อยเท่านั้น สะท้อนถึงอาชีพการทำเสื่อกกที่ขณะนี้ชาวไถหย่าส่วนใหญ่ไม่ได้ยึดเป็นอาชีพหลัก แต่ได้กระจายไปเป็นอาชีพของคนในท้องถิ่นคนพื้นเมืองมากขึ้น

ตารางที่ ๑๕ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรุ่นของไถหย่าของผู้ตอบแบบสอบถาม

รุ่น/ความสัมพันธ์	ร้อยละ
รุ่นแรกที่เข้ามา	๕.๐๖
รุ่นลูก	๖๐.๗๖
รุ่นหลาน	๒๐.๒๕
รุ่นเหลน	๕.๐๖
เป็นเขยไถหย่า	๒.๕๓
เป็นสะใภ้ไถหย่า	๖.๓๓
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๕ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นชาวไต้หวันร้อยละ ๖๐.๗๖ รองลงมาเป็นชาวไต้หวันหลาน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒๕ และเป็นสะใภ้ไต้หวัน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๓ แสดงให้เห็นว่าชาวไต้หวันลูกมีความผูกพันกันในระดับเครือญาติกันอยู่และมีความสนใจในกิจกรรมของชมไต้หวันมากกว่ารุ่นอื่น ๆ

ตารางที่ ๑๖ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกข้อมูลของบรรพบุรุษคนแรก ที่อพยพจากเมืองหย่า ประเทศจีน เข้ามาในประเทศไทย

บรรพบุรุษคนแรกที่เข้ามาประเทศไทย	ร้อยละ
บิดา	๓๐.๗๒
มารดา	๑๔.๓๘
ปู่	๑๕.๖๙
ย่า	๑๑.๗๖
ตา	๑๑.๗๖
ยาย	๙.๘๐
ทวดฝ่ายบิดา	๓.๒๗
ทวดฝ่ายมารดา	๒.๖๒
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๖ พบว่าบรรพบุรุษคนแรกที่ย้ายจากเมืองหย่า ประเทศจีน เข้ามาในประเทศไทย ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นบิดาของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๒ รองลงมาคือปู่ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖๙ และมารดา คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๓๘ ตามลำดับ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นรุ่นลูก บิดาได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยซึ่งในขณะนั้นยังเป็นหนุ่มโสด เมื่อเข้ามาอยู่สร้างหลักฐานบ้านเรือนแล้วจึงได้มีการแต่งงานสร้างครอบครัวมีลูกมีหลาน ส่วนรุ่นปู่เข้ามาเป็นรุ่นแรกนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้ที่อพยพมามีส่วนหนึ่งที่มิครอบครัวแล้ว

ตารางที่ ๑๗ แสดงข้อมูลร้อยละระดับความเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมไต้หวันของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับความเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมไต้หวัน	ร้อยละ
น้อย	๒๔.๓๙
ปานกลาง	๕๒.๔๔
มาก	๒๓.๑๗
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๗ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมไต้หวัน อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔๔ รองลงมาคือระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๙ และ รู้จักระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๑๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๘ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามการสนับสนุนการจัดตั้ง
ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์	ร้อยละ
ยินดีสนับสนุนทุกด้าน	๓๐.๘๗
ยินดีสนับสนุนตามความสามารถ	๕๓.๐๙
ยินดีสนับสนุนตามที่ได้รับการร้องขอ	๑๔.๘๑
อื่น ๆ	๑.๒๓
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑๘ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความยินดีสนับสนุนตามความสามารถ โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๐๙ รองลงมายินดีสนับสนุนทุกด้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๗ และยินดีสนับสนุนตามที่ได้รับการร้องขอ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๑

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่ยินดีให้การสนับสนุน และพร้อมที่จะใช้ความสามารถที่มีอยู่ช่วยในการจัดตั้งศูนย์ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า

“ถ้ารุ่นเราไม่ทำตอนนี้ก็คงจะไม่มีโอกาสได้ทำอีกแล้ว เพราะคนเฒ่าคนแก่ก็ล้มหายตายจากกันไปหมดแล้ว ที่เหลืออยู่พอจะให้ความคิดเห็นหรือเล่าเรื่องราวให้รู้ก็อายุมากหลง ๆ ลืม ๆ ไปเสียส่วนใหญ่ ถ้าลูกหลานจะขอให้ช่วยอะไรก็บอกมาเถอะ ลุงยินดีช่วยทุกอย่าง”
(สัมภาษณ์ นายจาย ศักดิ์แสน วันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๕๗)

“พวกเราที่เป็นเยาวชนแม้ว่าจะพูดภาษาไทหย่าไม่ค่อยได้กันแล้ว แต่ถ้ามีศูนย์ฯ ของไทหย่าเราเกิดขึ้น ก็จะใช้ความรู้ความสามารถมาช่วยได้เช่นช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนอื่นรู้จัก เวลาว่างก็มาช่วยดูแล รักษา ทำความสะอาด เพราะศูนย์อยู่ในชุมชนของเราอยู่แล้ว หรือถ้าตอนมีคนมาเยี่ยมชมศูนย์เราก็จะมาเป็นผู้นำเที่ยวชม หรือที่เขานิยมใช้กันว่ามัคคุเทศก์น้อยก็ได้”
(สนทนากลุ่มเยาวชนบ้านน้ำบ่อขาว วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๕๗)

“คนไทหย่าต้องช่วยกันเพราะอย่าหวังให้คนอื่นมาช่วยเลย เราต้องสนับสนุนให้เต็มที่เพราะรุ่นเราถ้าไม่ทำก็คงไม่มีแล้วที่จะให้เด็กเยาวชนรุ่นใหม่มาทำ เพราะตอนนี้เด็ก ๆ ของเราก็มุ่งแต่เรียนหนังสือ ออกไปอยู่ที่อื่น ต่างจังหวัด ไม่มีเวลามาคิดทำหรือทำ ที่สำคัญคือคนเราต้องเข้ามามีส่วนร่วมทั้งแรงกายแรงใจ การมีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็จะทำให้สำเร็จได้แน่นอน”
(สนทนากลุ่มรุ่นลูกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

“ชาติพันธุ์ไทหย่ามีความพร้อมในการทำศูนย์ และทางเทศบาลยินดีให้ความร่วมมือสนับสนุนทุกอย่าง สิ่งที่ต้องการคืออยากให้กลุ่มมีความร่วมมือกันให้มากยิ่งขึ้น”
(สนทนากลุ่มของตัวแทนองค์กรศาสนา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๗)

๒.๒.๒ การแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหาและความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์ การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ตารางที่ ๑๙ ผลการแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหาที่นำไปสู่การจัดตั้งศูนย์ฯ

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ผลการประเมิน
๑	วัฒนธรรมไทหย่าเริ่มสูญหาย	๔.๐๙	๑.๐๑๖	เห็นด้วยมาก
๒	เด็กรุ่นใหม่ไม่ยอมรับวัฒนธรรมไทหย่า	๓.๘๒	๑.๑๖๓	เห็นด้วยมาก
๓	ไม่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทหย่าในครอบครัว	๓.๗๘	๑.๑๑๖	เห็นด้วยมาก
๔	จำนวนผู้รู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไป	๔.๓๒	.๘๕๓	เห็นด้วยมาก
๕	ไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ	๔.๕๐	.๘๑๕	เห็นด้วยมาก
๖	ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด	๔.๔๘	.๗๖๖	เห็นด้วยมาก
เฉลี่ย		๔.๑๓	.๗๗๔	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๑๙ พบว่า ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านปัญหาในการจัดตั้งศูนย์ฯ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงที่สุด คือ ไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมาคือ ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด ($\bar{X} = ๔.๔๘$) และจำนวนผู้รู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไป ($\bar{X} = ๓.๙๐$) ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับปัญหาที่มีอยู่ในขณะนี้ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า

“วัฒนธรรมไทหย่าเราไม่แพร่หลายเหมือนเผ่าอื่นไม่ค่อยมีคนรู้จักไทหย่าเราเลย
เคยแต่งตัวไปร่วมงานตานหาสมเด็จย่าบนดอยตุง ก็มีคนถามว่า เผ่าอะไร ก็ตอบไปว่า
ไทหย่า เขาก็ยังถามต่อว่า ตัวจริงหรือว่าตัวปลอม ได้ยินก็น้อยใจนะ เผ่าพันธุ์เรา
เขาไม่รู้จัก คำถามที่เจอบ่อย ๆ คือ ไทหย่าเป็นอย่างไร มาจากไหน อยู่กันอย่างไร...”

“ทุกวันนี้มีคนสนใจเข้ามาศึกษาหาข้อมูลไต่ห่ามากขึ้น อยากเห็นเครื่องแต่งกาย สิ่งของที่เป็นข้าวของเครื่องใช้ของไต่ห่า ก็ต้องไปหาจากบ้านโน้น บ้านนี้ ซึ่งก็มีบ้างไม่มีบ้าง ถ้ามีศูนย์เป็นที่รวบรวมไว้ ของใช้ต่าง ๆ จะได้ไม่สูญหาย ดุซึ ตอนนี้แม้แต่ ขอนกู่ล่า ที่เมื่อก่อนเราใช้กันแทบทุกบ้าน ใช้หาบหัวเสือ หาบผัก ไม่มีแล้ว เด็ก ๆ ก็ไม่รู้จัก คนसानเป็นก็เหลือน้อย ไม่มีที่เก็บก็เลยหายไปไม่มีให้เห็นเหมือนแต่ก่อน”
(สนทนากลุ่มรุ่นลูกที่อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ วันที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

ตารางที่ ๒๐ ผลการแสดงความคิดเห็นในความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์ฯ

ข้อที่	รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ผลการประเมิน
๑	มีความพร้อมในด้านสถานที่จัดตั้งศูนย์	๔.๒๙	.๘๕๑	เห็นด้วยมาก
๒	มีความพร้อมในด้านบุคลากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน	๔.๒๘	.๗๘๑	เห็นด้วยมาก
๓	มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่	๔.๓๕	.๘๓๐	เห็นด้วยมาก
๔	ความสามารถเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง	๔.๔๔	.๘๕๘	เห็นด้วยมาก
๕	มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน	๓.๘๘	๑.๑๗๘	เห็นด้วยมาก
๖	มีความมั่นใจที่จะบริหารจัดการศูนย์นี้ไปสู่ความสำเร็จ	๔.๒๐	.๘๘๕	เห็นด้วยมาก
๗	สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้	๔.๓๐	.๙๐๓	เห็นด้วยมาก
เฉลี่ย		๔.๒๕	.๗๕๙	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ ๒๐ พบว่า ผลการแสดงความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเห็นถึงความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์ฯ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงที่สุด คือ ความสามารถเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง ($\bar{X} = ๔.๔๔$) รองลงมาคือ มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่ ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ ($\bar{X} = ๔.๓๐$) ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มของตัวแทนองค์กรศาสนา หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๗ พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์ฯ ดังข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“ผมเข้ามาทำงานในชุมชนนี้กว่า ๒๕ ปีแล้ว เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในทุกด้าน เพราะมีกิจกรรมที่เป็นที่ศึกษาดูงานและเป็นการแนะนำให้รู้จักชาติพันธุ์ไทหย่า แก่คนทั่วไปมาก่อนหน้านี้ ด้วยการเป็นผู้ที่ดูแลสมาชิกในคริสตจักรได้ใกล้ชิดรู้ว่าทุกคนมีความผูกพันกันและให้ความร่วมมือกันอย่างดี เวลานี้ก็ยิ่งมีความพร้อม เพราะมีที่ดินที่ทางสภาคริสตจักรในประเทศไทย ได้อนุญาตให้ใช้ที่ดินแล้ว”

“ชุมชนที่นี่มีความรักใคร่สามัคคีกัน ให้ความร่วมมือกันอย่างดี ต้อนรับและดูแลผู้ที่เข้ามาด้วยความรัก ในความรับผิดชอบที่ทำหน้าที่ในคริสตจักร ก็มีความยินดีที่จะสนับสนุนส่งเสริม และสร้างความสามัคคีให้เกิดในหมู่คณะมากขึ้น อยากให้ศูนย์เป็นแหล่งที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้นไป”

“ศูนย์นี้จะสำเร็จแน่นอนเพราะมีผู้ที่รักและมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ เพราะชาวไทหย่ามีความอดทน สู้งาน และมีวัฒนธรรมดีงามมากมาย ต้องนำมาแสดงให้เห็น เมื่อมีศูนย์แล้วต่อไปต้องมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อย่าให้เหมือนบางหน่วยงานที่ตอนแรกมีทำดีมากแต่พอนานไปกิจกรรมสูญหายไปเลย ทำศูนย์ฯ ต้องอย่าให้สูญ”

“ส่วนตัวเป็นลูกหลานไทหย่า ขณะนี้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ตนเองจะถูกนายอำเภอเรียกว่า แม่หลวงไทหย่า เวลาทีมงานอะไรก็มักจะมอบหมายให้ไปทำ เพราะชาวไทหย่าได้เป็นตัวแทนของหน่วยงาน ทั้งเทศบาล อำเภอในการไปร่วมงานต่างๆ บ่อยครั้งจนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง การมีศูนย์ก็เป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะจะทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนาได้ไกลไปอีกระดับหนึ่ง”

“ผมได้รู้จักชาวไทหย่าเป็นอย่างดีเพราะเข้ามาทำงานในพื้นที่ ที่คริสตจักรให้สำนักงาน ตั้งอยู่ ชุมชนที่นี้อยู่แล้วมีความสุข ปลอดภัย แม้จะไม่อยู่บ้านหลายวันก็ไม่เป็นไรของไม่เคยหาย เพราะชุมชนดูแลซึ่งกันและกัน การที่จะให้ศูนย์มีความยั่งยืนนั้น โดยส่วนตัวเห็นว่า ต้องสร้างความเข้าใจให้กับชุมชน และให้ชุมชนเกิดความตระหนักเข้ามามีส่วนร่วมกัน เพราะเท่าที่เห็นจะมีกลุ่มสตรีกลุ่มแม่ ๆ ที่ออกงาน ก็เป็นห่วงว่าถ้าไม่มีการสืบทอดไว้รุ่นสู่รุ่น ก็เป็นเรื่องคิดหนักเมื่อคนรุ่นนี้ล้มหายตายจากไป”

“ผมอยู่ในชุมชนและรู้จักชาวไทหย่ามาตั้งแต่เด็ก ในฐานะที่อยู่ในโรงเรียน มีเด็กชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีการแต่งกายในวันสำคัญต่าง ๆ แต่ไม่เคยเห็นเด็กไทหย่าแต่งตัวมาให้เห็นเลยหรือแสดงตัวว่าเป็นไทหย่า จึงเห็นว่าผู้ปกครองควรสร้างความภูมิใจให้เด็ก ๆ และให้เขามั่นใจในความเป็นตัวตนของตนเอง ให้มีจิตสำนึกรักภูมิใจ พร้อมสืบทอดต่อจากผู้ใหญ่ โรงเรียนเปิดโอกาสให้นำวัฒนธรรมไปแสดงในโรงเรียนด้วย ทางโรงเรียนยินดีมาก เพราะว่าถ้ามีศูนย์เกิดขึ้น ก็จะเป็นที่ศึกษาของนักเรียนที่ยังรู้จักเรื่องราวของชาวไทหย่าน้อยมาก”

“โดยส่วนตัว ดิฉันรู้จักไต่หย่ามานาน เมื่อก่อนถนนเข้ามาทางดอยตุงสายเก่า จนถึงวัดศาลาเชิงดอย เขาก็เรียกว่าเข้ามาบ้านน้ำบ่อขาวแล้ว แต่ปัจจุบัน เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามที่ทางการกำหนดจึงทำให้บ้านน้ำบ่อขาวไม่เป็นที่รู้จักของคนรุ่นหลัง ในส่วนของการเป็นสถานศึกษา มีความยินดีอย่างยิ่งที่จะมีศูนย์เกิดขึ้น เพราะทำให้เด็กได้มีที่ศึกษาเรียนรู้ พร้อมให้การสนับสนุนในทุกด้านหากทางศูนย์แจ้งไปยังโรงเรียน เห็นว่าการจัดทำศูนย์นั้นทำให้เป็นศูนย์รวมของชาติพันธุ์ที่สร้างความสามัคคี สร้างความรักความแน่นแฟ้นมากขึ้น จะเป็นแหล่งที่สามารถอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของไต่หย่าไว้ได้”

“ดิฉันในฐานะที่เป็นผู้ดูแลชุมชนนี้ รู้ว่าชาวไต่หย่ามีความพร้อมและให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐเป็นอย่างดีมาโดยตลอด แต่ปัญหาที่พบคือ มีผู้สนใจอยากมาเที่ยวบ้านไต่หย่า แต่หาทางมาไม่เจอเพราะไม่มีบ้านน้ำบ่อขาวในแผนที่ หรือ ไม่มีสัญลักษณ์อะไรบ่งบอก ในทางราชการมีแต่บ้านห้วยไคร้พัฒนา ไม่มีชื่อบ้านน้ำบ่อขาว แม้ว่าเมื่อก่อนอาจจะไม่มีแต่ถ้าเป็นไปตามระบบราชการการปกครองปัจจุบันก็ต้องเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลง ณ เวลานี้ เห็นว่าถ้ามีศูนย์ ก็จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอีกทางหนึ่งด้วย”

๒.๒.๓ ความต้องการและรูปแบบในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต่หย่า

ตารางที่ ๒๑ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามความต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต่หย่า

ความต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้	ร้อยละ
น้อย	๑.๓๕
ปานกลาง	๑๗.๕๗
มาก	๘๑.๐๘
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๑ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต่หย่ามาก คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐๘

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่ม ที่ส่วนใหญ่ต่างเห็นว่าควรมีศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไต่หย่าเกิดขึ้น เพื่อเป็นที่รวบรวมข้อมูลไว้ให้วัฒนธรรมไต่หย่าสูญหาย เนื่องจากจำนวนประชากรที่มีน้อยเมื่อเทียบกับเผ่าอื่น ๆ และสังคมปัจจุบันถูกกระแสจากภายนอกเข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตไปมาก สิ่งที่ดีที่แสดงอัตลักษณ์ของชนเผ่าเริ่มหายไป ที่มีอยู่ก็ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยทำให้สิ่งเดิม ๆ ไม่มีใครรู้จัก

ศูนย์เรียนรู้จะเป็นที่รื้อฟื้นวัฒนธรรมเดิม ๆ ให้กลับมามีชีวิตได้อีกจะเป็นประโยชน์ด้านการศึกษาอย่างยิ่งเพราะทุกวันนี้แหล่งเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นมีน้อยมาก

ตารางที่ ๒๒ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามต้องการด้านรูปแบบอาคารของศูนย์การเรียนรู้

รูปแบบศูนย์การเรียนรู้	ร้อยละ
เป็นอาคารทั่วไป	๒๔.๒๙
เป็นบ้านดินไต่หยา	๖๘.๕๗
อื่น ๆ	๗.๑๔
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๒ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยากให้รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบบ้านดินไต่หยา โดยคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๕๗ รองลงมาเป็นอาคารทั่วไป คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๙ และรูปแบบอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๔

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ต้องการให้รูปแบบของศูนย์ฯ เป็นเหมือนบ้านดินที่นำรูปแบบดั้งเดิมมาจากเมืองหยา เพื่อให้ผู้มาเรียนรู้ได้เห็นสภาพจริง แม้ว่าการก่อสร้างด้วยดินที่เคยทดลองทำมาก่อนหน้านั้นจะไม่แข็งแรงมั่นคง จึงต้องหาวัสดุที่สามารถทดแทนแต่ยังคงรูปแบบเดิมไว้ ถ้าหากว่าทำไม่ได้ตามที่วางแผนการไว้ ก็อาจมีการปรับรูปแบบและใช้วัสดุอื่นแทน แต่อย่างไรก็ตาม การสร้างศูนย์ฯ ต้องคงความเป็นบ้านดินไว้ให้ได้

ตารางที่ ๒๓ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามต้องการด้านโครงสร้างอาคารของศูนย์การเรียนรู้

โครงสร้างของศูนย์การเรียนรู้	ร้อยละ
แบบชั่วคราว	๔.๑๑
แบบถาวร	๙๑.๗๘
แบบอื่น ๆ	๔.๑๑
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๓ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีโครงสร้างแบบถาวร โดยคิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗๘

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ต้องการให้ศูนย์ฯ มีโครงสร้างที่แข็งแรงถาวร เพื่อจะใช้งานได้นาน อีกทั้งพื้นที่ในการก่อสร้างก็เป็นที่ดินของโบสถ์ที่เป็นของส่วนรวมจึงไม่มีปัญหาว่าจะต้องเคลื่อนย้ายไปที่ไหนอีก การก่อสร้างแต่ละครั้งก็ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากจึงควรทำแล้วให้คุ้มค่า คุ่มประโยชน์

ตารางที่ ๒๔ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการดูแลศูนย์ฯ

การดูแลศูนย์	ร้อยละ
มีเจ้าหน้าที่ดูแล	๒๖.๐๓
สมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแล	๕๘.๙๐
อาสาสมัครดูแล	๑๕.๐๗
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๔ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ มีการดูแลโดยสมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแล โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๙๐ รองลงมาดูแลโดยมีเจ้าหน้าที่ดูแลคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐๓ และมีอาสาสมัครดูแล คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๗ ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ส่วนใหญ่ ต้องการให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแลเนื่องจากจะได้มีกิจกรรมร่วมกัน เป็นการสร้างความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ว่า

“เมื่อมีศูนย์แล้ว กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนก็จะได้มาจัดทำในศูนย์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้จริง ๆ เป็นศูนย์ที่มีชีวิตไม่ใช่ปิดไว้แล้วเปิดเฉพาะต้อนรับผู้มาศึกษาดูงาน หรือเมื่อมีผู้ติดต่อขอมาเยี่ยมชมเป็นครั้งคราวเท่านั้น”

“การที่ชุมชนช่วยกันดูแลเป็นสิ่งที่ดีมากเลยนะ เพราะทำให้สมาชิกได้มีโอกาสฝึกงาน การฝึกงานได้ลงมือทำทำบ่อย ๆ นานเข้าก็จะเกิดความชำนาญสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ ไปได้”

“คิดว่าศักยภาพของคนในชุมชนมีพร้อม เพราะชุมชนนี้เป็นที่ศึกษาดูงานด้านเอดส์ ด้านกิจกรรมเลี้ยงตนเอง ความเป็นชุมชนเข้มแข็งมาตลอด บุคลากรมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งการบริหารจัดการที่เรียกได้ว่ามีระบบดีเพราะผลงานเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้วด้วย”

“การให้คนอื่นมาทำ ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ หรือ อาสาสมัคร ก็ต้องมีค่าตอบแทน ถึงแม้จะเป็นคนในบ้านเราก็เถอะ พอมีเรื่องเงิน เรื่องค่าตอบแทนเข้ามา คิดว่างานจะมีปัญหา มากกว่าเราช่วยกันดูแล ทำด้วยจิตอาสา จะมีความสุขมากกว่ากันเอง ยิ่งถ้าให้เป็นคนนอกเข้ามาดูแล ใครที่ไหนจะเข้าใจและดูแลได้ดีเท่าคนในชุมชน”

ตารางที่ ๒๕ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการเข้าชมศูนย์

การเข้าชมศูนย์	ร้อยละ
เปิดชมฟรี	๒๒.๙๗
มีค่าธรรมเนียม	๒๔.๓๒
มีผู้รับบริจาคตามอัยาศัย	๕๒.๗๑
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๕ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้ผู้รับบริจาคตามอัยาศัย โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๑ รองลงมาคือการเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชม คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓๒ และ เปิดชมฟรี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๙๗ ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ส่วนใหญ่ เห็นว่าการมีผู้รับบริจาคตามอัยาศัยเป็นสิ่งที่ดีกว่าเพื่อให้ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมรู้สึกว่าได้ทำเพื่อเป็น ธุรกิจ ต้องการแต่เงินเท่านั้น แต่เป็นการให้ข้อมูลเพื่อการเผยแพร่ด้านวัฒนธรรมอย่างแท้จริง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล ว่า

“การเปิดให้เข้าชมฟรีก็ดีกว่าตั้งบัตรราคาเข้าชม เพราะบางคนมาแล้วเห็นมีการ เก็บเงินเข้าชม หรือเก็บค่าธรรมเนียมอะไรเนี่ย เขาก็อาจไม่ยอมเสียเงินทำให้ ไม่มีโอกาสสามารถรู้จักวัฒนธรรมของเรา แต่ถ้าเขาดูฟรีแล้วดีเขาก็จะบอกต่อช่วยเป็นการ ประชาสัมพันธ์ให้ศูนย์ของเราได้ดีอีกทางหนึ่งเลย”

“การมีผู้รับบริจาคไว้ก็ดีเหมือนกัน เพราะบางคนมาดูฟรีแล้ว แต่อยากช่วยศูนย์ในด้านค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็จะได้มีที่ให้เขาบริจาคตามความต้องการ ไม่ต้องมาถามว่า จะเอาเงินให้ใคร ให้แล้วอาจไม่สบายใจอีกเพราะไม่รู้ว่าเงินจะถึงศูนย์จริงไหม ใส่ในตู้ เขามีคณะกรรมการดูแล น่าจะสบายใจมากกว่า”

“เคยไปชมพิพิธภัณฑ์บางทีนะ มีการเก็บเงินค่าผ่านประตู คนที่ไปด้วยกันดูเสร็จแล้ว ออกมาก็บ่นว่า ของที่ให้ดูไม่คุ้มค่าบัตรเลย ถ้าจะเก็บค่าธรรมเนียมก็ต้องมานั่งคิดอีก ว่าราคาเท่าไรถึงจะดี เก็บมากก็ถูกว่า เก็บน้อยก็อาจถูกถามว่าเก็บไปทำไม ทำงาน บริการบางทีก็มีข้อหุยมหิมาทำให้คนไม่ยอมทำงานได้”

“เราตั้งใจแต่แรกแล้วว่าจะให้เป็นศูนย์เรียนรู้ ถ้าตามเจตนารมณ์จริง ๆ แล้ว ก็ควรให้ ชมฟรี เพราะโรงเรียนในละแวกใกล้เคียงจะได้พานักเรียนมาเรียนรู้ ถ้าเก็บตั้งค์ ครูก็คงไม่อยากพานักเรียนมา จะสร้างปัญหาค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองอีก มีคนมาดู แบบฟรี บ่อย ๆ ศูนย์จะมีกิจกรรมอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมา ไม่ว่าจะเป็นการขายของที่ระลึก ขนม อาหาร อื่นๆอะไรก็สร้างรายได้ให้คนในชุมชนดีกว่าแน่นอน”

ตารางที่ ๒๖ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามช่วงเวลาเปิดทำการ

ช่วงเวลาเปิดทำการ	ร้อยละ
เปิดทุกวัน	๑๗.๕๗
ตามเวลาราชการ	๑๗.๕๗
ตามความสะดวกของชุมชน	๒๙.๗๓
หยุดเฉพาะวันอาทิตย์	๓๓.๗๘
อื่น ๆ	๑.๓๕
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๖ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้เปิดทำการ โดยหยุดเฉพาะวันอาทิตย์ โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๘ รองลงมาคือตามความสะดวกของชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗๓ และเห็นควรเปิดทุกวันและตามเวลาราชการเท่ากันคือ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๕๗ ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ส่วนใหญ่ เห็นว่าควรหยุดเฉพาะวันอาทิตย์ เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ที่มีโครงการจัดสร้างในพื้นที่บ้านน้ำบ่อขาว อยู่ตรงข้ามกับที่ตั้งโบสถ์ และสมาชิกของชุมชนทั้งหมดเป็นคริสเตียน ดังนั้นวันอาทิตย์ถือเป็นวันสำคัญของศาสนาที่สมาชิกจะมานมัสการพระเจ้า โดยเริ่มตั้งแต่เวลาเช้า (ประมาณ ๐๗.๓๐ น.) เป็นเวลาเรียนร่วรวการศึกษาสำหรับเด็ก ต่อจากนั้น เวลา ๑๐.๐๐ น. – ๑๒.๐๐ น. จะเป็นเวลานมัสการปกติ ที่ต้องการความสงบ ถ้าหากมีผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ในวันอาทิตย์ ก็จะกระทบกับกิจกรรมทางศาสนา และสมาชิกที่เป็นอาสาสมัครดูแลก็ไม่พร้อมในการมาเปิดศูนย์ คอยต้อนรับหรือให้บริการ ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า

“เหมือนหน่วยงานอื่น ๆ ที่เขาก็จะมีวันหยุด ศูนย์เรากำหนดวันหยุดไว้ ๑ วัน คือวันอาทิตย์ ก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร ถ้ามีผู้สนใจมาเยี่ยมชม ก็มาได้ใน ๖ วัน ที่เปิดให้บริการ การตั้งศูนย์ไม่ควรกระทบกับกิจกรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชนน่าจะดีที่สุด”

“ถ้าเราประชาสัมพันธ์ไปตั้งแต่แรกและมีป้ายบอกเวลาให้เยี่ยมชมไว้ แจ้งว่าหยุดทุกวันอาทิตย์ก็ไม่น่าจะมีปัญหาเพราะส่วนใหญ่แล้วการเข้ามาเยี่ยมชมถ้าเป็นหมู่คณะก็จะมีการติดต่อมาก่อนให้เราเตรียมต้อนรับ แต่ถ้าเป็นส่วนตัวเขามาแล้วเห็นป้ายไว้ เขาก็จะเข้าใจและค่อยมาวันอื่นที่เปิดแทน”

“แต่อย่างไรก็ตาม แม้เราจะเปิดทุกวันนี้ แต่ถ้าชุมชนเกิดมีงานประจำปีเช่นช่วงวันคริสตมาส วันถวายขอบพระคุณ ที่เป็นงานประจำของคริสตจักรหรืองานด่วนเช่นงานศพ ถ้ามีผู้ติดต่อมาก็ต้องอธิบายให้เข้าใจ สมาชิกต้องไปช่วยในงานทั้งหมด”

๒.๓ ข้อมูลรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ตารางที่ ๒๗ แสดงข้อมูลร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้

รูปแบบการจัดกิจกรรม	ร้อยละ
ภาพประกอบคำอธิบาย	๒๐.๙๔
หุ่นปั้นประกอบคำอธิบาย	๑๗.๘๐
จัดแบบพิพิธภัณฑ์ทั่วไป	๑๖.๗๖
กิจกรรมวัฒนธรรมชีวิตจริง แสดงเมื่อมีคนมาศึกษาดูงาน	๒๕.๖๕
แบบใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ	๑๘.๘๕
รวม	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒๗ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมชีวิตจริง แสดงเมื่อมีคนมาศึกษาดูงาน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๕ รองลงมาคือรูปแบบภาพประกอบคำอธิบาย คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙๔ และแบบใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๘๕ ตามลำดับ

สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ของทุกกลุ่มที่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นในด้านนี้ว่า การจัดศูนย์ต้องมีหลากหลายรูปแบบ แต่ที่สำคัญคือ การแสดงวิถีชีวิตจริงให้เห็น เพราะบางกิจกรรมไม่สามารถอธิบายให้เข้าใจหรือเห็นภาพชัดเจนได้ การสาธิตให้ดูจะทำให้เข้าใจมากขึ้นแต่ถ้าสิ่งใดที่อธิบายได้ด้วยภาพ ก็ใช้วิธีนำเสนอด้วยภาพแล้วมีคำอธิบายไว้ให้เข้าใจ ดังที่ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า

“ถ้าเรามีแต่ภาพมันก็แห้งแล้ง คนดูก็ไม่ได้บรรยายภาพจริงในบางเรื่อง เช่นการทอเสื้อ ต้องมีการสาธิตการทอให้เห็น ให้คนมาเยี่ยมชมได้ทดลองทอดู จะได้ว่าดีกว่าจะเป็นเสื้อมีที่มาที่ไปอย่างไร การเดินรำก็เหมือนกัน เรามีคนพร้อมที่สามารถเดินให้ชมได้ หรือจะสาธิตการทำอาหาร ก็มีการทำจริง ๆ ให้ชิมจริง ๆ จะได้บรรยายภาพมากกว่าการเดินดูเฉย ๆ”

“ถ้ามีการทำกิจกรรมด้วยก็จะเป็นการสร้างและพัฒนาความสามารถของคนในชุมชน ที่จะต้องทำให้ดีที่สุดให้ผู้มาเยี่ยมชมประทับใจ และทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ ได้อย่างดีอีกทางหนึ่ง เพราะสมาชิกเรามีหลายวัย บางอย่างก็ให้ผู้สูงอายุมาแสดง บางอย่างก็ให้เด็ก ๆ ได้มีส่วนร่วม เป็นการให้ความสำคัญแก่ทุกคนจะนำมาซึ่งความร่วมมือ ความสามัคคีของหมู่คณะ และ สร้างความผูกพันต่อศูนย์อีกทางหนึ่งด้วย”

๒.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วม ๔ ด้านคือด้านการตัดสินใจ ด้านการร่วมปฏิบัติ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ และ ด้านการประเมินผลโครงการ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มจากกลุ่มเป้าหมาย แต่ละกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำและตัวแทนชาติพันธุ์ไทหย่า ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนองค์กรเอกชน ตัวแทน ๑๐ ชาติพันธุ์ และปราชญ์ชุมชน ผลการวิจัยดังนี้

๒.๔.๑ ด้านการตัดสินใจ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่า การตัดสินใจในเบื้องต้นเป็นเรื่องสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าต้องเป็นผู้ริเริ่ม เพราะได้ร่วมกันคิดเรื่องนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ แล้ว ด้วยการมีมติจากการประชุมคณะกรรมการของคริสตจักรนิกายโรมันคาทอลิก บ้านน้ำบ่อขาว ต่อจากนั้นได้จัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือรับฟังความคิดเห็นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือเทศบาลตำบลห้วยไคร้ แล้วจึงจัดทำโครงการส่งไปยังเทศบาลตำบลห้วยไคร้ เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ที่ต้องบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของเทศบาล แต่เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างศูนย์ฯ เกินกว่าที่ทางเทศบาลจะจัดให้ได้จึงมีการส่งต่อไปยังหน่วยงานที่สนับสนุนคือกรมการท่องเที่ยว จึงได้ดำเนินการตามหลักการคือ มีการจัดทำแบบแปลนอาคารศูนย์เรียนรู้ การประมาณราคาก่อสร้างอาคาร การขออนุญาตใช้ที่ดินของคริสตจักรจากมูลนิธิสภาคริสตจักรในประเทศไทย เมื่อเอกสารครบถ้วนแล้ว จึงรวบรวมส่งให้กับทางเทศบาลตำบลห้วยไคร้ เพื่อส่งผ่านไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ในการหนังสือส่งต่อถึงอธิบดีกรมการท่องเที่ยว กระบวนการดังกล่าว ได้จัดส่งแล้วในวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ขณะนี้อยู่ระหว่างรอฟังผลการพิจารณา ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“กลุ่มไทหย่านับว่ามีความพร้อมเพราะมีการรวมกลุ่มกันเข้มแข็ง อีกทั้งยังมีผู้นำที่มีศักยภาพ เมื่อตัดสินใจทำศูนย์ฯ พวกเราที่เป็นเครือข่ายรู้ว่าเป็นการตัดสินใจที่ดีแล้ว จึงขอสนับสนุนการตัดสินใจด้วย”

“ในฐานะเป็นตัวแทนขององค์กรส่วนท้องถิ่น ได้เห็นผลงานและการร่วมงานของพี่น้องชาวไทหย่ามาโดยตลอด เมื่อมีงานอะไรที่เทศบาลร้องขอมา จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ผมคิดว่าการตัดสินใจจัดตั้งศูนย์ฯ ได้มีการพูดคุยในกลุ่มและได้พิจารณาไตร่ตรองเป็นอย่างดีแล้ว แต่หากมีสิ่งใดที่ต้องตัดสินใจในระดับแผนหรือในส่วนของเทศบาล ผมก็ยินดีร่วมพูดคุยเพื่อตัดสินใจร่วมกัน”

“หลายกลุ่มชาติพันธุ์ของเราในแม่สาย ก็คิดไว้เหมือนกันว่าอยากมีศูนย์รวมเพื่อทำกิจกรรมและให้คนอื่นมาเรียนรู้จากศูนย์ของเรา เพราะว่าทุกวันนี้เราไม่มีที่จัดแสดงอะไรที่ดีที่เป็นวัฒนธรรมของเราเลย ที่มีก็อยู่ตามบ้านบ้าง ตามวัดบ้าง กระจัดกระจาย แต่ที่ยังทำอะไรไม่ได้ก็เพราะยังไม่มีผู้นำที่ตัดสินใจทำแบบไทหย่าให้เป็นรูปธรรม”

๒.๔.๒ ด้านการร่วมปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า จะร่วมให้ความเห็นในด้านรูปแบบ วิธีการในการจัดตั้งศูนย์ฯ และให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงด้านการดำเนินการของศูนย์ฯ ให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ จะเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ที่จัดขึ้นทุกครั้งที่มีโอกาส ร่วมประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นได้รู้จักศูนย์ฯ มากขึ้น อีกทั้งยังยินดีสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาร่วมกันพัฒนาศูนย์ฯ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการรณรงค์ให้เกิดการสร้างคามเข้มแข็งในการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชน เกิดการประสานงานกับองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เป็นภาคีการทำงานร่วมกันอีกทางหนึ่งด้วย ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“เราร่วมงานกันมาตลอดอยู่แล้ว ต่อไปถ้ามีศูนย์ก็ยิ่งทำให้การร่วมงานสะดวกมากขึ้น มีงานอะไรก็บอกไปแจ้งไป ไม่ต้องเป็นจดหมายก็ได้ แคโทรไปพอรับรู้ก็ยินดีมาร่วมจะได้เอาวัฒนธรรมของกลุ่มเรามาเผยแพร่ด้วย”

“ศูนย์ของพี่น้องไทหย่าจะเป็นตัวอย่างให้อีกหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะนำไปเป็นแบบอย่างในการจัดตั้งศูนย์ของแต่ละกลุ่มด้วย แล้วเราก็เกิดการร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น ถ้าทุกเครือข่ายมีศูนย์ ในรอบปีเราก็สามารถเวียนไปร่วมงานกันได้ เอาการแสดง ไปโชว์ ถ้าศูนย์ไทหย่ามีพื้นที่มาก แบ่งห้องให้พวกเราเอารูปภาพ หรือข้อมูลของแต่ละชาติพันธุ์มาแสดงด้วยก็จะดีเหมือนกันนะ”

“ถ้าศูนย์เกิดขึ้นจริงนับว่าเป็นศูนย์วัฒนธรรมแรกของกลุ่มชาติพันธุ์ในแม่สาย ก่อนมีศูนย์เราก็เป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันมาตลอด ถ้ามีศูนย์เกิดขึ้น การทำงานร่วมกันน่าจะมีหลักการและวิธีการที่ดีมากยิ่งขึ้น ทางกลุ่มไทหย่ามีอะไรที่เราช่วยได้ ขอให้บอก ยินดีช่วยเหลือ”

“การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นมากที่จะทำให้ศูนย์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทางเครือข่ายจะช่วยกันบอกต่อ และโฆษณาให้อีกทางหนึ่งด้วย”

๒.๔.๓ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าจะทำให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม เกิดความสามัคคี สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนที่นำความภาคภูมิใจในทุกระดับ ตั้งแต่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว เทศบาลตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย และจังหวัดเชียงราย สมาชิกในชุมชนจะได้รับประโยชน์เพราะเมื่อมีศูนย์ฯ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนที่แม้จะอยู่ใกล้กับชาติพันธุ์ไทหย่าแต่ก็ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าค่อนข้างน้อย นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่ม นักเรียน นักศึกษา สามารถมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้เพื่อการศึกษาได้ ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์สามารถนำสินค้า ของที่ระลึก สิ่งของในชุมชนมาจัดจำหน่ายที่ศูนย์ฯ ได้ เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง ผลประโยชน์ระยะยาวคือการสร้างความ

ตระหนักและจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรัก ความภูมิใจในชาติพันธุ์และชุมชนของตนเอง จะสืบสานงานให้เกิดความยั่งยืนได้ ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“การมีศูนย์วัฒนธรรมไทหย่านับว่ามีประโยชน์ต่อหน่วยงานการศึกษาอย่างยิ่ง เพราะเดี๋ยวนี้การเรียนการสอนเด็ก ๆ ต้องให้เห็นจากของจริง การมีศูนย์ก็จะทำให้เด็ก ๆ มีแหล่งเรียนรู้ใกล้บ้าน เพราะโรงเรียนอยู่ไม่ไกลจากศูนย์ ครูสามารถพานักเรียนมาศึกษาดูงานได้”

“ถ้าต่อไปศูนย์เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ก็จะมีกิจกรรมในศูนย์บ่อยครั้ง ชาวไทหย่าก็จะมีพื้นที่ทางสังคมในการแสดงอัตลักษณ์ของตน รวมถึงมีโอกาสสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ คนในชุมชนก็จะสนใจมาร่วม ทำให้ศูนย์มีชีวิตชีวา ไม่ใช่เป็นศูนย์ที่ปิดไว้ มีแต่อาคารเฉย ๆ”

“ศูนย์ตั้งอยู่ในอำเภอแม่สายที่มีนักท่องเที่ยว และผู้มาศึกษาดูงานอยู่เสมอ ก็จะให้มีที่ดูงานที่ไม่เหมือนใครในประเทศไทย เพราะชาวไทหย่ามีอยู่ที่นั่นมากที่สุด อยากรู้จักวัฒนธรรมไทหย่าต้องมาที่นั่นเท่านั้น ศูนย์ก็จะสร้างชื่อเสียงให้กับอำเภอเราได้”

๒.๔.๔ ด้านการประเมินผลโครงการ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คงร่วมประเมินผลโครงการแบบไม่เป็นทางการเมื่อได้รับข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ จากบุคคล หรือหน่วยงาน ส่วนการประเมินผลโครงการแบบเป็นทางการนั้น คงเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศูนย์ฯ อยู่ในพื้นที่ดูแล แต่ที่สำคัญควรมีแบบประเมินความพึงพอใจของผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ให้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า

“เราต้องให้คนนอกประเมินเรานะ เพราะคนเรามักจะไม่เห็นจุดอ่อนของตนเอง ถ้าให้นักวิชาการ หรือผู้รู้ มาเยี่ยมชมโครงการเราและให้เขาประเมินแบบตรง ๆ จะทำให้เราได้ข้อมูลที่จะนำมาปรับปรุงการทำงานให้ดียิ่งขึ้น”

“การทำแบบประเมินความพึงพอใจจากผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ เป็นสิ่งจำเป็น แต่อย่าทำข้อคำถามยาก หรือถามซับซ้อน เพื่อเขาจะตั้งใจตอบคำถาม ก็จะทำให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาศูนย์ต่อไปได้”

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่า และหาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากข้อมูลหัตถ์ภูมิและเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยหลากหลายเทคนิควิธี ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนไทหย่า การสังเกต การสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกเครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ และ การบันทึกภาพ และ เสียง

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างด้านความคิดเห็นในด้านปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์ฯ จากผู้มาร่วมประชุมใหญ่ชุมชนไทหย่าในประเทศไทย รวม ๘๒ คน

สรุปผลการวิจัยที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๒ ข้อ มีดังนี้

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าในประเด็นต่อไปนี้

๑.๑ ประวัติความเป็นมาของชาวไทหย่าในประเทศไทย พบว่าชาติพันธุ์ไทหย่ามีถิ่นที่อยู่ดั้งเดิม คือตำบลโมษาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยี่วี่ มณฑลยูนนาน ในประเทศจีน ได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ครั้งสำคัญ ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๒๘ (พ.ศ. ๒๔๗๑) และครั้งที่สองในปี ค.ศ. ๑๙๓๓ (พ.ศ. ๒๔๗๖) เนื่องจากสาเหตุสำคัญ ๕ ประการคือ

๑.๑.๑ ต้องการอาศัยอยู่ในดินแดนที่สงบสุข เนื่องจากขณะนั้นถิ่นที่อยู่อาศัยในโมษาเจียงมีโจรผู้ร้ายชุกชุม เข้ามาปล้นเอาทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของสัตว์เลี้ยงและ ทำร้ายชาวบ้านเป็นประจำ

๑.๑.๒ ต้องการมีที่ดินทำมาหากินเลี้ยงชีพเป็นของตนเอง เนื่องจากในเวลานั้นชาวไทหย่าถูกชาวฮั่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐกดขี่ ไม่ให้มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน

๑.๑.๓ ถูกกีดกันด้านการศึกษา จากการที่มีชนชั้นนารีได้เข้าไปเผยแพร่ศาสนาคริสต์ในอำเภอซินผิง ชาวฮั่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้พยายามขัดขวางไม่ให้ชาวไทหย่าให้ความร่วมมือหรือคบหากับมิชชันนารีเพราะเกรงว่าถ้าชาวไทหย่าได้รับการศึกษา มีความรู้ฉลาดมากขึ้น อาจถูกมิชชันนารียุยงให้กระด้างกระเดื่องต่อพวกเขาได้

๑.๑.๔ เหตุผลทางการเมือง เป็นเหตุผลในการอพยพครั้งที่ ๒ เนื่องจากในเวลานั้นมีการปฏิวัติโค่นล้มรัฐบาล มีการเกณฑ์ชายฉกรรจ์ครอบครัวละ ๒ คน ไปเป็นทหาร ชายชาวไทหย่าที่ไม่

อโยการบราฆ่าฟัน จึงหนีการถูกเกณฑ์ทหารเข้ามาสู่ประเทศไทย

๑.๑.๕ เหตุผลทางความเชื่อในศาสนา เมื่อมิชชันนารีเข้าไปเผยแผ่ศาสนาในจีน ได้มีชาวไทยจากจังหวัดเชียงรายร่วมในทีมเผยแผ่ศาสนาไปด้วย จึงได้สอนให้ชาวไตหย่าเรียนรู้ภาษาและอักษรล้านนา มีหลายคนกลับใจไปนับถือศาสนาคริสต์ และได้รับรู้ข้อมูลว่าประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีอิสระ อุดมสมบูรณ์ บ้านเมืองมีความสุขสงบ ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา

ชาวไตหย่าอพยพเข้าสู่ประเทศไทย โดยเดินเท้าจากเมืองหย่า ผ่านเมืองซือเหมา สิบสองปันนา เมืองยอง และแม่สาย ได้หยุดพักรวมกันที่หมู่บ้านหนองกลม (บ้านสันธาตุ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ในปัจจุบัน) ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๒ เดือน แล้วไป ตั้งหลักแหล่งแถวถ้ำที่ดันทำมาหา กินที่หมู่บ้านป่าสักขวาง ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นชาวไตหย่ากลุ่มหนึ่งได้แยกตัวออกมาหาที่อยู่ใหม่ คือในหมู่บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านอยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก

๑.๒ ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไตหย่าในบ้านน้ำบ่อขาว ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๔ มีชาวไตหย่า ประมาณ ๑๙ ครอบครัว ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านป่าสักขวาง ได้หาที่อยู่ใหม่เนื่องจากที่อยู่เดิมมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้ที่ทำกินไม่เพียงพอ จนได้มาพบพื้นที่ที่มีน้ำไหลผ่านใสสะอาดจึงพากันออกจากบ้านป่าสักขวางมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่และได้ตั้งชื่อว่าบ้านน้ำบ่อขาวและอาศัยอยู่มาจนถึงปัจจุบันนี้

๑.๓ วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไตหย่า ใน ๗ ด้าน ดังนี้

๑.๓.๑ ด้านภาษา ชาวไตหย่า มีภาษาพูดเป็นของตนเอง ที่ฟังแล้วจะคล้ายคลึงกับภาษาไทยลื้อหรือไทยยอง ไม่มีตัวอักษรในการจดบันทึก จึงทำให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลงและสูญหายไปมาก

๑.๓.๒ ด้านอาหารและโภชนาการ ชาวไตหย่าไม่บริโภคอาหารดิบ และไม่บริโภคอาหารรสจัด อาหารจะทำให้สุกโดยการหุง ต้ม แกง ตุ่น ทอด คั่ว ปิ้ง หรือย่าง เครื่องปรุงรสอาหารใช้แต่เกลือและน้ำหมักรสเปรี้ยว ไม่บริโภคเครื่องเทศนอกจากพริกไทย โดยปกติชาวไตหย่าจะเก็บถนอมอาหารไว้บริโภคนาน ๆ ด้วยการหมัก ดอง และตากแห้ง

๑.๓.๓ การแต่งกาย เครื่องแต่งกายของชาวไตหย่า จะมีลักษณะแตกต่างจากชนเผ่าไทกลุ่มอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องแต่งกายของสตรี ส่วนชุดแต่งกายของผู้ชายไตหย่านั้น จะสวมกางเกงขายาวสีดำ หรือสีครามคล้ายกางเกงสะดอ เสื้อสีดำ คอจีนแขนยาวผ่าหน้าแต่ปลายข้างติด กระดุมผ้าสีดำ ตัวปล่อย แหวกข้าง

๑.๓.๔ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไตหย่าสร้างบ้านเรือนด้วยดินปั้นเป็นก้อน สีเหลืองผืนผ้าไม่มีการเผา ตากแห้งแล้วนำมาเรียงต่อกันเชื่อมด้วยโคลนหรือดินเปียก ลักษณะบ้านจะเป็นบ้าน ๒ ชั้นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ชั้นล่างพื้นเป็นดิน ไม่ปูพื้นด้วยไม้หรือสิ่งอื่นใด มีห้องครัว ห้องโถงสำหรับรับประทานอาหาร นั่งเล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนชั้นบนจะเป็นห้องนอน หลังคาบ้านจะไม่มีการฉาบแต่จะเป็นพื้นเรียบเป็นลาดฟ้า ใช้เป็นที่ตากข้าวเปลือก ตากผัก ภายในบ้านจะมีหน้าต่าง

เพียง ๑ - ๒ บาน บริเวณรอบบ้านจะมีคอกสัตว์ติดกับบ้าน คือคอกวัว คอกหมู คอกเป็ด-ไก่ มีที่เก็บฟืน และปลูกผลไม้ ผักสวนครัวทุกชนิดไว้โดยรอบด้วย

๑.๓.๕ ศาสนา และความเชื่อ แต่เดิมนั้นชาวไทหย่าไม่มีศาสนา จะนับถือผี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ชาวไทหย่าส่วนหนึ่งได้มานับถือศาสนาคริสต์ โดยมีมิชชันนารีศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ได้เข้าไปเผยแผ่ศาสนา ในด้านความเชื่อ ยังมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเรื่องผีจึงมีผีมืด (ย่ามดหรือพ่อมด) เป็นผู้ทำพิธีให้เพื่อความเป็นสิริมงคล ปิดเป่าความทุกข์ยาก และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และมีความเชื่อว่ามีผีสิงสถิตอยู่กับสิ่งที่ตนเองจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง เช่น ฝืนา ฝืนบ้าน ฝืนป่า ฝืนวัว ฝืนควาย ฝืนแดดไหม้ ฝืนฟ้า ฝืนน้ำ ฝืนภูเขา เป็นต้น และผีเหล่านี้จะต้องมีการบูชาเซ่นไหว้เช่นเดียวกัน

๑.๓.๖ ระบบครอบครัว และ เครือญาติ ครอบครัวของชาวไทหย่าเป็นระบบครอบครัวขยาย ลูกชายของครอบครัวหลังจากแต่งงานแล้วจะต้องอาศัยอยู่บ้านเดียวกับพ่อแม่ ด้วยการนำเอาภรรยาซึ่งเป็นสะใภ้เข้าบ้านเพื่อปรนนิบัติรับใช้คนในครอบครัว เครือญาติของชาวไทหย่า เป็นสังคมที่มีความผูกพันกันทางสายโลหิต การสืบสายตระกูลนับทางบิดา การจัดลำดับญาติจะมีระบบนับญาติระดับสูงจากตนเองขึ้นไป และญาติระดับต่ำกว่าตนเองเช่นกัน

๑.๓.๗ นันทนาการและการละเล่น ของชาวไทหย่าในด้านดนตรีและเพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะคล้ายกับล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ คือมีการเล่นดนตรีและร้องเพลงขณะออกไปแอ่วสาว เครื่องดนตรีที่ใช้เล่นประกอบทำจากวัสดุที่หาได้ง่ายในหมู่บ้าน ได้แก่ ตึงเซ มีลักษณะคล้ายซอด้วงเป็นดนตรีประเภทสี ต้องมีลักษณะเหมือนพินของชาวเขา หรือซึ่งแต่มีขนาดเล็ก เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด และขลุ่ย การขับหรือการร้องเพลงของชาวไทหย่านี้เรียกว่า ฮ้องกำเป็นการร้องเพลงเกี่ยวพาราสีขณะที่ฮ้อนสาว หรือร้องโต้ตอบของหนุ่มสาวขณะเข้าป่าเพื่อไปเก็บฟืน

๑.๔ การผสมกลมกลืนของวัฒนธรรมไทหย่าเข้ากับวัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ พบว่ามีการผสมกลมกลืนกันได้อย่างรวดเร็วเนื่องจากวัฒนธรรมบางส่วนมีความใกล้เคียงกับวัฒนธรรมใหม่ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนได้แก่ ภาษาที่มีสำเนียงและคำบางคำคล้ายคลึงกับภาษากลุ่มไท และภาษาคำเมืองของคนเหนือ จึงสื่อสารกันได้ง่าย อาหารและโภชนาการ ที่สามารถทานได้เหมือนคนพื้นเมืองทั่วไปการแต่งกาย ที่มีการปรับปรนด้วยการแต่งกายโดยทั้งหญิงและชายที่สวมใส่เหมือนคนทั่วไปในชีวิตประจำวัน บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ไม่ได้สร้างบ้านด้วยดินเหมือนในประเทศจีนเนื่องจากดินในประเทศไทยไม่ทนเหมือนดินในประเทศจีน เมื่อถูกฝนชะก็หลุดร่อนเปื่อยยุ่ยไป จึงหันมาปลูกบ้านเหมือนบ้านเรือนภาคเหนือทั่วไป

๑.๕ การสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าให้ดำรงอยู่ จากการที่ชาติพันธุ์ไทหย่ามีความเป็นเครือญาติและความผูกพันเกาะเกี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น ทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนม และมีกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ร่วมกัน การมีสำนึกต่อการเป็นชาติพันธุ์ไทหย่าจึงยังคงมีอยู่ การมีโอกาสกลับไปเยือนแผ่นดินเกิด ของรุ่นลูกหลาน เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจประวัติความเป็นมาของตนมากขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีชมรมไทหย่าแห่งประเทศไทย ทำให้มีการพบปะประจำปี ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทหย่าที่อาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ได้กลับมา

พบปะกัน และมีกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเผยแพร่วัฒนธรรม ไทหย่าในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้เกิดการสืบทอดอัตลักษณ์จากรุ่นสู่รุ่น และการฟื้นฟูให้คงอยู่โดยเฉพาะการแสดงเต้นรำที่ได้เรียนรู้ ผักผ่นการเต้นรำ สามารถแสดงในงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น

สรุปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า บ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านน้ำบ่อขาว ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖ และ หมู่ที่ ๑๐ ของตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีจำนวนประชากร รวม ๓๖๐ คน แยกเป็น ชาย ๑๓๔ คน หญิง ๑๓๐ คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง เกือบครึ่งหนึ่งของประชากรไปทำงาน และศึกษาต่อในกรุงเทพและต่างจังหวัด สมาชิกในชุมชนบ้านน้ำบ่อขาวทั้งหมดนับถือศาสนาคริสต์

ชุมชนน้ำบ่อขาว ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งจากการจัดทำกิจกรรมพึ่งตนเองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจทั่วโลก และเป็นช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของเอชไอวี เอดส์ จากปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะกรรมการ ซึ่งผู้นำอย่างไม่เป็นทางการของชุมชน ร่วมกับอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนทางศาสนาประจำคริสตจักร หรือเรียกว่า ศิษยาภิบาล ได้หาแนวทางแก้ไข โดยร่วมกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอื่น ๆ ต่อมา ได้แก่ กลุ่มร้านค้า กลุ่มเกลือเสริมไอโอดีน กลุ่มเสือกก และกลุ่มทำของที่ระลึกตุ๊กตาไทหย่า ที่สามารถสร้างรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวทำให้เกิดการสนับสนุน และการไว้วางใจจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ชุมชนจึงได้เป็นแหล่งศึกษาดูงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เกิดการพัฒนาดตนเองของคณะกรรมการ และสมาชิกทุกคนในชุมชน ที่เกิดความตระหนัก และให้การสนับสนุนการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ชุมชนที่อ่อนแอในช่วงวิกฤติ ได้ฟื้นขึ้นมาเป็นชุมชนเข้มแข็งได้อีกครั้ง

๒.๒ ข้อมูลประเด็นปัญหา ความจำเป็น และความต้องการในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘๒ คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ดังนี้

๒.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๘๕ อยู่ในช่วงอายุระหว่าง ๕๑ – ๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๙๓ อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗๑ มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๔๓ คู่สมรสของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นชาติพันธุ์อื่น คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓๗ มีสมาชิกในครอบครัว ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๓ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑๑ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปคิดเป็นร้อยละ ๒๐.๕๑ เป็นชาวไทหย่ารุ่นลูกคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๗๖ บิดาเป็นบรรพบุรุษคนแรกที่อพยพจากเมืองหย่าประเทศจีนเข้ามาในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗๒ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรู้จักวัฒนธรรมไทหย่าอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔๔ มีความยินดีสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าตามความสามารถ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๐๙

๒.๒.๒ การแสดงความคิดเห็นในด้านปัญหาและความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

ความคิดเห็นในด้านปัญหาในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๑๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงสุด คือ ไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ($\bar{X} = ๔.๕๐$) รองลงมาคือ ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด ($\bar{X} = ๔.๔๘$) และจำนวนผู้รู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไป ($\bar{X} = ๓.๙๐$)

ความคิดเห็นด้านความจำเป็นในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = ๔.๒๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีระดับค่าเฉลี่ยของระดับผลการประเมินสูงสุด คือ ความสามารถเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง ($\bar{X} = ๔.๔๔$) รองลงมาคือ มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่ ($\bar{X} = ๔.๓๕$) และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ ($\bar{X} = ๔.๓๐$)

๒.๒.๓ ความต้องการและรูปแบบในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า ส่วนใหญ่ต้องการให้มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่ามาก คิดเป็นร้อยละ ๘๑.๐๘ ต้องการให้รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ อยู่ในรูปแบบบ้านดินไทหย่าคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๕๗ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีโครงสร้างแบบถาวร โดยคิดเป็นร้อยละ ๙๑.๗๘ มีการดูแลโดยสมาชิกในชุมชนช่วยกันดูแล คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๙๐ ต้องการให้มีผู้รับบริจาคตามอัยยาศัยคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๑ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้เปิดทำการโดยหยุดเฉพาะวันอาทิตย์คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๗๘

๒.๓ ข้อมูลรูปแบบและวิธีการนำเสนอข้อมูลศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า ส่วนใหญ่ ต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีรูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมชีวิตจริง แสดงเมื่อมีคนมาศึกษาดูงานคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๕

๒.๔ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า

การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการมีส่วนร่วม ๔ ด้านคือ

ด้านการตัดสินใจ ที่ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจาก การตัดสินใจในเบื้องต้นเป็นเรื่องสำคัญที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าได้เป็นผู้ริเริ่ม คิดโครงการและจัดหาที่ดิน งบประมาณภายในกลุ่มตนเอง

ด้านการร่วมปฏิบัติ ชุมชนจะร่วมให้ความเห็นในด้านรูปแบบ วิธีการในการจัดตั้งศูนย์ฯ และให้คำแนะนำเพื่อการปรับปรุงด้านการดำเนินการของศูนย์ฯ ให้เกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ จะเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ที่จัดขึ้นทุกครั้งที่มีโอกาส ร่วมประชาสัมพันธ์ให้ผู้อื่นได้รู้จักศูนย์ฯ มากขึ้น อีกทั้งยังยินดีสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาร่วมกันพัฒนาศูนย์ฯ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการรณรงค์ให้เกิดการสร้างคามเข้มแข็งในการฟื้นฟูและอนุรักษ์

วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในชุมชน เกิดการประสานงานกับองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ให้เป็นภาคีการทำงานร่วมกันอีกทางหนึ่งด้วย

ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีศูนย์เรียนรู้จะสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนที่นำความภาคภูมิใจในทุกระดับ ตั้งแต่หมู่บ้านน้ำบ่อขาว เทศบาลตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย และจังหวัดเชียงราย สมาชิกในชุมชนจะได้รับประโยชน์เพราะเมื่อมีศูนย์ฯ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนที่แม้จะอยู่ใกล้กับชาติพันธุ์ไทหย่าแต่ก็ยังไม่รู้จักประวัติความเป็นมา วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ไทหย่าค่อนข้างน้อย นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่ม นักเรียน นักศึกษา สามารถมาใช้ประโยชน์ในการเรียนรู้เพื่อการศึกษาได้ ในด้านเศรษฐกิจชาวบ้านหรือกลุ่มชาติพันธุ์สามารถนำสินค้า ของที่ระลึก สิ่งของในชุมชนมาจัดจำหน่ายที่ศูนย์ฯ ได้ เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่ง ผลประโยชน์ระยะยาวคือการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรัก ความภูมิใจในชาติพันธุ์และชุมชนของตนเอง จะสืบสานงานให้เกิดความยั่งยืนได้ ดังผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวไว้ว่า

ด้านการประเมินผลโครงการ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า คงร่วมประเมินผลโครงการแบบไม่เป็นทางการเมื่อได้รับข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ จากบุคคล หรือหน่วยงาน ส่วนการประเมินผลโครงการแบบเป็นทางการนั้น คงเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศูนย์ฯ อยู่ในพื้นที่ดูแล แต่ที่สำคัญควรมีแบบประเมินความพึงพอใจของผู้มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ให้แสดงความคิดเห็นเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาศึกษา ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในด้าน ด้านการร่วมปฏิบัติและด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ มากกว่า ด้านการตัดสินใจ และการประเมินผลโครงการ เนื่องจากการตัดสินใจนั้นเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่าที่ได้รับเริ่มและคิดโครงการนี้มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง มีการพัฒนาโครงการจนสามารถเสนอเข้าสู่แผนของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ในการส่งต่อเพื่อขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานระดับสูงที่เกี่ยวข้องต่อไปได้ สอดคล้องกับที่ ยุพาพร รูปงาม (๒๕๔๕ : ๕) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความจนเกิด ความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้คือต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติกร หรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น ส่วนการประเมินผลโครงการนั้น ทางชุมชนเห็นว่าจะสามารถมีส่วนร่วมประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ เพราะการประเมินผลที่จะเกิดผลดีนั้นควรเป็นหน้าที่ของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศูนย์ฯ อยู่ในพื้นที่ดูแล และผู้

มาเยี่ยมชมศูนย์ฯ ที่ให้มีแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นต่อไป สอดคล้องกับ นรินทรชัย พัฒนพงศา (๒๕๔๖ : ๔) ชิต นิลพานิช และกุลธน ธนาพงศธร (๒๕๓๒ : ๓๕๐) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือ เข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิศราภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและ การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่ม ตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ หรือได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการ ดำเนินงานพัฒนาขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

แนวคิดด้านการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านวัฒนธรรม ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกิดขึ้นจาก การที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทหย่ามีความตระหนักรู้ถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีโครงการจัดตั้งศูนย์ เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว เนื่องจาก หมู่บ้านน้ำบ่อขาวเป็นเพียงชุมชนเดียวใน ประเทศไทยที่มีชาติพันธุ์ไทหย่าอาศัยอยู่ร่วมกันและยังคงมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทหย่าที่ยังคง ปรากฏให้เห็น และมีความพร้อมทั้งด้านผู้นำ สถานที่ ความร่วมมือของคนในชุมชน สิ่งสำคัญอีก ประการหนึ่งคือ ชาวไทหย่าเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยนานกว่า ๘๐ ปีแล้ว แต่มีผู้รู้จักเพียงจำนวน น้อยเนื่องจากไม่มีแหล่งศึกษาเรียนรู้ให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ไม่มีสถานที่ในการเก็บรวบรวมอุปกรณ์ ของใช้ ชาวไทหย่าไว้เพื่อสืบทอด และจำนวนผู้รู้ด้านวัฒนธรรมเริ่มหายตายจากไปจึงมีความจำเป็นที่ ต้องจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่า เพื่อเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับการเผยแพร่ วัฒนธรรมของตนเอง ที่มีข้อมูลองค์ความรู้หลายด้านที่เป็นประโยชน์พร้อมในการถ่ายทอด เผยแพร่ และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ สอดคล้องกับสำนักเสริมสร้าง ความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (๒๕๕๗ : ๒ - ๕) ได้ให้ความหมายและความสำคัญของ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ว่าวิธีการก่อเกิดศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะเกิดขึ้นได้ต้องเป็นความต้องการของประชาชน ในชุมชน เพราะจะเป็นสมบัติของชุมชนในการจัดเก็บองค์ความรู้ ประวัติชุมชน และภูมิปัญญาของ ชุมชนอย่างเป็นระบบ การแสดงข้อมูลข่าวสารของชุมชนให้ได้เรียนรู้กันอย่างทั่วถึง และ สอดคล้อง กับเอกรัฐ พยัคติกุล (๒๕๕๕) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษามรดกทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน สู่พื้นที่ การออกแบบศูนย์การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า การศึกษาศูนย์การ เรียนรู้เพื่อวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสร้างพื้นที่กิจกรรม การถ่ายทอดภูมิปัญญา กระตุ้นให้คนในชุมชน เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนวัฒนธรรมเข้มแข็งต่อการ เปลี่ยนแปลงบริบท การออกแบบเพื่อกำหนดพื้นที่ใช้สอยเพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชน การรวมกลุ่ม สามัคคี เสริมสร้างทักษะ เพื่อขยายผลต่อการปรับเปลี่ยนใด ๆ อันเนื่องมาจากชุมชนจัดการเพื่อ รองรับนักท่องเที่ยวในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาว ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ๒ ด้านคือ ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย และ ด้านการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะทางด้านนโยบาย

๑. ชาวไทหย่าในหมู่บ้านน้ำบ่อขาว ที่เป็นเจ้าของพื้นที่และอยู่ในพื้นที่จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ฯ ควรมีการร่วมมือกันผลักดันโครงการผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ตามแผนของเทศบาลตำบลห้วยไคร้ และติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่เสนอผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้โครงการผ่านการพิจารณาได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านอื่น ๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้โครงการมีความยั่งยืน

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานดูแลชุมชนบ้านน้ำบ่อขาว ที่ให้การสนับสนุนโครงการนี้ตั้งแต่เริ่มต้นและ ได้บรรจุไว้ในแผนการพัฒนาของเทศบาล ควรจัดสรรงบประมาณตามความสามารถเพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจ ภูมิใจในการที่ภาครัฐได้เห็นความสำคัญของโครงการอย่างแท้จริงอีกทั้ง ควรส่งเสริมให้เกิดสำนักทางชาติพันธุ์และการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลได้มีโอกาสฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมของตนในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

๓. ชมรมไทหย่าแห่งประเทศไทย ที่เป็นแกนหลักสำคัญในการรณรงค์ให้เกิดการฟื้นฟู อนุรักษ์ และรักษาไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ไทหย่า ควรส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหย่าบ้านน้ำบ่อขาวอย่างจริงจัง ด้วยการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างให้ชาวไทหย่าในประเทศไทยและประเทศจีนได้มีส่วนร่วมกันสร้างศูนย์เรียนรู้ด้านวัฒนธรรมไทหย่าที่สมบูรณ์แบบในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมไทหย่าจากพื้นที่ดั้งเดิมที่บรรพบุรุษของชาวไทหย่าอพยพออกมาสู่ประเทศไทยคือ ที่ตำบลโฆษาเจียง อำเภอซินผิง จังหวัดยู่ซี มณฑลยูนนาน ประเทศจีน เพื่อให้มีข้อมูลด้านวัฒนธรรมไทหย่าที่สมบูรณ์

๒. การศึกษาด้านวัฒนธรรมครั้งต่อไปควรใช้การวิจัยเปรียบเทียบด้านอัตลักษณ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทหย่าที่อาศัยอยู่ต่างพื้นที่กัน คือในประเทศไทย ในประเทศพม่า และใน ประเทศจีน เพื่อได้ข้อมูลด้านการคงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในบริบทที่ต่าง ๆ กัน อย่างครอบคลุมมากขึ้น

๓. ควรมีการวิจัยในด้านการจัดตั้งโครงการศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีความพร้อม หรือมีความต้องการ เพื่อนำผลการศึกษามาใช้ในการส่งเสริมให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยให้นำองค์ความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์มาเผยแพร่เป็นแหล่งเรียนรู้ได้